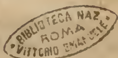

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
69
5 DM
6

¶ PROVERBIORVM LIBELLVS.

Ade liber genio Guidi ſuffultus & aura
u Recto ad feltranos tramite curre lares.
Si quem(præmoneo)tetricam ſubducere frontem
In te naſutum Rihnocerota uides.
Aut triſtis ronchos effundere ſæpe repandis
Naribus & miro uerba canina modo.
Ne timeas:illi te diſplicuiſſe iuuato:
Eſſes cui gratus:ſi malus ipſe fores.
Sis grauis huic ergo ſimul inuidioſus & aſper.
Aſt aliis quæſo iam bonus uſq; fies.
I pete ſic Dominum:quo non ē doctior alter:
Aut armis maior nec pietate fuit.
Qui te magne Cato uel te grauitate Camille
Præſtat Naſicam uel probitate pium.
Inclyte uel cæſar tibi nec clementia maior:
Qui(fateor)ſæuis hoſtibus æquus eras.
Huic igitur placeas:te hic amet foueatq; clientem:
Cuius ubiq; ſacro numine tutus eris:
I citus:excipiet:raptim nunc curre libelle
Ad Dominum:licet haud nobile munus eas.
Non hic agenoreas miratur nāq; lacernas:
Suſpicit aſt tantum:qui ualet ingenio.

Polydori Vergilii Vrbinatis Præsbiteri ad Illustrissimū Principem Guidum Vbaldum Vrbini Ducem præfatio.

t Roezeni Atticæ regionis (sicuti a Plutarcho accepimus) populi antiquissimi Neptunnum summa religione coluere: & eius quoniam Dei tutelæ eorum ciuitas dedicata erat: huic fructuum primitias offerebant. Ego uero Guide princeps Illustrissime quū tuo itidem genio ciuitas nostra dicata sit: Feltrioq; Numine seruata diuq; tuta demum incolumis existat: merito equidem tanq̄ impius grauissime repræhendendus fuissem. uel tu mihi iure succensuisses. si hunc prouerbiorum libellum nostri primitias ingenii (qua ī scunq; sit) editurus nōnullis amicis sane doctissimis suadentibus & in primis Pollione meo Vadio uiro eruditissimo: Nomini tuo non consecrassem. Futurum enim erat: ut illud facile diceretur. ideo me tibi dicaturum noluisse uel quia ignorarem qd' Latiæ academiæ princeps esses: atq; quantum semp ut paternis uestigiis in hoc ueluti cæteris in rebus maxime ī sistens: cum octauiano illustrissimo patruo tuo igeniis fauisses. uel quia in te igratissimus forē. Quippe q de me & si plurimum benemeritus pinde ac patruus tuus: nunq̄ tamen nos parētem fratremq; nostrum & honoribus amplissimis ornare & maximis beneficiis afficere conquiesti. Quā quam ne nimiam quidem hac re meritorum tuorum partem assequi me posse confido. Verum alquid omnino mihi præstitisse uidebor (quando quidem parem gratiam referre non licet) si huiusmodi saltem munusculis tibi qui longe pulchrius ditare quam ditescere ducis: gratiam habere ostendero. Cæterum dicet quispiam lucubratiunculas nostras haud du

bie humiles non perinde dignitati tuæ congruere, id tam & si peringenue fateor: nihil eo tamen ueritus sum: quin illæ ipsæ tibi Guide Princeps gratissimæ existant. Has enim Principibus inscribendi mos uetus est: nec interest: qua materia sint modo non obscæna. Quando ea litterarum dignitas semper fuit: ut dicari eas sibi principes ac Reges & gloriosum & hõestum putarent, adeoq; nullum genus fastiditum est: ut Iulius Pollux ad commodum Cæsarem de grammatica. Oppianus ad Antonium de piscibus: Vitruuius ad Augustum de architectura scripserint: Verum hoc opusculum si admodũ tenue est non eo minime laboris fuit, aut prorsum inutile. Nam quum huiuscemodi prouerbia primum a uiris tum sapiẽtissimis dicta: tum a rerum natura orta: mox a scriptorib9 passim usurpata in ore fere omnium uersari: nec omnino intelligi: animaduerterem: sub hisq; pariter aureas (ut ita dicam) sententias ac præcepta haud quaquam mehercule negligenda cõtineri me cum ipse pensitarem: non absurdum uisum est: hæc pauca ex latinorum auctorum monumentis: & græcorum quorundã qui in latinum uersi sunt: sparsa in unum colligere. Quibus subinde collectis maior profecto eorum sensus abstrusos explicandi superfuit labor. Quod: ut melius efficerem: pro uirli operam dedi. Et unde naturam scriptorum docere quorũ etiã obiter non nulla loca partim correximus: partim enodauimus Quanquam nec ificias eo: ex his quedam in aliam quam ipse retulerim: sententiam uerti posse. Sed mihi satis fuit propriorem reddidisse sensum. Nec præterea ignoro quosdam fore: qui me præmultitudine huiusmodi prouerbiorum quæ qu um in latinis tum i græcis exemplaribus inscripta sunt: pauca admodum nostro opusculo iseruisse accusabunt, quod omnũ

no in me perperam facient. Nam ꝙ apud græcos multa repe riantur (his enim ualde ipsi oblectantur) non me præteriit. sed nos (ut diximus) non ex græco in latinum uertere: uerum i latinum uertere: uerum in latinum trat. ſlata in unum redire pol liciti ſumus. Ex latinis autem ſcriptoribus non parui profecto negocii fuit colligere: quum ſiquidem ad nullum certum auctorē qui de his antea ſcripſerit: me conferre potuerim. Quare nobis neceſſum fuit more apium ſingulis floribus inſidere ante q̄ onus conficeremus. Potuiſſem ego inſuper ut grande opus abſoluerem. dicta multorum uirorum memoratu digna quemadmodum Thaletis: Socratis Solonis referre. Sed illa ipſa tamen (licet fieri poſſent) non fuiſſent prouerbia: quæ dicuntur quaſi cōmunia omnium uerba. Quare non auſim tātum mihi arrogare, ut prouerbia eſſe traderem. niſi quæ ab auctoribus quorum fidem obſtrinxi. ita prius nuncupata reppe rirem. Hæc itaq; (quota pars ſit) lectitando a me obſeruata ſunt quædam etiam a Pollione meo. Tu uero Guide priceps Illuſtriſſime accipe quæſo hilari uultu hoc a me opuſculū frugum mearum primitias (deinceps enim maturiores fructus capies) ueluti pignus & monumentū meæ erga te Inclitum ꝙ Patruum tuum obſeruantiæ: munus haud quaq̄ prætioſum. ſed quo nullum prætioſius a polydoro cliente accipere poſſes Quod ſi tibi non iniucundum fuerit. putabo equidem & me operæ prætium feciſſe. & te Tanto Vindice fretum ab omni prorſus obtrectatione tutum fore.

Vale

Sere came [illegible]

obsistere satis nemo pot, dempsis addere [illegible]

Polydori Vergilii Vrbinatis Præsbyteri Prouerbiorum Libellus incipit.

¶ Homini homo Deus.

p Rouerbium hoc a Plinio libro secundo capite septio refertur: a græcis utiq; ita dicentibus sumptum. ανθρωπος ανθρωπου δαιμόνιον hoc est Hoi̅ni homo deus. Quale uergilianū illud. De⁹ nobis hæc ocia fecit. Nāq; erit ille mihi semp De⁹. Cicero libro de natu. deorum primo. Sed nolo inquit esse longior. Ita concludam tamen beluas a barbaris propter benificium consecratas. Et Seneca ad Lucillium epistola. xcv. Magna sæculi laus est si homo mansuetus hominem adiuuet. Huius igitur adagi sensus est: quod inuicem sibi homines prodesse debeāt. a quo nostrum opusculum placuit potissimum auspicari. ut intelligant primum legentes: quantum ab homine alienum sit homini iniuriam facere: pestem aut ullam ab eo ꝓficisci. Quare ego omnibus ueluti mihi fauentibus aliquanto liberius huismodi prouerbiorum sensus eliciendi munus obiui.

¶ Mutuum muli scabunt.

a Pud Ausonium in Epistolis prouerbium istud usurpatur: qd' haud ualde superiori absimile est Sensus enim sigificat tradere sibi operas mutuas: & par pari repēdere. Nā quum muli soleant sese uicissim defricare & scabere. merito in consimili remūeratione & taliōis æqui librio hoc ꝓuerbio utiūr. Adriā (q nō lōge ab re est) ioc⁹ balnearis inotuit. q plures oli senes euocari iussit & aliū ab alio inuicē defricari quum illi se marmorib⁹ attererent: ad libertatem prin

cipis prouocandam. qui ueteranum quendam seruis & sumptibus donauerat. qui se in balneis marmoribus destringebat propterea quod seruum non haberet.

¶ Res ad Triarios rediit.

R Es ad Triarios rediisse prouerbio increbuit: quum laboratur Etenim post hastaros ubi ordinibus exercitus instructus erat. pugna ad principes sensim ueniebat. si apud principes quoque haud satis prospere esset pugnatum paulatim certamen ad triarios referebatur in quibus supma spes sita erat Auctore Liuio lib. viii ab urbe condita.

¶ Optimum est aliena frui insania.

U Etus & elegans ac (ut ita dixerim) aureum adagium est significat enim pulchrũ esse (quemadmodum Marcus Tullius docet) ab aliorum erratis suam uitã in melius instituere. Nam tunc aliena fruimur insania: quum illa nobis documẽto est. Unde Plautinum illd Fœliciter sapit is: qui alieno periculo sapit. & Anneus Seneca in prouerbiis ex uitio inquit alterius sapiens suum emendat e xquo factum prouerbium Optimũ aliena frui insania. quod a Pli. scite usurpatur: hisce uerbis libro decimo octauo capite quinto dicente Optimumque est (uulgo dixẽ) aliena insania frui quod nos semper meminisse decet.

¶ Cum mortuis non nisi laruæ luctantur.

P Lancus: quũ audiuisset Asinũ Pollionẽ orationes aduersus se parare: q̃s ipo mortuo ne respõdere posset uel ipse Asin9 uel fili9 eius ederet. dixit cũ mortuis nõ nisi laruas luctari q̃ qdẽ exẽplũ uice puerbii. Pli. i sua pfatio

ne rettulit. ait enim: Nec Planc9 illepide dixit cum mortuis nō nisi laruas luctari. Laruæ enim dicuntur noxiæ inferorum umbræ: quibus cum mortuis nobis tantum res est. quod prouerbium in eos est, qui obtrectatione alienæ scientiæ defunctos calumniando scriptores: famam sibi aucupātur. quo(ut Martialis inquit)admonemur ducere illos improbe facere: qui & in alieno libro ingeniosi sunt: & in demortuos sæuiunt.

¶ Quod supra nos: nihil ad nos.

Lactantius firmianus libro diuinarum institutionum tertio capite uigesimo: quum eos sceleratos appellat: qui arcana mundi & hoc cæleste templum prophanari impiis disputationibus quærunt aliquid ergo inquit Socrates habuit cordis humani qui quum intelligeret hæc non posse inueniri: ab eiusmodi quæstionibus se remouit. Vereor q̄ ne in eo solo: multa enim sunt eius non modo laude digna: sed etiam reprehensione dignissima in quibus fuit suorum simillimus. ex his unum eligam: quod omnibus sit probatum: celebre hoc prouerbium Socrates habuit: quod supra nos, nihil ad nos: supple attinet. quo nos non eo quidem modo: (est enim falsum) sed hoc decenter uti possumus: quū ea: quæ nostras uires excedere uidentur: mente consequi nequimus.

¶ Isthmum Fodis.

Isthmos ea terræ angustia appellatur quæ inter duo maria Aegeū & Ioniū conclusa est. Cuius strictura qnq3. M passuum interuallo cōstat: quo nō sine longo & ancipiti nauium ambitu transiri potest. Quā ob cā(ut Pli. lib. iiii. capite q̄rto tradit) pfodere e nauigabili alueo angustias

tentauere:Demetrius Rex:Dictator Cæsar.C.princeps:Domitius Nero:infausto)ut omnium patuit exitu) incœpto. Hinc quum quempiam aliqua in re frustra laboraturum esse prouerbialiter significare uolumus:Isthmum fodis dicimus. quasi quod id factu per difficile sit.

¶ Rana Seriphia.

Linius libro viii.capite.lviii.ait: Mutæ sunt ēt ranæ in p Seripho insula.quis mēdosi codices nō ranæ:sed cicadæ habeāt.ꝙ nō conuēit.quū illic de rāis sermo sit Vnde prouerbium manauit:hoc est Rana seriphia in eos qui plus nimio taciturni sunt.

¶ Asinus ad liram

Aec.M.Var.uerba sunt i satyra:q̄ testamtū i scribit ab Aulo Ge.li.iii.ca.xvi.repetita.Ille.n.inqt: siqs mihi filius unus:pluresue i decē mēsib9 gignunt.ii si erūt ὄνοι λύρας hoc ē asini ad lyrā:exhæredes sūto.ꝙ i hoies indociles est & disciplinæ ois exptes.perinde ac est asinus ad musicam capescendam.

¶ Idem Acci.quod Titii.

Iusdē Var.idē:Geli.p̄notato cap.uet9 ꝓuerbiū eē ꝓ e dit.nā ille ait Accio:idē ꝙ Titio ius esto apd me.qd' Adagiū hoc ē idē Accii qd Titii de reb9 inter se nihil distantibus dicitur.

¶ Perdere Naulum stultum est

r Arinis mercatoribus sumpta est metaphora:q quū m nauigant si minus quā cupiūt:lucrari possūt:studēt ut saltem recuperent.ex mercibus uendēdis q̄tum ꝓ uectura (nalum.n.uecturæ p̄tium ē) nauali soluerunt.Hinc ortū est prouerbium perdere naulum stultū ē in eū.q quum multa aiserit.reliq̄ ēt perdere uelit.Vnde Iuue.hoc usurpās Saty:viii.ait furor est post oia perdere naulum.& Oui.obsistere fatis nemo potest.dānis addere damna nefas.

¶ Lupum auribus teneo.

Oc uetus adagium a græco fluxit.dicũt.n.illi λυκοῦ
b τῶν ὤτων ἔχω.hoc est lupum auribus teneo.quod
apud Teren.in phormione amator in periculo collo
catus usurpauit Tyberius Cæsar quoq; hoc idẽtidem Trãq.
auctore utebatur.postremo hierony.scribens aduersus Ioan
nem origenistã:ait nunc uero quasi lupum apphenderis.nec
tenere potes:nec audes dimittere.Nã pp auriũ exilitatem lu
pi haud retineri possũt.de quo ẽt.M.Var.in.iii.de latina lin
gua meminit qđ in re ancipiti periculosaq; dici solet.q eñ au
ribus lupum tenet:nec eum dimittere audet:nec sine periculo
tenere potest.a quo haud ualde illud discrepat.

¶ Inter saxum & Sacrum sto.

a. Pud romanos qui haud quaq̃ minus religione q̃ ar
mis cæteris gentib9 præstiterunt:mos uetus erat.ut
cũ fœdus cũ quibusdã populis iniret:teste Li.ab ur
be cõ.& Fenestella de magistratibus romanis hoc pacto face
rẽt.ducebãt porcã ad cõfinia:ubi constitutã sacerdos fecialis
saxo feriebat his uerbis utẽs.Quẽadmodũ hãc porcã saxo fe
riã:ità fulmĩe a ioue o⁊tio maximo feriat̃ is.qui hoc sanctũ fœ
dus fregerit.his poratis:porcã saxo feriebat.ex quo haud inele
gãter i eũ pueibiũ uenit.q in periculo constitutus ut dicat:in
ter saxum & sacrũ sto pinde ac porca manet añq̃ a Sacerdote
feriat̃.de quo Plau.in captiuis meminit ubi ait inter sacrum &
saxum sto. ¶ Inter os & offam multũ interest.

u. Ersus græcus est auctore Ge.li.xii.capi.xvi. πολλὰ
μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Hoc est
multa cadunt inter supræmaque labra. hoc ueteres
quam breuissime dicere solebant:inter os & offam.qđ signi
ficat non esse de futuro nimis sperandũ:inde ẽt locũ habuisse

hoc prouerbium tradunt q̄ uir quidam ætate grandæuus dū uineam plantaret a uicino per derisum interrogatus est cui uineam sereret? qui quum sibi serere respondisset: ludibrio habitus est: deinde ac impossibile foret: eum tamdiu uiuere: ut mustum ex ea gustare posset. Vidit tandem senex ex ea uuas afferriq; sibi præmaturos aliquot racemos & præmii iussit: uicinum præterea accersiri: cui calicem musti plenū manu ostēdens & iam pene admouens or: putasti ne inquit uinum me ex uinea quam te spectante plantaui: gustaturum? Inter hæc Anhelus puer accurrit descendisse in uineam aprum nuntiat uuasq; uastarē. Senex deposito calice ī uineā ꝑperat. comitāt eum uicinus & puer: aprum prosequuntur qui facto ī senem impetu eum necat. Sic quum calicem iam fere labiis admotū gustare non potuisset: locum prouerbio dedit. non autem ille uenator: ut imperiti quipiam diuinare conati sunt

¶ Ille homo habet equum Scianum.

P Rouerbium est teste Gelio Libro Tertio capite nono Noctium Atticarum de homine infœlici ac calamitoso. Cuius hæc ratio est. Cn. Seius equum habuit natum Argis. quem fama erat: progenitum eē ex equis: qui Diomedis thracis fuerunt. quousque Hercules diomede occiso Argos perduxerat. hunc magnitudine inusitata fuisse ceruice ardua: colore phœniceo: flaua & comanti iuba cæterisq; equorum laudibus insignem. Verumtamen ea fortuna: ut quisquis eum possideret. is cum omni domo. familia. & fortunis in perniciem deduceretur. Itaque ferunt Gneium: Scium primum eius Dominum A Marco Antonio capitis damna

tum miserabili supplicio uitã fuisse. Eodem tempore Dolobellam Cósulem in Syriam proficiscentem fama eius equi permotum Argos diuertisse. emisseq; sestertiis centum milibus: Sed ipsum mox in Syria bello ciuili obsessum: atq; interfectũ fuisse. Deinde eundẽ equum. Caium Cassiũ q Dolobellam obsederat: adduxisse: quem Cassiũ postea uictis Parthis fuso q; exercitu suo miseram mortem oppetiisse manifestum est: deinde Antonium post interitum Cassii parata uictoria nobilem illum equum requisiuisse: & mox eo potitum: uictum: atq; desertum: detestabili exitio interiisse. eiusdẽ quoq; sensus est.

¶ Tolosanum aurum possidet:

O Ppidum Tolosanum in terra (ita enim Gelius eodẽ libro tradit) Italia. Q. Cepionem consulem quondã diripuisse constat: in cuius templis quum multum auri fuisset inuentum: quicunq; ex ea præda aurum attigit: cũ misero ac cruciabili exitu periisse manifestum est. At tibi Guide Princeps exercituiq; tuo non sacrilegium (ut Terẽtio Varroni: ut. Q. Cepioni creditum est) aliudue perpetratum scellus cladem ullam afferet: qui (ut par est) tãtopere uictrices militum manus (Secundæ enim res: ut uerissime Crispus prodit sapiẽtium etiã aĩos fatigant) a rebus sacris abstinentissima seruas qui militarem disciplinam a Federico patre: qui suarum rerum gestarum splendore facile Imperatorum omnium gloriam non modo æquiperauit. uerum me hercule ualde superauit traditam pari seueritate & indulgentia pro loci: pro temporis: opportunitate regis. qui denique militem tuum armis tantum intentum esse facis: Scis enim optime Imperator

uires armis constare:quæ ubi a recto itinere desciuerint:se se oppressuræ sunt:nisi opprimant. Cæterū Iustinus libro.xxii. Tolosam urbem Galliæ non Tolosanum in italia oppidum(ut in gelianis codicibus scriptū est)hisce uerbis appellat. Tectosagi inquit quum in antiquam patriam Tolosam uenissent cōpræhensiq; pestifera lue essent:non prius sanitatem recuperauere:q̄ aurispicum responsis mōiti aurum argentumq; bello sacrilegiisq; quæsitum in Tolosensem lacū mergerēt quod omne magno post tempore Cepio romanus consul abstulit. fuere auri pondo.c.x.milia argenti pondo quinquies decies cētum milia quod facile gium causa excidii Cepioni exercituiq; eius.fuit.Iustinus hacten9.Strabo aūt libro Geographiæ.iiii: de Tholosa cū Iustino conuenit. Thesauros uero(sic in codicibus legit)Scipionē.nō Ceptionē diripuisse tradit. Verum(ut obiter locū corriga)q̄uis semidocti quidā hæc duorum auctorum uerba inter se dissentire contendat:mihi maxime cōsentiunt. Loco enim Scipionem proculdubio Ceptionem legendum est.de Tholosa Martialis itidem libro decimo mentionem facit.

¶ Vbi amici:ibi opes.

q Voniam diuitiæ bona ualitudo:potentia honor uoluptas:& his similia caduca & incerta sunt:& nō tam ĩ nostris consiliis q̄ in fortūæ temeritate posita. Amicitia autē quæ a Lelio diuinarū humanarumq; rerum.cum beniuolentia & charitate summa consensio diffinitur:omnibus rebus humanis ante ponit.qppe qua nihil in uita mortaliū utilius ap iusue(id enim multis constat exemplis)est quemadmodum.Marcus Tullius pspicue ĩ Amicitia demōstrat:ubi Ami

citia inquit plurimas res continet:quo quo uerteris præsto est nullo loco excluditur:nunq̄ intempestitiua.nunq̄ molesta est. Itaq; non aqua:non igni:non aere(ut ait) pluribus locis utimur quam amicitia.Hinc teste Plauto uetus fluxit prouerbium. Vbi amici:ibi opes.qui uerum est ait uerbum quod memoratur. Vbi amici:ibidem opes.Et Fabius Quintilianus libro qnto de hoc itidem meminit ad quod Martialis haud dubie respexit illis uersibus in libro quinto Extra fortunam est quicquid donatur amicis.Quas dederis solas semper habebis opes. Vnde Salustianus Sylla apud Iugurtham scienter ait.Nulli unq̄ hominum satis fuit amicorum. Titus quoq; uespasianus(ut testis est tranquillus.recordatus quondam super cœnamq; nihil cuiquam toto die præstitisset:memorabilem illam meritoq; laudandam uocem edidit.Amici diem perdidi: quæ modo passim eruditorum præconio celebrant̄.Caueant itaq; omnes præsertim principes(ut tu Guide facis)ne pdant amici diem.Scipio æmilianus huius fortasse non immemor ꝓuerbii cuius in hoc Titus uidetur uestigia imitatus.studebat non prius e forodiscedere q̄ aliquem ex adeuntibus familiarē sibi atq; amicum quo uis pacto effecisset.

Affore Temesæum Genium.

Vthymus poeta semper olympiæ uictor ait Pli. lib. vii.capite.xlvii. Ceterū uetus lectio pycta ideſt pugil nō poeta ha bet.is in locris Italiæ q Epizephiri co gnominant̄:ortus Astyclæo patre.uel ut indigenis psuasum ē: Cæcino Amne genitus qui locros a regnis diuidit.hunc semel a Thasio theagene uictum Pausanias tradit:non iusto quidē certamine:sed cir.ūuentum dolo.unde nec Theageni decre

tus honor:insuper dănatus ut mulctæ nomine talentum Euthymo repræsentaret, demum Euthymus in Italiam reuersus post octauam & septuagesimam fere olympiadem Temesā uenit: Genium loci: quem Vlixis comitem fuisse ab oppidanisq̧ quia Virginem stuprasset: interemptum ferebant ob id uagari laruas eius: & nisi placarentur: quottanis oblata uirgine crassari solitas, & perniciem afferre omni ætati ac sexui. cōpescuit. Liberata: quam deuouerant puella i matrimoniumq̧ deducta: uixisse per q̄ diu: alioq̧ q̄ cæteri mortales solent: modo humanis excesisse. Cæterum ut prouerbii sensus tandem reddatur: his Aeliani auctoritas addatur: qui octauo suæ historiæ libro ita inquit Euthymus locrus ex Italia picta inclyt⁹ & robore insigni fuit lapidem gestabat ingenti magnitudine: qui locris ostenditur: & Temesæum Heroa quod cuique per uim abstulerat: reddere coegit: etiam cum fœnore: ut inde natum sit adagium iis: qui sordidos & iniustos quæstus faciunt: Affore Temesæum Genium: de quo Strabo etiam libro sexto geogra, meminit.

¶ Totidem nobis hostes esse: quot seruos.

P Rætextatus apud Macrobium libro Saturnalium primo: quod cum seruis comiter agendum: & eorū consilium non omnino sit contemnendum: uerba facit. aduersusque Euangelium ita inquit. Tu modo uiue cū seruo clæmenter: comiter quoque & in sermonem illum: & non nunquam in necessarium admitte consilium. Nam & nostri maiores omnem dominis inuidiam: omnemque seruis contumeliam detrahentes: Dominum patremfamilias: seruos familiares appellauerunt. Colant ergo te potius serui tui (mihi crede) quam timeant. Vnde putas arrogantissimum il-

uerbii loco paulo inferius usurpatum.

¶ Agamus pingui Minerua.

m Inerua ingenium dicitur (ē enim ingeniorum dea) quare quum significare uolumus non oportere nimis anxie & morose:atq; curiose omnia inquirere:dicimus. Agamus pingui minerua.idest crasso ingenio.qđ Colu.li.xii.ita scribens usurpat:in hac autē ruris disciplina nō desideratur eiusmodi scrupulitas:sed ut qđ ut dicitur pingue minerua)& cæte.cuius dææ:quum mentio facta sit non erit alienum subiicere illud.

¶ Sus Mineruam docet

Ineruam non solum ingenii (ut dictū est) Deam eē poetæ finxerunt:sed sapientiæ omnes appellāt quippe quæ exuertice capitis Iouis nata est quare Horatius in carmine ait:pximos illa tamen occupauit Pallas honores.Nā deo nemo proximior est q̄ ipse sapiens.At sus quum omnium animalium immundissimus sit:quid tam impar & idecens absurdum ē?q̄ suem docere Mineruam?quoties igit̄ hominem imperitum uidemus qui sapiētem doceret nitatur non illepide huiusmodi prouerbio utimur.quo Hieronym9 in quadam ad Ruffinum epistola usurpat.qui illud quoq; loco adagii in eadem epistola:

¶ Oportet mendacem eē memorem.

h Ieronymus inquit oblitus ueteris prouerbii mendaces memores esse oportere.Et Apuleius in Apologiæ oratione secunda sæpe audiui non de nihilo dici mendacem memorem oportere.cui illud Terentianum:fallacia alia aliam trudit subiacet.

¶ Tenebræ Cimmeriæ.

u Etus adagium est ab antiqua historia sumptum. Cim-

merii enim populi Scytici fuerunt. a quibus Bosphorus cimmerius nominatus est: quamuis Strabo in septimo geographiæ Cimmerium bosphorum quasi cymbrium a cymbris dictum putet. Cimmeriorum autem clima quum tenebrosũ sit: & aer quoq; caliginosus: ut testis est idem Strabo i primo & Tibullus dicens Cimmerion etiam obscuras accessit ad arces. Quis nunquam candente dies apparuit ortu. Hinc deductum est prouerbium. Tenebræ Cimmeriæ in eos: qui tanquam cæci omnis ueritatis expertes sunt quod Lactantius firmianus libro diuinarum institutionum quinto. capite quinto sic scribens usurpat. O cæcum pectus. o mentem cimmeriis (ut aiunt) tenebris atriorem. Et Diuus Hieronymus contra Ioannem Hierosolymitanum Rogo inquit quæ tanta est cæcitas Cimmeriis (sicut aiunt) tenebris inuoluta. Cimmerios etiam Ephorus in Italia fuisse tradit iuxta lacum auernum. & in ubterraneis habitasse domiciliis: quorum morem patriũ esse ut solem nemo intueatur. Verum nocturno tempore egrediuntur. De quibus Dionysius de situ orbis meminit. Et Festus Pompeius ita scribens: Cimmerii dicuntur homines qui rigoribus occapatas terras incolunt. quales fuerunt inter Baias & Cumas in ea regione in qua conuallis satis eminenti iugo circundata est: quæ neq; matutino neq; uespertino tempore sole contingitur.

❡ Homo duræ Ceruicis.

c Eruix in singulari contra Seruii sententiam: præter alia significata a scriptoribus sæpissime pro superbia usurpatur. Vnde uice prouerbii increbruit Ho-

mo duræ Ceruiculis:hoc est superbus Vel ab eo:quia ceruix posterior colli pars est.ex qua origo ē omnibus neruis:& quoniam nerui ipsi corpus erectum ac rigidum faciunt: Qui in ceruice sunt collocati:dicimus hominem duræ ceruicis:quasi indomabilem:more ferocium bonū.Et a. Diuo Hieronymo n interpraetatione ueteris instrumenti dictum est,Populus ste duræ Ceruicis est.

¶ Dies adimit hominibus dolorem.

h Oc auctore Terentio in Heanton. Vetus est Adagium:apud quem Menedemus conquerens ait illud inquit falsum ē:quod uulgo audio dici:Diem adimere ægritudinem hominibus. significat autem illud quod Seruius Sulpitius ad Ciceronem de obitu Tulliæ scribēs ait: Nullus dolor est:quem non longinquitas temporis minuat: atq; molliat. Vnde uere Ouidius tempus rerum edax appellat.quando dolerem minuit uel tollit.quod haud facile est.nā (ut Cirero ait)cui placet obliuiscitur:cui dolet meminit. Nos autem hoc adagio uti quimus;innuere uolumus tempus omnia consumere.uti Marcus Tulli9 dicit nihil est opera manuque factūquin non minuat.cōsumatque uetustas.& Horatius in carmine Damnosa quid non minuit dies?

¶ Epimenidis somnum dormit.

e Pimenidē auctor est Plini9 libro septio capite .&lii. & Laer.li. prio Cnosum puerū æstu in itinerē fessū i specu septē & q̄nq̄gita dormisse ānis:rerꝫ faciē mutationemq; mirātē uelut postero expectū die exquo iāloco

prouerbii uulgatum est.qđ quum uolum9 noctare quempi am:quia segnis & somniculosus sit:totumq; uitæ ferre tem pus dormiat dicimus hic Epimenidis somnum dormit.

¶ Næc omnia:nec passim nec ab omnibus:

N quadam diui Seueri epistola & Imperatoris Antonii græcum adagium reperiũť:ea citatur ab Vlpiano in primo de præconsulis officio,eodemq; titulo ponitur in digestorum libro primo: Verba sunt hæc epistolæ: quæ quoniã elegãtissima:& bonæ frugis plena:sunt edifcenda iis censo qui rempublicam:gesturi sunt.Quantum inquit ad xenia pertinet :audi quid sentimus græcum prouerbium: est :hoc est nec omnia:nec passim:nec ab omnibus:Nam ualde in humanum est a nemine accipere:sed passim uilissimum: & per: omnia auarissimum .ab hoc igitur celebri adagio adiscant: qui magistratus gerunt.uel ipsi etiam princeps :ut munera recipienda sint.quæ(ut in ecclesiastica historia non minus. uere quam eleganter legituř (occæcant; prudentes & iustorum uerba subuertunt.in his proinde capiendis modus habendus est:quemadmodum hoc prouerbio mouemur.

¶ Pollicem præmere.

Etus prouerbium est:auctor Plinius libro uigesimo octauo capitulo:secundo ubi ait.pollices quum faueamus præmere etiam prouerbio iubemur .qđ Horatius epistolarum libro primo tetigisse uidetur sic scribens: Consentire suis studiis qui crediderit te:fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.ex quo illud Iuuenalis peritissime: Et uerso pollice uulgi quemlibet occidunt populariter:ceu si uerso pollice tollatur fauor:nam ut fauere qui pollicem præme-

rent (ita censeo) qui uerteret: denegare gladiatorib9 fauorem credebantur. quemadmodum auctore Augustino de ciuitate Dei Libro decimonono: quum de Isidis & Serapidis simulachro loquitur: digito labiis impresso: silentium fieri significatur: & tollere digitum teste Cicerone in Verrem: & Martiale libro quinto ad hospites: est se uel conductorem uel emptorē ex publica uenditione aut locatione significare

¶ Scytala laconica.

m Arcus Tulli9 in quadam ad Atticum epistola sic ait habes scytalam laconicam. quo prouerbialiter dicto significare uoluit epistolam breuissime scriptam: & occulto significatu obscuratam. sicut lacedæmonii ueteres facere consueuerunt: qui occultare uolentes litteras publice ad imperatores suos missas: ne ab hostibus exceptæ consilia sua indicarent. Epistolas mirando cōmento scriptas mittebāt. Nā φlorum tenuissimum surculo atq; oblongo complicant: & i eo loro litteras per transuersas iuncturarum oras inscribebāt id lorum deinde ex surculo reuolutum imperatori suo mittebant: qui huiuscemodi conscius surculo compari quem habebat. Lorum consimiliter complicabat. atq; ita litteræ p ambitum eundem surculi coalescentes rursum coibant. & ita integram & incorruptam epistolam: & facilem legi præstabant hoc genus epistolæ græce Scytalæ laconice. hoc est Scytala laconica nuncupabatur. auctores Gelius libro decimosexto capite nono. & Plutarchus in Lysandro. Quum Cicero igitur exemplum epistolæ Marcii Antonii ad se misse insereret epistolæ ad Atticum: dixissetque habes scytalam laconicam: hoc est epistolam breuitate laconica scriptam: & super rebus

arcanis compositam. sicut lacones componere consueuerant nos itidem quum significare uolumus furtiua scripta uel per notas composita (ut dictator Cæsar auctore Suetunio facere consueuit) nominare possumus prouerbialiter Scytalam laconicam.

¶ Conscientia mille testes.

n Ihil equidem est: quod magis penitus hominem introspiciat: eiusq; animum noscat. q̃ ipsa conscientia: quæ si scælerum conscia est: nos semper solicitat: & torquet Iuuenale dicente. Et tacita sudant præcordia culpa. Si autem bene actæ uitæ non expers est oblectat & fouet: atque aduersus omnia maledicta tuetur. de uetus manauit prouerbium. Conscientia mille testes. Perinde ac si diceret eam uim conscientiã habere: quam mille testes. De quo Quintilianus in quinto meminit.

¶ Albus an ater sis.

c Atullus in Cæsarem hoc uetus prouerbium exprimit: ubi inquit: albus an ater homo per quæ uerba prouerbialiter dicta significat se nihil facere utrum Cæsar bonus sit: an malus. Albus enim bonum & liberalem. Ater uero malum & sordidum signat. sicuti interpretatur porphirio apud Horatium: qui & ipse in secundo epistolarum libro in ultima ad Iulium Florum epistola hac prouerbiali elocutione usus est illo uersu mortalis in unũ quodq; caput uultu mutabilis Albus & ater. De quo intellexit. Quintilianus libro undecimo: Quum negat inquit se magnificare aliqs poetarum utrũ Cæsar sit ater an albus hõ. Quod apud eruditos

frequens eſt:ſicut apud Apuleum,qui ita ſcribit in apologia: Etiam libenter te nup uſq3 albus an ater eſſes ignoraui:adhuc hercle nõ ſatis noui.& apud Diuum Hieronymum ſcriptum legimus in libro cõtra Heluidium:Quare balbutis & erubeſcis? albus(ut aiunt)ater ue ſis neſcio.Nos autem hoc adagiũ uſurpare poſſumus in eos;quos ſubdole notamus:Q đ mini me boni ſint.

¶ In portu nauigo.

Am qui portu nauigat:tutus eſt a tempeſtate & fluctuum impetu.ex quo quum uolumus dicere prouerbialiter tutus ſum.dicimus in portu nauigo.

¶ Da mihi teſtimonium mutuum:

g Ræci nullius religionis:nulli9 fidei hominum gen9 utpote qui uitiorum omnium(ut Plinius ait libro decimoquinto capite quarto)genitores ſunt:teſtimonia inuicem inter ſe mutuant. Quo fit huiuſmodi teſtes non iuſiurandi :Sed lædendi cum uerba meditantur:in quem teſtificantur. Vnde apud eos prouerbium erat:Da mihi teſtimonium mutuũ? dicente Marco tullio in Oratione pro Lucio flacco teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio: coluit:totuſque huiuſce reiquæ ſit uis:quæ auctoritas: quod pondus ignorat. Vnde illud eſt? Da mihi teſtimonium mutuum? num Gallorũ :num Hiſp anorum putatur? totum iſtud græcorum eſt quod nos & in falſos teſtes & in eos qui turpiter inter ſe beneficia fœnerantur: uſurpare poſſumus.

¶ Tanquam habeas tria nomina.

Obiles Romani fere omnes tribus nominibus præ-
n nomine:nomine:cognomine notabantur:ut.C.Iu
lius Cæsar.antiquis autem simplicia nomina erant
ut Romulus & Remus: prænomen a sabinis eos sumpsisse
Prisianus autumat.idque uel differentiæ causa:uel quod tem-
pore quo sabinos Romani asciuere ciuitati:ad confirmandam
cōiunctionem nomina illorum suis præponebant nominibus
esse factum tradit:ex quo illud Satyricum tanquam habeas.
tria nomina idem tanquam sis nobilis:uel tanquam sis in liber
tatem assertus.(ut politiano placet)qui hoc de iis:qui manu-
mittebantur a poeta dictum putat.Sed undecunq; sit: iam in
prouerbium cessit in eos.qui sibi ipsis plus quam par sic ul-
tra dignitatem tribuunt.

¶ Opera & oleum perdere:

Arcus Tullius libro septimo epistolarum familiari-
m um ad Marium uetus.prouerbium usurpat:ita inqui
ens:in quibus ipse Pompeius profitetur se & operā
& oleum pdidisse:hoc est omnem laborem irritum fuisse.qđ
tractum est:uel a palæstritis:quibus dabatur oleū:ut ungerē-
tur.uel ab his:qui multum & frustra uigilantes oleum:consu
munt.Vnde in prouerbio eruditorum dicitur.plus olei quam
uini consumpsi:qđ equidē tu Illustrissime Guide uere usur
pare potes.qui manifestū iter ad ingenii lumē ostēdens a tene
ris(ut græci dicunt)unguiculis perinde primis litterarū elemē
tis insistere cœpisti:ut (uide quantū sit assuescere) Deinceps
nullos studiorum labores nullaue incommoda subterfugisti
Q uare tu tanquam illud Antistenis prœter ferens dictum
:idest insanirem
potius quam oblectarer.non uoluptatibus undiq; circum-

fusis ut cæteri solent quib9 perinde ac tibi fortuna rerum omnium copiam præstiterit. sed litterarum studiis donec per ætatem munus militare obire nequisti: omnem tuam operã per noctesq; lucubrationes enauasti: plus igitur olei quam uini consumpsisti. ut ille quoq; Demosthenes cuidam ei9 eloquẽtiam demiranti respondisse fertur. Cui non absimile est illud quod Macrobius refert libro Saturnaliorum secundo de coruo sutoris Cæsarem salutante: qui quum Augustus se talium salutatorum satis domi habere dixisset: quoniam memoria tenebat & illa quibus dominum querentem audire solebat: statim subtexuit. Opera & impensa periit.

Talis hominum oratio qualis uita.

s Eneca libro epistolarum uigesimo ad Lucillum ait: apud græcos in prouerbium cessit: talis hominibus fuit oratio: qualis uita: cuius etiam Pilius in epistolis libro quarto meminit: & Democritus inquiens Actionis umbra existit oratio. auctor Plutarchus de liberis educandis: nã ut æra tinitu: ita homines sermone dignoscuntur.

Acta agis.

q Voties ea quæ iam acta sunt: quispiam frustra sæpius reperit: prouerbialiter dicimus. Acta agis: idest nihil facis. quod perbelle Cicero in amicitia declarat hisce uerbis. Sed quum multis in rebus inquit negligentia plectimur: tum maxime in amicis diligendis & colendis. præposteris enim utimur consiliis: & acta agimus: quæ uetamur ueteri prouerbio. quod etiam Terentius i adelphis usurpauit.

Qui non litigat Celebs est.

Viuscemodi prouerbium a diuo Hieronymo saepe
h reperitur.quo indeprtum est:quia dos uxorialis ui
ris est :dicente Iuuenale Veniunt a dotae sagittae:&
ipse uxores in nocte semper conquestuosae & garulae sunt:ut
idem non ne putas melius:quod tecum pusio dormit: pusio
qui noctu non litigat:quasi inuens cũ uxoribus semper con
iugibus litem & iurgium esse.propter quod Metellus Numi
dicus ducendis uxoribus ad populum haec uerba fecit:Si sine
uxore possemus.Quirites eẽt omnes ea molestia careremus
sed quoniam ita natura tradidit:ut nec cum illis satis commo
de:nec sine illis ullo mõ uiui posit:saluti perpetuae poti9 quam
breui uoluptati consulendũ. haec ex Gel.li.i.ca. sexto:quum
litis itaq(ut Chilon Lacedaemonius auctore Plinio libro sep
timo dictitabat)miseria ipsa perpetuus comes sit hoc prouer
bio monemur uxorem non esse ducendam.ut nobis illud sit:
ꝗ urbanissimus poeta sibi exoptat dicens Sit nox cũ somno:
sit sine [illegible] dies.

¶ Mensa uobis solis est.

Iuus Hieronymus in epistola ad Paulinum scrbit.
d Apollonium philosophũ perrexisse ad aethiopiam
Gymnosophistas & famosissimam solis mensam
uideret:quae talis erat.auctor Herodotus libro historiarum
tertio.qui in aethiopia inquit fuisse paratum omniũ quatrupe
dum carne refertum:qua per noctem magistratus illic põere
festinabant.& ubi illuxisset:cuilibet licebat ad illud accedere.
epulũ.indignae existimabãt copiã epularũ diuinit9 suppeditari
&hanc solis mẽsã nũcupauerũt.ad q̃ inspiciẽdã oli. Cãbyces
misit legatos i aethiopiã.Solin9 graeco uocabulo heliu trapezã

hoc ē solis mensam uocat helias enim græce sol. tapeza mensa nominatᷣ. de qua ita scribit libro tertio Pōponius mella: Est locus paratis semper epulis refertus: & quia ut libet uesci uolētibus licet: heliu tapezā appellant. & quæ passim apposita sūt: Affirmāt innasci subinde diuinit⁹. ex quo quū uolumus prouerbialiter significare aliquos non suo sed suoꝝ maiorū uel aliorū labore (ut hæredibus contingit) partis frui diuitiis: scite dicimus mēsa uobis solis ē. quasi diuinit⁹ data. quū siqdē (ut Horatius ēt ait) nihil sine magno uita mortalib⁹ labore det.

¶ Diuinare sapientem:

Diuinare ꝓprie est augurari & uera de futuro dicere: ut Cicero lib. iiii. epistolaꝝ familiariū ad Appiū pulchꝝ inqt q̄si diuinarem tali in officio fore mihi aliqđ expetendū studiū tuū: & qa sapiēs ē queꝝ dicit. hinc ueteres auctorᷣ Don. sup ecyra ꝓuerbiū eē uoluerūt sapiētē diuinare.

¶ Nihil inuita Minerua facias.

Hoc græcoꝝ uer⁹ adagiū Cicero lib. officiorū .i. ꝑspicue declarat. ait. n. nihil decet īuita (ut aiunt) minerua, obstāte. i. aduersante & repugnante natura. Idē ī prima tusculana. bñ. n. illo græcoꝝ ꝓuerbio ꝑcipitᷣ. q̄ qsqꝫ norit artē. i hac se exerceat. & alibi Nihil aliud ē more gigantum pugnare cū diis q̄ naturæ repugnare. Vnde ēt Hora. in poetica arte præcipit. Tu nihil iuita dices facies ue Minerua.

¶ Clematis ægiptia.

Clematis ægyptia est herba (ut inquit Plinius Libro uigesimoquarto capite quintodecio) nigra folio lauri longo ab aliis daphnoides: ab aliis polygonoide uocāta. Vnde qui corpolenti & nigro colore sunt: appellans Clematis ægyptia, ut Beroaldus refert.

¶ Sybarites p plateā cōtra fastidiosius ingredentes.

s Ybarus auctor Stra.lib.sexto Geographiæ a flumi ne uicio cognomiata ciuitas amœnissima fuit haud procul a Crtōe. Sybaritiæ autem imprimis luxu & delitiis notabiles fuerunt, sicut principes omnium colerent io nas atq; tyrrhenos, quoniam alteri græcorum utpote qui teste Valerio maximo libro secundo omnium primi unguenti: coronarumq; in cōuiuio dandarum: & secundæ mēse ponendæ consuetudinem: aut parua luxuriæ irritamenta adinuenerunt alteri barbarorum luxariosissimi. Ab his sunt fabulæ Sybariticæ: quales fermæ apud Aesopum: Plutharchus in conuiuio septem sapiētum morem fuisse scribit: Sybaritis mulieres ab usq; anno priore ad conuiuia uocandi: ut ueste auroq; moliri exornareq; per ocium se possent. Vnde prouerbium deductum sybarites per plateam contra fastosius ingredientes, in eas potissimū mulieres: quę comptœ & luxurioso ornatæ apparatu pompatico gressu incedunt: non minus etiam prouerbialiter sybaritice delitiæ dicuntur: quum modum excedunt & sybariticos libellos: idest lasciuos apud Martialem libr. xii. legim⁹: & apud Iuuenalem cybarios colles saty. yi. cui nō ual de absimile est.

¶ Domi non hic Milesia.

m Ilesii (ut Strabo docet) Ioniæ populi celeberrimi delitiis quoq; luxuriaq; insignes fuerunt. qui lepido & illecebrarum pleno sermone utebantur ut de Aristide milesio Lucianus in amoribus refert: & puleius in fronte asini sui inquit. Vt ego tibi sermone isto milesio uarias fabellas conseram: auresq; tuas beniuolas lepido susurro permulceā ex quo græcum prouerbium fluxit.

:hoc est domi non hic milesia: uidelicet in eos. qui domesticum luxum clebrant ubi minus probatur Vnde Alterum est.

¶ Olim fortes fuere milesii.

Illesii itaq; olim luxu diffluentes breui omne uirilitatis robur amiserunt. sicuti legimus apud Liuium hānibalis milites illos qui tot strages romanis intulerāt tot urbes insigni uirtute expugnarant. unius demum capuæ ciuitatis electos illecebris. luxuria corruptos: mox turpiter effœminatos punicas uires perdidisse penit9: (tam pestifera luxuria & uoluptas est) quod non temere deinde diceretur illis capua altera Canas is extitisse. Vnde: apud grecos ab Aristophante uulgatum est prouerbium

:Idem olim fortes fuere milesii. quo in eos utimur. qui quodam fœlices ac fortes miseriam iam imbelles effecti deuenerunt. a quo illud non discrepat.

¶ Fuimus Troes.

Vimus troes hic loquendi color iam efficax de consuetudine chori illius lacedæmonii ductus: & in adagium ascitus. Nam ut est scriptum apud Plutarchū in libro cui sic est titulus quo pacto laudare se quispiam citra inuidiam ualeat: chorus erat lacedæmoniorum trifarius. Senum: puerorum: iuuenum. Canebant autem senes ita: fuisse se quondam robustos iuuenes. pueri uero sic. se futuros longe his meliores profitebantur. Iuuenum cantio hæc erat. se iam id esse dicebant: quod uel illi fuissent: uel hi se futuros sperarēt eiusq; rei paratos facere periculum. ex quo factum ē. fuimus Troes quod significat nō eos uiros eē fortes: uel fœlices quos olim fuisse dicamus. de quo Vergilius in secundo Aeneidos meminit.

¶ Dauus sum non Oedipus.

h Viusmodi Terentianum dictum iam prouerbio loco uulgatum est:quo utimur:quum significare uolumus nos diuinandi artem non callere. Nã quum sphinx monstrum illud Thebanum ænigma proposuisset quod esset animal bipes:inde tripes ac quadrupes: & soluenti locastæ cõnubium:tebanumq; regnum præmium propositum foret.præter Oedipum soluere potuit nemo. qui id hominem esse asseruit.

¶ Non omnibus dormio.

m Etaphora a uiro sumpta uidetur.qui somnum simulatur(Auctor Iuuenalis Doctus ad calicem uigilanti stertere naso)quo ad uxor mechos admittit. quia si illa aliquos reciperet:qui soluere non possent:quantum uit uellet:ipse statim surgit dicens non omnibus dormio:hoc est non omnes patior:idest tenues per inde ac diuites uxorem adire.quo nos uice prouerbii eleganter uti dicimus:quum aliud uni sine ob beniuolentiam quamuis aliam ob causam concedimus:quod etiam sibi cæteri omnes concessum putant:uel non omnibus dormio.Significat non omnibus operam meã nego simpliciter.ut Cicero in libro epistolarum septimo posuit ad gallum.

¶ Hic Epicurus subans est.

a Pud Diuũ Hiero.li. scdo cõtra Iouinianum legitur. restat ut Epicurum nostrum subantem in hortulis uis inter adolescentulas & mulierculas alloquamur Vbi sudare(quamuis in codicibus Hieronymi quidam sudãtẽ male legãt)ãtiqssimo uocabulo dicũt sues: quũ libidinan-

tur. Vnde translatio quoq; facta est in cætera animalia ut docet Porphyrio enarrãs illud Horatianum. Iam que subando tenta cubilia tectaq; rumpit. ex quo Hieronymus uolens Iouianum significare in coitum & libidines ruere. Epicurum: q summum bonum in uoluptate ponit: prouerbialiter subantẽ appellauit. Nos quoq; quum notare uolumus quempiam in consimilem rem pronum: haud quaquã minus Adagii loco dicere possumus. Hic Epicurus subans.

¶ Hoc re apud Sagrã gesta uerius est.

hOc græcorum uetus & elegans Adagium luculenter a Strabone Libro sexto Geographiæ declaratur his uerbis. Qui ait post locros Sagrafluuius labitur: quem fœminæ nominant. in cuius ripa Castoris & Pollucis aræ sitæ sunt. Ad quas decem locrorum milia cum una Rheginis aduersus Crotoniatas numero centum & triginta milia Marte collato uictores euaserunt. Quo ex negocio est ortum aduersus incredulos prouerbium.

idest. Hoc re apud Sagram gesta uerius ẽ. hæc ille. Verum Iustinus libro uigesimo de armatorum numero cum Strabone non conuenit. ic scribens. Itaque quum in aciem processissent. & Crotoniensium centum uiginti milia armatorum constituissent. Locrenses paucitatem suam circunspicientes) nã solum quindecim milia militum habebant) Omissa spe: indestinatã mortem conspirant.

¶ Iuppiter non cantat: nec Cytharam pulsat.

It Aristoteles Iuppiter non cantat:nec citharam pul
a sat,quod præterire mime libuit:ut te dignum aliq̃d
inclyte pr nceps attigisse uidear.ex quo exemplo ꝓ
uerbialiter docet pr icipes non debere musicam exercere:qui
bus(ut ipse facis)satis est:si aliis utentibus oblectentur:q̃d a
Nerone Imperatore minime ubseruatum est.qui teste Trã
quillo Musica a teneris annis imbutus in scœnam prodire nõ
erubuit.Vnde haud immerito Philippus Macedonum Rex
Alexandrum filium iusta castgatione incessuit:quum accepis
set ilium quodam in loco suauiter cecinisse:non te pudet in-
quiens quod tam pulchre canere scias.quod nos elegantis ꝓ
uerbii loco in eos Principes usurpare ualemus.qui quod se pa
rum decet studium exercent.Verum de te dici non potest.es
enim semper & ubiq; tuq; dignitatis memor.

Hic Callipedes est.

t Iberium Cæsarem ꝓuerbialiter Callipedem appella
tum testatur Tranquillus hisce uerbis.Ad extremũ
uota pro itu & reditu suo suscipi passus:ut uulgo iam per io-
cum Callipedes uocaretur.quem cursitare ac ne cupidi quidẽ
mensuram progredi prouerbio græco notatum est:quod Ci
cero in quadam ad atticum epistola usurpat accusans Varro-
nis segnitiã & tarditatem.quum ait biennium præteriit quũ
ille assiduo cursu cubitum nullum ꝓcessit.q;
inde tractum.nam gallus gallinaceus cursitare cõsueuit:mox
q; subsistere:nec lõge progredi.aliqs ideo gallipedes ꝓuerbio
dicitur:quasi pedes galli gallinacci hẽat:sitq; tardigradus &
tardipedes.Sed cum hoc græcum prouerbium sit:& a Ci-
cerone per græcam dictionem enũcietur quidam se parum

lud manasse prouerbium.ꝙ iactatur totidem nobis hostes es se:quot seruos.nō habemus illos hostes: sed facimus. quum in illos supbissimi:contumeliosissimi.crudelissimi sumus de quo etiã Seneca epistola.lxvii.ad Lucillium meminit.

¶ Video ursam parientem.

q Votiens longo quēpiam temporis interuallo uel admodum raro uidemus:dicimus prouerbialiter Vrsam parientem uideo.Est enim teste Pli.l i.viii. cap. xxvi.nihil quicq̃ rarius homines q̃ parientẽ uident Vrsam.

¶ Sardi Venales.

t Iberius Sempronius Gracchus auctore Pli. de uiris illu.altera consulatu sardiniam domuit.ex eaq; tãtum captiuorum adduxit :ut longa uenditione res in prouerbium uenerit.Sardi uenales.quo utimur. quum plus nimio res in moram trahuntur.

¶ Tantaleum poculum libemus.

p Hilippus Beroaldus uir utiq; memoria nostra eruditissimus ex Philostrato enarrans illum Hieronymi locum uulgarissimum in liminari pagina ueteris instri ubi ille ait ut iarchã in throno sedentẽ aureo & de Tantali fõte potantem audiret docentẽ:ita differit.Iarchas apud Indos phõrum princeps est.penes quem tantali statua subscriptione notata est.iiii.cubitorum longitudinis:q̃ similis propinanti phialam porrigit.in quam humor distillat incorruptibilis. ex hoc Tantali poculo soliti sunt bibere indici philosophi. antequam somno indulgeant:iugem humorem perinde fundẽte.ac si ex fonte scaturiret.est autem amicitiæ firmandæ causa huiuscemodi compotatio apud indos inuenta:qui ministrum eius faciunt pocillatoremq; Tantalum:propterea ꝙ hic amicissimus mansuetissimusq; erga hões habitus est. hoc enim

puerbium:quum ad amicos amicitiæ cõfirmãdæ cã scribim9 usurpare decēter possumus. Ille hõ agit qd cãis in ægypto.

P Ost mutinensem fugã q̃rentibus quibusdã qd ageret Antonius familiaris eius urbane quidem respõdisse fertur: qd Canis in ægypto: bibit & fugit: quoniã: teste Macrobio Saturnaliorum lib. ii. Plí. li. octauo in illis regionibus cõstat Canes raptu crocodillorũ exercitos currerē & bibere. quo puerbii loco uti possumus in eum qui metu pculsus illinc quo se receperant: raptim aufugit.

¶ Repetita Crambe.

I Uuenalis Satyra. vii. ita scribit Occidit miseros Crãbe repetita magistros. Vbi Pollician9: uir equidem sagacissimi ingenii græcũ prouerbiũ poetã expressisse affirmat. quod est. quod significatē q; bis posita Crambe mors est. Crãbæ autē brassicæ genus ē. idq; expressit: ut fastidium repetitæ sæpe controuersiæ notaret. quũ uulgo quoq; recalefacta brassica iã in prouerbiũ fastidii concesserit. nos autem eo uti possumus: ubi aliquid sæpius repetitum nobis fastidium parit: ¶ Hõ bulla ē.

B Ullas post cæteras significationes: ēt appellam9 rumores illos: qui in aqua pcipue cũ bullit: repēte excitãtē & repēte euanescũt. Vnde illud notissimũ ac pbatissimũ apud Varronem lib. de re rustica primo prouerbium legimus. Hõ bulla ē. Nulla certe fieri uerior comparatio potuit ad uitæ humanæ fragilitatem ostēdendã. Sumus. n. similes bullæ fluxi & momento caduci.

¶ Indoctos a musis atq; gratiis abesse.

Q Vintilianus institutionũ oratoriarũ li. ii. quũ de musicæ & eius laudibus loquitē: ita ingt: Vñ ēt ille mos ut in cõuiuiis post cœnã circũferetē lyra: cui9 quum se impitũ Themistocles confessus esset (ut uerbis Ciceronis

utar)habitus e indoctior deniq; in prouerbiũ usq; græcorũ. celebratum est. Indoctior a musis atq; gratiis abesse, quo nos admonemur non litterarum studiis tantũ Sed certe re℞ oium artiũ discipis pro uirili operã quo ad uiuim9: ĩpẽdere debere.

¶ Prius testudo cursu præueniet leporem.

g Ræcum prouerbium est hoc est prius testudo cursu præueniet leporẽ qđ in de tractũ est. nã testudo lente icedit. lepus ãt habita tã parui corpis proportiõis rõe: oium fere aialium uelocissim9 est. unde quidam a pedum leuitate sibi nomen uendicasse uo lunt: id q̃q̃ Varro teste Ge. li. i. ca. xviii minime probat. quum itaq; impossibile: sit testudinem cursu preuenire leporẽ. de his quæ factu difficilia sunt huiusmõi ꝓuerbium dicitur. Alter℞ de dasypode idest lepure apud græcos ꝓuerbiũ extat: q; est.

¶ Lepus Carnem quærit

g Reci dicunt hoc est le pus carnem q̃rit: quod de iis dicitur. q̃ ab illo quærũt: quæ in se habẽt. queadmodũ lepus si carnem q̃reret quæ maxime abundat. Scribit. enim Aristotiles dasypodem ti midum animal omnium præde nasci solum super f œtare ali ud educatem aliud in utero pilis uestitũ habentẽ: aliud implu me: aliud inchoatum: aliud nõ perfectum. quæ itidem Plinius lib. viii. capite ly. ad uerbũ propemodum refert. quod adagiũ eleganter interpretatus est Teren. prio Eunucho. q ait lepus tutes: & pulpamentũ quæris. i. ab alio: qđ in te habes. hoc ẽ blãd ris scorto: quum ipse sis scortũ: quod si donatus & cæteri illius poetæ interpætes intellexissent: non fuissent tot ambagi bus usi in re simplici atq; aperta: nec me preterit quod nonulli ad id referri uolũt. quod singulis leporib9 (ut Plinius ait) utra q; uis inest. Verum prior sententia magis placet.

¶ Ab ouo incipere.

n Emo fere ē, sit q̄uis mediocriter eruditus: quem fugi- at quā longa si Helenæ Genealogia: & sæpe atquæ sæ pius a poetis reperita: ex quo quotiens qs alte icipit & propemodum supra principium rem retexere dicimus pro- uerbialiter: illum ab ouo incipere: quum gemino ouo Castor, Pollux: Helena: Clitemnestra ortum habuerint, quod Hora- tius in poetica arte ita scribens tetigit: Nec gemino bellum tro ianum orditur ab ouo.

¶ Cretes nescit pelagus.

Retenses prioribus annis nauigandi principatum tenu ere. Vnde sermone uulgatum est prouerbium: quod si quis quæ callet, se ignorare dissimulat: dicimus ironicos Cre- tes nescit pelagus: hæc ex Strabone ad uerbum. li. x. geog

¶ Difficilia honesta sunt.

p Lutarchus de liberis educandis. q̄d, inquit incōsulto ac temere dictum factumue sit: id pulchrum esse nequit Vt quæ in prouerbio est. Difficilia hōesta sunt. Sensus ante adagii facilis & apertus est: significat, enim id fere (quan do uirtutis nomine omnia honesta continētur) quod Lactan tius in primo diuinaꝝ institutionum libro ait, qui ita scibit. Nā quia uirtutibus amaritudo per mixta est. uitia uero uoluptate condita sunt: illa offensi: ac deliniti homines feruntur in præ- ceps. & Pittacus, per difficile est inquit bonum esse. &. Mar: Tullius quod difficilius: hoc præclarius: idem in calce tertii tus culanarum libri. Quid autē prædarum: non idem arduum? & Martialis ad hoc idem aludens ad furem: Non sex paratur aut decem sophos nummis.

¶ Similis Bacelo.

q Vintilianus oratoriaꝝ institutiōum, li. v. Ad uero i

qui statuarum artifices pictoresq; clarissimi:quũ corpora spe ciosissima pingendo:fingendoue:effingere cuperet:nusq̃ tamen in hunc inciderunt errorẽ:ut Bagoũ aut megabyzum aliquem in exemplum operis assumentes sibi:sed dorysphorum illum aptum uel militiæ uel palestræ.aliorũ quoq; iuuenũ bellicoꝝ & athletaꝝ decorare corpa existimarit. Vbi Bagoum & Megabizum pro ibellibus & mollibus accepit.Sed mendose Bacchiam(ut Hermolaus super trigesimoquinto libro Plinii docet)scriptum erat qui ait:potes & Bacelum in Fabio:legere quem & semiuirum desidia & libidie insignem fecit prouerbium :idest similis bacelo.auctor Suidas:quo nos in molles homines & itidem libidine insignes decenter uti possumus.

A lasso rixam quæris.

h Oc antiquum est prouerbium:dicente Seneca libro de ira.iii. Vetus dictum est a laxo rixam quæri. Vnde quoties quispiam seu diues:seu uiribus p̃ſtãs hominẽ pauperẽ irritat:uel imbellẽ aut defatigatum ad pugnã prouocat:eleganter dicimus:a lasso rixã quæris: quippe qui reluctari nec potest:nec omnino audet.

Diuturnæ lemæ.

e St quidẽ lema græcis lachryma:sed cõgelata:ut testat̃ Pli.li.xxiii.ca.ii.ita scribẽs.si lemæ in oculis erũt licet oẽs fere codices(ut Hermolaus p̃spicue demõstrat)perperã lachrymæ non lemæ habeãt.Et quoniam huiusmõi lemæ.i.lachrymæ si diutius in oculis cõgelatæ fuerint hominẽ segnẽ ac pene stultum significãt.Hinc apud Aristophanem p̃uerbium ẽ hoc est diuturnæ lemæ in eos:qui parum prudentes sũt:

Ita fugita ne preter causam:

Oc uetus est prouerbiũ. significat ãt q unusqsq debet uitium uel culpam uel isamiã fugere: sed ita: qd nullo id pacto pter cãm suã sit: hoc est ne ptermittat cãm suã. q sit sibi tutissimum receptaculũ. aut ne timeat se ad aleã exponere quũ id res postulet. qd elegãter a Teren. iphormione usurpatur. nos aũt decẽter uti possumus: quum significare uolumus esse rebus nostris semper consulendum.

¶ In Lente Vnguentum.

Pud Gelium li. noc. atticarum. xii. ca. xxvii. prouerbiũ græcũ legit. Sic. n. ait ne pláe fiat græcũ illd de Varronis Saty. prouerbiũ. :idest in Lẽte fabulã. Sed mendose scriptũ est: ut pbelle Beroaldus demonstrat: qui non fabulam: sed unguentũ & non :sed qd unguentum significat. egendũ esse docet. male igit lens legumĩs genus cum unguẽto cõuenit: ex quo quũ uolumus notare quẽpiã pp imparilitatẽ haud satis cõmode cũ aliquo copulatum esse ad aliqua munia subeũda: dicimus in lẽte unguentum est. hoc prouerbium usurpat etiam. M. Tullius quadã ad Atticum epistolã decenter ubi in lente unguentum dixit: quum carpere uoluisset Lentulum Clodiæ filium haud quaquã cum Metello Cretico & L. Flaco uiris clarissimis in legatione collegam copullandum.

¶ Nihil cũ fidibus gracculo: nihil cũ Amaracino sui.

Dem Gelius in calce opis meminit ueteris prouerbii qd haud lõge abest a supiore. sic. n. ait Vetꝰ Adagiũ est nihil cum fidibus gracculo: nihil cum amaracino sui. Sensus prouerbii est satis apertꝰ. quo significatur: ne q musicã gracculis auibus obstreperis & clamosis: neq ungeuntũ porcis immundis & lutosis cõuenire. Amaracinũ. n. penultima correpta teste Pli. lib. xiii. capi. i. unguenti genus est quod

(ut apud Lucreti.li.yi.legere ē (peculialiter sues odore :hoc igitur ꝓuerbium ī eos usurpamus:q(ut Vergiliano utar.uer bo)illaudati se se uiris illustribus cōferre.& āplissimos hono res inhiare audent. ❡ Harenam mensuras:

q Vum liber pr̄ p deserta lybiæ exercitū puceret:uni uersa iā Asia deuicta:& siti admodū laboraret iplo rasse pr̄e auxiliū dr̄.quo fcō apparauit ei ex tēplo ari es:quē dum fugientem sequitur:puenisse illo duce ad fontem emœnissimū.quapp desiderio pot⁹ existimasse Ariete illū fuis se Iouē:eiq; templū miræ magnitudis in harena cōstituisse:de quo Martia.uersus Dissimuletq; deum cornibus ara frequēs id licet Pollician⁹ de Appollis ara in delo dictū eē contendat & Deum uocasse amōem.hoc est Iouē harenarium Græci:n: harenam uocāt.unde ē frequens hoc apud eos prouerbium: de iis:qui frustra in re difficili laborant

hoc est harenā mensuras. ❡ Cyprii bouis merēda:

u Eteres Cyprii bouis merēda loco ꝓuerbii uocabant turpem cænā ac uillē significare uolentes:qm̄ i Cy pro isula boues humāo stercor̄ pascebāt auctor fes. Pomp. ❡ Iacta est Alea:

a Ppiamus Alexandrin⁹ li.ii.ciuiliū belloꝝ & Sueto referunt Cæsarē quū is e gallia rediens armato exer citu(q; senatu cautū erat(Rubiconis ponticulū tran sisset:iacta est alea dixisse·qd̄ profecto uice ꝓuerbii inoleuit. quum sic incepta res est:ut desistere integrum non sit:q; dica mus iacta est alea.(iacere.n.aleam significat se periculis expo nere.)de quo Cicero in philippis meminit.hoc enim in certos ac audaces subeuntibus casus(ut plutarchus prodit)uulgo: exordium esse solet.alea autem dicitur de omni ludo in fortu næ uarietate colato:accipiturq; ꝓ piculo atq; discrimie & rerū

uentu.ut Plinius.M. Tullius extra oēm ingenii aleam posius. & Luc.quoq; placet alea fati alterutrum mersura caput.

¶ Das assem Elephanto.

h Oc dictitare solebat Augustus Cæsar: (ut testis est Suetonius) quum quispiam illi libellum timide porrigebat. Cuius etiam rei Macrob.est auctor. qui in Saturnaliorum.li.ii.ita ait. Augustus quum ei quidam libellum trepidus offert: & mō profert manum: & mō traheret. putas iquit te Assem elephāto dare? q.n.assem hoc est nūmum elephanto dabat: cum pauore & formidine porrigebat. Vnde in eos qui timide aliquid agunt prouerbium est Das assem elephanto de quo Quintilia .quoq; li. institut.orat.yi. meminit: quod autem elaphantis a populo nūmi darentur testatur Pli. sic scribens in.viii.de elephātis: Stipes quas populus dedisset seruatæ & in sinu effusæ:

¶ Lupus est in fabula:

l Vporum uisus creditur homini noxius esse. uocemq; ei quē priores uiderint: adimere. Ver.in bucolicis ita bene testat: Nunc oblita mihi tot carmia uox quoq; Mœerimeā fugit ipsa: lupi Mœri uidere priores. Hic factū ē puerbiū Lupus ē in fabula. quoties supueniēte eo: de quo sermo erat necesse est tacere. qd' Terē.in Adelphis usurpat:

¶ Hic nauigat Anticyram.

a Nticyra insula ē: ad regionē phocaicā pertinēs in corinthū uersa. in q̄ ingens hellebori copia nascitur. q̄ quū morbo comiciali medeat (ut cōstat auctor. Pli. Liuium drusum ob eā cām Anticyrā petisse) & ad purgāda corpora ualeat. Ouidio in.iiii.de ponto dicente I bibe dixissem purgantes pectora succos. quicquid & in tota nascitur Anticira, sed potissimum in saniam tollat; teste Hora.in.ii. Sermo-

num. q̃ de auaro in fanienti ait. Danda ē hellebori multo pars maxima auariis. & Persio Satyra quarta Anticyras meliot sorbore mercas. hinc prouerbium fluxit, quod quum simbolycos & subobscure quempiam tanquā minime mentis cōpotē insaniæ coarguere uolumus: dicimus hic nauigat Anticyram

¶ Nilum habetis & Vinum quæritis.

p Icenius niger Romanus impator (ut M. Antonius Sabellicus in historiis testatur (quum apud ægyptum ab eo milites uinum peterent: respondit nilū habetis: & uinum quæritis? quod modo loco ꝓuerbii usurpatᵉ: quum q̃s uini caritate laborās nimio magno studio uinum q̃rit, ueluti non haberet aquā primum mortalibus poculum a natura datum. consimile exemplum illud Augusti est. q teste Trāq. populum de uini caritate quærēte seuerissime coercuit dicens. Satis ꝓuisum esse a genero suo Agripa. productis pluribus aquis: ne homines sitirent:

¶ Sunt apinæ Tricæq;:

m Aartialis in appopheretis uersus. ē. ait. n. Sunt Apiæ tricæq;: & siquid uilius istis: in cui 9 (bona uēia dictū sit interpretatione Domitius uir alioq non indoctus perspicue hallucinari & claudicare uidetur. qui inquit Apinæ nam res leuiores solebāt mitti in apophretis. Apinæ ab apino fructu fragilis corticis. Tricæ impedimenta dicuntur hoc ille: quod q̃tū sententiæ urbanissimi poetæ cōueniat: alioꝶ iudicio pēsitādum relinquim9. Ceteꝶ ego affirmare ausim Martialē in hoc loco haud dubie uetus tetigisse ꝓuerbiū: q hui9mōi ē Apina Tricaq; duo apulliæ oppida fuerūt: quæ teste Pli: li. iiii. cap. x. Rex Diomedes euertit: tanta ignominia: ut in prouerbii ludibrium transierint. quoties naq; rem uilem & nulli9 p̄cii ostendere uolumus, Apinas & Tricas nominamus. qd ueh

mēter cum poetæ sensum cōgruit, nobis autē potissimum explicare placuit: partim ut locum emacularē parti uero ut puerbii sensus apiendo studiosis cōsulerē hoc.n. lōge plures usurpare: q̄ intelligere uidebā. ❡ Tanq̄ Polii folium es.

P Oliū herba auctore Pli. li. xx. ca. vii. iclita est: Musæ & Hesiodi laudibus celebrata: ac ad oīa utilis. q̄ prorsus mirā in se uarietatē repentinamq; mutationem habet ei9. n. folia (ut tradūt) mane Cādita: meridie purpurea sole occidente cærulea aspiciunt. V nde iam prouerbii loco inoleuit: ut quū uolumus quēpiā taxare. qd' aliud (ut Salustiāis uerbis utar) Stās: aliud sedēs sentiat: & uarius & mutabilis sit dicimus tu tanquam polii folium es.

❡ V bi V ber: ubi tuber: ubi mel: ibi fel.

h Oc adagiū Iuculēter a plauto i Amphytriōe his uerbis declarat. ait. n. ita diis placitū: ē ab eodē culmine uoluptas & ei mereor cōes seqt. qd' regnū (ē. n. reg omniū uicissitudo (utrunq; potissimū hēt. ut Dionisi. Syracusano tyranni exemplū illud celebre demonstrat. Nam illius Democles qdam (ut Ci. in ultima tusculā. & Hora. i. ii. carminum referūtur.) diuitias atq; opes uæhemēter admirabat: illūq; fælicē pūtabat. At Dionysius q' sibi suaæ curaæ conscius esset: uis ne inqt Democles q̄ fœlix sit uita tyrāica degustare? quū ille ānuisset. iussit hoīē i strato purpura atq; auro exornato recumbere: epulasq; regio luxu instructas apponi: adeēq; illi qui administrarent: pulcherrimos pueros. ado ut fælicissimum illis rebus se putare democles posset: V erum eodem tempore ex laquearibus triclinii accutū ensem ensem equina set alligatū supra discūbētis caput pēdere curauit. maxio timore poia tpis pūcta afficiebat democles: ne in caput suum dediceret ensis. ita nullam ex tāto rerū appatu uoluptatem ca

pere potuit:Sic Tyranũ orauit:ut abire licerer.q̃ iam beatus nollet eẽ.Quod itidẽ teste Suetu.Augusto cognoscens de resignando impio bis cogitauit.q̃ tamẽ ne faceret Vergeli9 suasit.Te quoq̃ Guide princeps ne tã dira cupido capiat.est enĩ pulchrũ imperare:Sed bene(ut tu ipse facis)admodum difficile:quod Diocliti anus dictare solebat.

¶Argentanginam pati.

Litolaus scripsit legatos Mileto publicæ rei cã uenisse Athenas.tũ q pro sese uerba facerẽt:quos uisum erat aduocasse:aduocato(uti erat mãdatũ)uerba ꝓ milesiis ad populũ fecisse.Tunc Demosthenes milesiorũ postulatis acriter rñdit.Res in posterũ diẽ reiecta est.Legati ad Demosthenem uenerunt:magnoq̃ ope orauerũt:uti contra ne diceret.a quibus auctore Gelio lib.x.capi.ix.pecuniæ quãtũ petiit:accepit.postridie cum rès agi denuo cœpta esset Demostenes lana multa collũ:ceruiceq̃ circũuolutus ad populum prodiit.& dixit :idest anginã pati:q̃ ẽ morbi genus:eo cõtra milesios loqui nõ quire.Tũ e populo un9 exclamauit nõ .i.anginã sed hoc ẽ argẽtãginã eẽ:quod ẽt ipse Demosthenes postea nõ cõcelauit:qn gloriæ quoq̃ sibi assignauit.Nã quũ Aristodemũ actorem fabularum interrogasset:q̃tum mercedis uti ageret accepisset:Et aristodemus talentũ respõdisset.At ego plus inquit accepi:ut tacerẽ:hãc q̃uis historiã.C.Gracchus in oratio nibus eodem Gelio testante in Demadem cõtulerit.quod ũn decũq̃ sit:uice prouerbii increbuit in eos qui pecũias accipiunt:ut iniuste agant:uel quũ in agendis cãis loqui deberẽt ipsi tacent pecũia corrupti:

¶Nodũ i Scirpo q̃ris

Cirpi teste Donato lenis iunci spẽs sunt:& qm̃ nodo caret.hic factũ ẽ ꝓuerbiũ Nodũ in Scirpo q̃ris.

de iis :qui in reb9 claris atq; aptis difficultatem faciũt. de quo Teren. in Andria meminit ¶ Homeromastix z

Oilus libros aduersus Home℞ scripsit eosq; Alexã-
z driam ueniens Ptolomeo regi recitauit. Ptolomeus quũ audiuisset poetarum parẽtem idigne carpi nullum illi respõsum dedit. Zoilus quum diu fuisset i regno: re℞ tandẽ inopia cõpulsus Regẽ adiit rogans: ut sibi dari aliquid iuberet. Tunc Rex inquit Home. qui mille ante annis decessit: æuo ꝑpetuo tot milia hoium pascit: quare tu quoq; debes: qui meliori ingenio profiteris: non modo unum: sed etiã plures alere posse. Dignum profecto sapientissimo rege responsum. Hic uero sibi cognomen adoptauerat: ut Homero mastix uocaretur. Ouidio dicente in primo de remedio amoris: Ingenium magni liuor detractat homeri. Quisquis es ex illo zoile nomen habes. quod uerbum apud græcos flagellum significat: Tractum inde ꝓuerbium ut omnes huiusmodi doctorum uirorum calumniatores homeromasticas nominemus. oibus deniq; obtrectatoribus accõmodari potest ut uirgiliomastix. Gelius in frõte. xvi. noc. Attica℞ libri. cuius liber inquit etiã fertur nefando titulo Ciceromastix usurpat Plini9 quoq; in suo procemio.

¶ Ad Calendas græcas.

a Vgustus Cæsar (ut Trãquillus tradit) quum uolebat aliquẽ nunq̃ esse soluturum significare: non illepide dicebat. soluet ad calẽdas græcas: hoc ẽ nunq̃ q̃a græci nõ hñt calẽdas. in itidem significatũ quoq; elegãter dicimus ad neomenias latinas. q̃a (ut refert Hiero. ad fregellã de interꝑtatione psalmorum) latini neomeniis carent.

¶ Leges bone ex malis moribus procreantur.

q Vum populus romanus nimio luxu corruptus sum-

ptuofiſſimus circa cœnas effectus eſſet: qd' (ut Horatius ait.) nuſquam medium eēt. multæ ſeueriſſimæ leges ad hui9 mōi luxuriam coercendam latæ ſunt. Quas Cato cibarias appellauit: Cæterum ſumptuariæ dicebāt. id eſt de moderandis ſumptibus latæ. Inde uetus prouerbium manauit leges bonæ ex malis moribus procreant. Et enim niſi peſſimis effuſiſſimiſq; uiueretur moribus: profecto non opus ferundis legibus eſſet de quo Macrobius libro. Saturnaliorum tertio mentionem facit.

¶ Euenit mihi quod Polluci.

s Vetonius de ædilitate Cæſaris ita ſcribit: Venatiōes autē ludoſq; & cum collega & ſaparatim edidit: quo factum eſt: ut cōmunium quoq; impenſarum ſolus gratiā caperet nec diſſimularet Collega ei9. M. Bibul9 euēiſſe ſibi q; polluci: hæc ille: Ideo. n. dicebat bibulus ſibi accidiſſe q; polluci: nam quum templum eſſet ſacratum Romæ in foro teſte Liuio lib. ii. Caſtori & polluci. unius tñ Caſtoris dicebatur quod uice prouerbii uſurpari poteſt: quum duo commune munus obeunt; alter uero muneris mercedem aſſequitur:

¶ Ede Naſturtium:

n Aſturtium auctor Plinio li. xx. capite. xiii. herbe genus eſt: nomē āt a narium tormento accepit. Vnde factum eſt prouerbium ad excitandum terporem ἔσθιε καρδάμον: hoc eſt ede naſturitium quod pinde eſt ac ſi diceremus expergiſcere: exſcitare:

¶ A Caluo ad Caluum.

c Aius Caligula altera fax humani generis ſtās (ut teſtis eſt Trāquillus) intra mediā porticum uolens ut indifferenter oēs cuſtodiæ: ad ſuppliciū deducerētur hac p uerbiali elocutione; i. a Caluo ad Caluum uſus eſt. cu-

ius rei(ut Dion. auctor est)ratione hæc ē. quum. n. Caligula recognosceret custodias. duo forte aderant calui: alter in sum, mo alter in imo carceris ut inter duos caluos omnes custodiæ continerentur. Caius igitur ut nullo delictorꝝ discrimine habi to omnes ad unum punirentur: ita symbolicos ad supplicium duci imperauit: qđ loco prouerbii usurpare possumus. quū aliquid nullius rei habita ratione fieri iubemus.

¶ Non omnium est uirorum Corinthū nauigatio:

S Trabo lib. Geographiæ. viii· quum de Corintho lo quitur: ita inqt Veneris etiam templum adeo locu pletatū extitit: ut supra mille Deæ ꝓstitutas puellas capere: quas Veneri uiri mulieresq; aduxerant: ꝑp has igitur: frequēs in urbē multitudo turbaq; conueniebat: Vnde Ciui tas mirꝝ imodū ditabatur. nautæ etiā leuiter sumptus factitan tes absumebātur Hinc uulgatū ueteri sermōe ꝓuerbiū: Nō omniū est uiroꝝ Corinthū nauigatio. Phociō āt(ut Gel. est te stis)ide natum tradit: quod Lais meretrix nō admittebat nisi qui soluerent: quantum posceret. Cuius Horati. quoq; li. epi stolarum primo meminit. nos autē uti possumus: quum iuue re uolumus fortunam non æqua lance omnibus fauere. Eodē etiam Stra. teste cuiusdam meritricis facetū illud posteris uul gatum est respōsū. nā quū altera illi exprobaret inertiā. quod nulla operis teneretur industria. nec lanas attingeret. Ego in: qt talis in hoc breui tempore ternas disposui tellas: innuens se maiorē diuulgādo corpore quæstū fecisse: quā illā ex lanificio

¶ Pœnitere tanti non emo.

q Vū inter eas meritrices de qbus supius dixim9 Lais esset: quæ auctore Gel. li. i. cap. viii. ob elegātiam ue nustatēq; formæ grandem pecuniā demerebat. Cōuentus ad eā ditioꝝ homium ex omni grecia celebreserant: nec tñ admit

tebat nisi qui dabat qđ popofcerat. poscebat āt illa nimiam q̄titatē: ad hanc ille Demosthenes clanculū adiit: & ut sui copiam faceret petiit. At lais. ideſt decē dragmarum milia poposcit: tali petulātia mulieris atq; pecuniæ magnitudine ictus expauidusq; Demosthenes auertitur: & descedens Ego inquit pœnitere tanti non emo: qđ nos uel in consimili re: uel quum ea declinamus: q̄ si ꝑpetrarem⁹ paulopost pœnitentiam nobis allatura forent: ꝓuerbialiter usurpare quimus.

¶ Hic habet fœnum in cornu.

b Oues quum cornu petunt: mos ē: ut in eorum corniculis fœnum alligetur: quo signum datur transeūtibus: ut caueant: hinc metaphoricos prouerbiū fluxit: ut quum hoīem maledicū cernerēt: fœnū habeti cornu dicerēt. Hora. in prīo Sermonū: Fœnū hēt ī cornu: lōge fuge.

¶ Prandium Caninum

p Randiū abstemiū ī quo nihil uini potatur: ꝓuerbialiter caninū appellat̄. qa cāis uino caret. hec ex Gelio li. decimotertio.

¶ Nulla dies sit sine linea.

a Pelli illi oīm pictori optio ꝑpetua cōsuetudo fuit. nū q̄ tā occupatā diē agēdi ut nō lineā ducendo artē exerceret. ex quo natū ē ꝓuerbiū. quū significare uolumus nō eē frustra terēdū tp̄s. Nulla sit dies sine linea dicim⁹.

¶ Pro Adamato uespasiano.

h Oc ꝓuerbialiter dici pōt. quū quis in rōnario libello referre uellet: q̄ꝓ ꝓ munere amatorio ꝓdegerit ut facere admodū ipse Vespesian⁹ usus aduersus ꝓcuratores suos rōnem impensarum referētes. Trāquillus auctor

¶ Citius elephanti parient.

p Linius in ꝓ̄fatione inquit. quū celeri⁹ ēt elephāti parient: qđ iō prouerbio increbuit: quia. x. annis (ut idē

Plinius libro.viii.capite.x.tradit(gestare in utero elephantos uulgus existimat. Aristoteles bienio:nec amplius quam sin- gulos uno partu gigni refert. Vnde uetus adagiũ est. quum significare uolumus aliquid tarde fieri:ut dicam9 celerius ele- phanti parient.ad hoc uel illo utimur.

¶ Citius mula pariet.

P Linius libro.viii.capite:xliiii.de mulis ita disserit ob seruatum ex duobus diuersis generibus nata tertii generis fieri.& neutri parentum esse similia eaqꝫ ip- sa:quæ ita nata sunt nõ gignere in omni animalium genere. Iccirco mulas non parere.quod ẽt testat' Ari.lib.x.de aialib9 q̃ inquit genus mulorum totũ est sterile. Est tamẽ in annali- bus peperisse sæpe: uerum prodigii loco habitum.qđ Appia Alexãdrinus li.i.in prodigiis accidisse:ante Sylle ingressum ĩ Vrbem prodit. Theophrastus uulgo parere ĩ capadocia tra dit:sed esse id animal ibi sui generis. Itẽ Pli.li.xxx.capite ultio (qꝫ non longe ab re est)quum de quarũdam bestiarum mi- raculis loquitur:puluerem inquit in quo se mula uolutauerit corpori inspersum mitigare ardores amoris.

¶ Velocius q̃ Asparagii coquantur.

A Vgustus Cæsar ad explicandam(auctor Trãquil- lus)festinatæ rei uelocitatem dictitabat:citius q̃ As- paragi coquantur:qui quum cito coquantur,iã Cæ- saris dictum in prouerbium cessit.

¶ Ad uiuum non refero.

H Oc medicis tractum est qui usqꝫ ad uiuam carnem uulnera curant.quo Lelius in amicitia ad supstitio- sam nimisqꝫ subtilem refutandã stoicorũ de sapien- tibus sententiã usus est:quod significat nõ esse omnia ad un- guẽ exploranda.a quo non discrepat illud ab eodem Lelio p

compertum habere aiunt:qua ratione possit latine dici galli-
pedes. Quo circa re diligentius pensitata extimant id prouer-
bium non ab aue deduci. sed ab homine. qui
nominabatur: fuitq; histrio in tragoedarum actione peri
tissimus (sicuti docet Plutarchus) hic quum in agenda histo-
ria esset uenustior incessu per pulpita pompatico & moroso
discurrebat statimq; resiliebat: non ultra cubiti longitudinem
progrediens. hinc igitur prouerbium deductũ putant: ut Cal
lipedes ab homine: non Gallipedes (ut dictum est) ab aue sit
quod undecũq; ueniat: in homines tardos & segnes usurpare
possumus.

Hirundo suscipienda non est.

h Irundo auis nescit nemo: q; dum nobiscũ cõmorat:
garrula semp est: & nunq̃ a cantu desistit. exquo fa
ctum est prouerbium hirundo suscipienda non est.
idest garruli & rumigeri hoies recipiendi non sunt. ut Hiero
nymus ad Ruffinum demonstrat.

❡ Propter quod Vadimonium deseri posset.

u Adimonium quidam ita diffiniunt: ut sit sponsio ad
certum diem sistendi se iudicio: idest comparendi p
se uel per aduocatos. quod frangi nec aequum nec iu
stum est. Vnde antiquum puerbium ẽ quoties magnum ali-
quid significare uolumus: ut dicamus ppter qnod uadimoni
um deseri posset: quod perinde est ac si diceretur ius uiolari.
qđ a Plinio eleganter in suo prooemio usurpatur.

❡ Tecum habita.

h Rouerbium istud tecũ habita. a. M. Tullio in sene-
ctute usurpatur. significat enim q; homines suas ui
res metiri debeãt: & (ut thales ait) teste Diogene La
ertio seipsos noscere. auctor Persi9. q ita inquit tecum habita.

d

ut noris quam sit tibi curta suppellex.

¶ Hæc ē permutatio armorũ glauci cũ diomedis armis.

P Linius libro epistola℞.y.scribens ad flaccum pro uerbialiter ait:recipes epistolas steriles& simpliciter ingratas:ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantis.Plinius hactenus:hoc ex Homerico poemate sumptum ē:nãq; in.yi.iliados scribit Glaucũ ac Diomedem in medium processisse:ut singulari certamine confligerent.glaucum deinde post enarratos suos natales inuitatum a Diomede:ut ex hostibus hospites fierent& hospiti necessitudine in uicem copularentur quod ut cæteri inquit intelligant armaturam permutemus : Et ita inter se arma permutarunt:Glaucus aurea que centum boum præcio taxabantur.Diomedi dedit a quo accepit ærea quæ nouem tantũ extimabantur.Vnde ex hac tam impari armorum permutatione:Glaucus stupidus & demens iudicatus.Diomedes uero solers & astutus.quum ille iacturam fecerit hic lucrum.ex quo quotiescunq; alterius rei cõparatione dissimili fit muneris permutatio:prouerbialiter & comodissime dicimus hæc ē ꝑmutatio armorum Glauci cum Diomedis armis.de quo mentionem facit Plinius naturalis histo.lib.xxxiii.quum de comerciis loquitur.& Geli.li.ii.cap.xxiii.& Martialis illis uersibus. tam stupidus nunquam nec tu puto Glauce fuisti chalcea donanti chrysea qui dederas.

Sedere ad Eurotam.

R Omæ fuit porticus Corinthia inter cæteras celebris ad circũ flaminium erecta a.Gn.octauio dicta Corinthia:propter æs corinthiacum:quod erat incolumis.dicebatᷣ et portic9 pſei:qm̃.Cn.octa.ex bello nauali con

tra perseũ triunphum rettulit in qua porticu erat tabula picta habens lacedæmonem & Eurotam fluuium laconiæ: auctor Plinius libro quarto. Vnde ignaui illic desidentes dicebantur sedere ad eurotam. hinc postea prouerbio increbuit. ut sederẽ ad Eurotam esset nihil agere.

¶ Hic aureo hamo piscatur.

i Am hoc ꝓuerbii loco a luculẽtissimis uiris usurpari audio. Nam August9 teste Suetonio quum minor emolumenti spes quam danni metus inerat: huiusce modi minima commoda nõ nimio sectantes discrimine simi les aiebat esse aureo hamo piscantibus ꝙ si hamus dediceret: nulla captura damnũ repẽdere posset. quare quũ aliquem iti dẽ facientẽ uidemus ꝓuerbialiter dicere qmus Hic aureo ha mo piscatur.

¶ Bis pueri senes.

g Ræcorum adagium est. .idest bis pueri senes. sub hoc prouerbio Varro Satyram edidit: cuius testimonium citat Gelius. Senes autem tunc repuerascere dicuntur: hoc est in puerilẽ etatem reuerti. & pueri penitus fieri quum ætatis descipere incipiũt. auctor. Plautus. i mercatore: ubi senex inqt qnum ex tẽplo est nec sẽtit nec sapit. aiunt solere cũ rursum repuerascere. Et Cicero in Catone: Siquis deus mihi largiať: ut ex hac ætate repuerascã & in cunis uagiam: ualde recusem. Et Seneca Non bis pue ri sumus (ut uulgo dicitur) sed semper. Hinc igitur in deliros senes prouerbium fluxit. de quo Ausonius mentionem facit:

¶ Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit. neqcq̃ sapit.

q Vi ipse sibi sapiens ꝓdesse nequit neqcq̃ sapit. Ci: uerba sunt ad Trebatium libro septimo epistolaꝝ fa miliariunm sumpta a prouerbio græco. Quod est.

cuius sensus est: qui sa
piens sibi non prodest, frustra sapiens est: presertim quum na
tura ipsa (ut Terentius ait) omnes sibi quam aliis melius esse
maluit: suæ quiquæ utilitati seruiant.

¶ Andabatarum more pugnare.

i Dem Cicero ad Trebatium ait: quem antea ne An
dabant quidem defraudare poteram9. Diuus Hie
ronymus contra Iouinianum epistola priamide An
dabatis meminit: scribens meli9 est (quod dicitur) oculis An
dabatarum more pugnare quam directa spicula clypeo non
repellere ueritatis. ex quorum (ab aliis enim de his mentionē
fieri non memini me legisse) lectione colligimus Andabatas,
populos quosdam fortasse fuisse, qui clausis oculis purgarent
Hinc factum est, quum aliquis parum diligēter & quasi clau
sis oculis quippiam agit, quod illum dicamus Andabatarum
more pugnare.

Mendaces Cretenses.

e Nuius in sacra historia: auctore Lactantio li. diuina
rum institutionum primo capite. xi. scriptum reliqt
Iouem Saturni filium postea quam multa mortali
bus munera præstiterit in Cretam uitā consummasse. atq; mihi
sepulchrum eius esse in oppido Gnoso, in quo sepulcro litte
ris græcis scriptum fuisse id est latine Iuppiter Saturni
filius. de quo Cicero, cuius idem Lactantius est testimonium:
citat de natura deoꝝ: quum tres Ioues a Theologis nominari
docet: ita scribit tertius fuit cretensis Saturni filius cui9 in illa
insula sepulchꝝ ostendit̃. unde Lactātius uanā religionē deri
dens ait. Quō igit̃ potest De9 alibi eē uni9 alibi mortu9 alibi
habere tēplū alibi sepulchꝝ. Quare, Cretēses sp mēdaces ha

biti sunt.quippe qui sint Iouis sepulchrum fabricati:quum il le quem deum faciunt nunquam obierit:perpetuoq; sit. Vnde prouerbium græcum factum est Mendaces cretenses in eos qui ueritatis minime amici sunt:quod Statius in p̄rio thebaidos tetigit scribens mētitaq; manis Creta tuos'& Ouidius in amoribus.Cretes erunt testes:nec fingunt omnia cretes: & alibi Nota loquor non hoc quæ centum sustinet urbes. Quamuis sit mendax creta negare solet.

¶ Thracium commentum.

Strabo ait lib.ix.geog. memoriæ prodidit Ephorus thraces factis erga boetios induciis noctu incusationes egisse.quūq; securius & negligentius expeditionē agitarent:perinde ac si pace iam facta.eos uero boetii cum ꝓpulsassent quererentq; q̄ inducias uiolassent.illi non uiolasse responderunt:dies enim propegisse:noctu autem incursasse dicentes. Vnde uulgatum est prouerbium tracium cōmentum de iis. qui sophismatibus fidem frangunt. de quo Cicero in primo officiorum meminit.quum de iniuriis a uaframento loquitur.

¶ Summum ius summa iniuria.

Cicero in supradicto libro ita inquit:existunt etiam iniuriæ sæpe calumnia quadam & nimis calida sed maliciosa iuris interpraetatione:ex quo illud summum ius. summa iniuria.quod Terentius in Heauton prouerbialiter usurpauit.Nam multi nimis rigide iure interpretantur: & magna interdum malitia utuntur.quæ contraria est prudentiæ:iustitiæ:æquitati. Vnde Aristoteles i ethicis inquit: quum lex sit uniuersalis.opus est interdum adhibere bonum uirum & æquum.qui legem emendet.qui haud dubie inclyte Guide tu uir ipse æquus & integer es.corrigis enim leges summa

iustitia:pari æquitate.populis tuis iura præbes.sed leges ipsæ tamen iuraqꝫ pariter in tuis dominantur ciuitatibus.

¶ Atticæ scribis

Attici semper quum ad amicos scribebant:ꝓlixe agebant.lacones e diuerso in scribēdo q̄ breuissimi erāt. Vnde ab illis ortum est prouerbium in eos qui uerbosius agunt quod dicimus Attice scribis Ab his autem ī eos qui breuiter scribunt:laconice scribis. Auctor Cicero ad Atticum.ut Aristagoras etiam breue dicēdi genus chilonium uocabat.quoniam chilon in loquendo breuis fuisset. Diogenes Laertius auctor libro primo.

¶ Sexagenarios senes de pōtib9 ꝓcipitari.

Romani(ut Nonius & Varro prodierunt)quum sexagesimum excedebant annum a publicis negociis liberi erant:nec in creandis magistratibus suffragia ferebant:quæ per pontes auctore Festo dabantur. Vnde factum est prouerbium.ut quoties significamus quempiam senem:seu propter ingrauescentem ætatem:seu ob quāuis aliā causam negociis omnibus liberatum exauctoratumqꝫ esse dicimus sexagenarios senes de potibus præcipitari.quia a latore suffragii remouebantur:ne ferrent suffragia per pontes in campo Martio eius rei causa fabricatos. de quibus intellexit Cice.in.i.Rhetoricorum quum dixit:pontes disturbat:cistas deiicit.Inde depontani senes dicti sunt.de hoc Macrobi.quoque lib.Saturnaliorum secundo meminit.Et Oui. in quinto fastorum prope finem sic scribens:Pars putat ut ferrent iuuenes suffragia soli:Pontibus infirmos præcipitasse senes.Ad illum utique ritum alludens.non autem ꝙ Romani qui māsue

tudine & pietate cætetas longe gentes præstiterunt suos senes e ponte præcipitarent in Tyberim: ut ibidem idem. Ouidius sentit dicens: Corpora post decies senos qui credidit annos Missa neci: sceleris crimine damnant auos. secus apud Caspios teste Srabone libro undecimo Geographiæ. inclusi fame senes necabantur: quum .lx. annum excessissent. & innumeræ aliæ gentes feritate insignes senes necare consueuerant.

¶ Romanus sedendo uincit

Voniam Romani (ut non nullius constat exemplis) haud minores res consilio atq; ingenio quam armis gesserunt. quod & Marcus Tullius in primo officiorum ita scribens præter multorum opinionem probare contẽdit. Vere autem si uolumus ait iudicare multæ res extiterunt urbanæ maiores clarioresq;: quam bellicæ. Et ibidem parua enim inquit sunt foris arma. nisi sit consilium domini. Idem uolens ostendere opresis Catilinæ furoribus se togatum plura gessisse: quam Imperatores exercitus. hunc uersum cõposuit cædant arma togæ: concedat laurea linguæ. Et Horatius in carmine idem sentire uidetur: quum dicit Vis expers consilii mole ruit sua quaquam Salustius sua præfatione hoc non diffiniuit. Vbi utrunque inquit per se indigens alterum alterius auxilio eget: Hinc igitur ortum est prouerbium Romanus sedendo uincit: quo Varro libro de rerustica primo capite secundo utitur: dicens Vultis igitur interea prouerbium quod est Romanus sedendo uincit: usurpem9 dum iste ueñit. Nos autem eo uti possumus: quum significare uolumus ingenio magis pollere quam armis. uel (ut scipio dicere solitus erat) nunquam nos min9 ociosos esse: quã ociosi sumus. eo. enim pacto sedẽdo uicimus

¶ Lerna malorum.

l Erna & argiui & mycenei lacus est.in qua poetæ finxerunt hydram multorum capitũ fuisse.quorum aliquot excisis:totidem continuo renascebãtur.quod quidem monstrum quum totam eam regionem deuastaret:tandem post multa purgamina ab Hercule claua primo ictum.deinde post pestiferum afflatum sagittis petitum:postremo quũ se se solitis cauernis condidisset:lignorum congesta strue igne consumptum est.testante Vergilio quinquaginta atris in manis hiatibus hydra:& Seneca quid sæua lernæ monstra numerosum malum non me igne demũ uicit:& docuit mori:hinc igitur ortum prouerbium de his:quæ haud facile expiari purgarique possunt.auctore Strabone libro octauo.geogra.qui ita inquit lerna argiui myceneique lacus est.in qua Hydram constitisse scriptores tradunt.in illa quum facta sint purgamina:prouerbium quoddam uulgo manauit Lerna malorum.

¶ Desine iam demens sæuum stimulare leonẽ:

h Omericum carmen est.quod prouerbii loco phitionem uirum sapientem aduersus Demosthenem priuatim publiceque maledictis magnum Alexandrum insectantem:Plutarchus dixisse refert.nam quum leo teste Plinio animal generosissimum fortissimumque sit:crebroque in iram exardeat:præsertim lacessitus.illum sane periculosum ẽ irritare:quemadmodum Martialis de Rhinocerote scribit a domiciano in harenam ad spectaculum deducto.ait enim prestitit exhibitus tota tibi Cæsar harẽa.Que non promisit prœlia Rhinoceros.q̃ terribilis exarsit pronus i iras:Quãtus erat cornu:cui pilã taurus erat quũ non itaque q̃spiã iritat:qui nobis mox irrascẽtibus daturus sit pœnas,prouerbialiter dicere possu

mus: Desine iam demens saeuum stimulare leonem. cui non absimile e illud: quod idem de liberis educandis. Plutarchus ait ignem ferro caedi minime decere. hoc est irritandum non esse furentem.

¶ Quum maleam deflexeris domesticos obliuiscere.

m Alea laconiae promontorium est a maleo argiuorum Rege dictum. quod teste Seruio super quinto aenei dos per. l. miliaria in mare protenditur. ubi unde adeo saeua e q̄ persequi nauigātes appareat. Statio dicente libro septimo thebaidos: & raucae circumsonat ira malae. Vergilius. iti dem libro quinto Ionioq; mari malaeq; sequacib9 undis: supra quod auctore Strabone libro octauo geographiae haud tuta nauigatio erat: propter aduersos uentorum flatus. Inde est natum uulgo prouerbium. quū maleam deflexeris domesticos obliuiscere: quasi q; ob imminens periculum de rebus iā iam actum esse uideatur. quare Italicis mercatorib9 gratissimum erat. omisso ad maleam cursu Corinthum diuertere: (idem Strabo auctor) aduectis eo mercibus.

¶ Corinthus superciliis curuitatibusq; laborat.

c Orinthus urbs fuit Achaiae: quae primum teste Eusebio de temporibus a Sisypho latrone Aeoli filio sup isthmon in medio maris ioni & aegei constructa dein de aucta ephyra uocata. sed post haec euersa & ab corintho oraestis filio instaurata. Corinthus eodē. Eusebio testificante cognominata fuit. quae mox diutius deserta manes teste Strabone li. viii. geogra. a diuo Caesare restituta est quam quodā locupletissimā fuisse auctores multi tradūt. Verū ager nō ad modū telluris bonitate pollebat, quippe quae obique distorta

foret & aspera. Vnde superciliosam Corinthum uocant uniuersi. & cessit in uulgare prouerbiũ : corinthus superciliis curuitatibusq; laborat. quo nos in consimili re non in eleganter uti possumus.

❡ Ad scolon neq; ipse uades. neq; alteri cões ibis.

s Colus (ut Strabo ait libro nono (pagus. ẽ in ora Asopia sub Githerone sedes iniucunda atq; aspera: inde natum prouerbium. quod quum uolumus quempiam admonere ne se ad loca inculta & minus grata conferat: dicimus ad Scolon neq; ipse uades: neq; alteri comes ibis.

❡ Nauigasti usque ad phasim.

p Hasis est colchorum pergrandis fluuius : de quo Lucanus in tertio Colchorum qui rura secat ditissima phasis: per hũc argonautæ cum Iasone intrauerunt ad colchos: testificante Ouidio libro septimo metamorphoseos: multaq; peperssi claro sub Iasone tandem contigerant rapidas limosi phasidos undas. & quoniam hic ultimus est cati nis cursus: hinc auctore. Strabone libro undecimo Geogra. est ortum prouerbium nauigare usque ad phasim . quasi in ultimum recessum ire. extrema enim nauigatio appellatur. quũ uolumus itaq; aliquem longe progressum esse significare: dicimus nauigasti usque ad phasim.

❡ Phrygiũ ac mysorũ fines sepatim. s. diffinire dificile

p Hrygia prouincia est teste Solino minoris Asiæ: a phrigyo anne qui illam a Caria diuidit: uel a phrygia Cecropis filia cognominata. Mysia autem phrygiæ prouincia est adiacens hellesponto. (ut Plinius ait libro quinto naturalis historiæ) in qua est Mœsia ciuitas:

dicente Seruio super primum Georgicorum: mysia prouin-cia est Mœsia uero ciuitas haud longe a Troia. Sed harum prouinciarum fines diffinire. Strabone auctore libro duodecimo Geographiæ non facile est: qui ita inquit: Phrygum & Bythiniorum & Mysorum fines determinare difficile est. qd̄ unaquæque natio distincta esse debeat: id cōceditur. Nam & de Mysis ac Phrygibus huiuscemodi prouerbium est. Phrygum ac Mysorum fines separati: sed diffinire difficele. Et causa est: quia quum incolæ barbari strenui ac militares essent: quæ uicissent non firmiter tenebant: sed frequentium ut uagi & errantes modo eiiciebantur. Hæ gentes omnes Thraciæ putandæ sunt quia ulteriorem Regionem hi colunt. & nō facile altera ab altera immutatur. hæc ille. Nos autem huiusmodi adagium recte usurpamus. quum sermo de his est: q̄ facilitatem præ se ferunt. Verumtamen ea ipsa tractare perdifficile est.

¶ Cumani sero sentiunt

Eolicarum urbium maxima & optima ē Cuma (ut
a Strabo refert libro decimotertio Geographiæ) & fere ea metropolis est. Cumani autem carpūtur ut homines insulsi & hebetes: ob hanc causam (ut quidā putant:) q̄.ccc. annos post eius urbis ædificationē portus uectigalia exegerunt. quū ante populus eiusmodi prouentum nō haberet quare obtinuit opinio: quod hi homines sero sentirent: quum urbem ad mare habitarent. Dicitur etiam aliter quod publica pecunia mutuo accæpta porticus construxernnt. Postea uero quum pecuniam constituta die non reddidissent

ade ambulatione arcebantur:sed cum pluuiæ essent inde de-
cus quoddam creditores edictum emittebant:ut cumani por
ticus subirent.& quũ præco ita inclamaret:porticus subire. di
ctum esse prouerbium Cumani sero sentiunt:quod cumani
non sentiant:ꝙ in pluuia porticus subeunda sit.etiam si nemo
per præconem admoneat.hæc ex Strabone eodem libro:qđ
quidem adagium non absimile fere est illi.quod alibi retulim9
Sero sapiunt phryges.

Aquilæ senectus

P Lini9 libro decimo naturalis historiæ de aquilis hæc refert. Oppetunt non senio:nec ægritudie:sed famæ intantum superiore accrescente rostro ut aduncitas aperiri nõ queat. Aquila igitur tantum in senectute bibit.uel de præda sanguinem sugit. Ex quo factum est prouerbium in senes:qui plus bibunt:quam comedunt. Cuius etiam meminit Terentius in Heauton.his uerbis nihil narras?uisa uero ẽ (quod dici solet) Aquilæ senectus

Sylosontis Chlamis

C Hlamys uestis militaris est:pallio pene aduersa:quũ breuior atque arctior sit. Plautus. Puer cape chlamydem:& da pallium:Et Vergilius Sidoniam picto Chlamydem circundata limbo.de qua celebre prouerbiũ est Sylosontis Chlamys:quod de his dicitur Qui iactant se magnificentia uestimentorum.quoniam Syloson Samius Polycratis Frater:quum in exilio eẽt:uestem habebat insignem ac sumptuosam.quam teste Strabone libro.xiii.geogra.quum Dario nondum regi eam diu cõcupiscenti dono misisset:is postea regno potitus ac beneficiĩ memor natali solo eum restituit.ex quo illud est.

¶ Sylosontis opera locus amplus est.

s Yloson itaq; eodem Strabone auctore a Rege in imperiũ restitutus tyrannidem adeo acerbe exercuit: ut urbs samiorum hominibus uiduata: ac penit9 exhausta est. Unde prouerbium manauit Sylosontis opera locus amplus est in eos: qui perinde crudeliter superbeq; imperant: ut ciuitates hominibus uacuas reddunt, quod adagium si in quempiam Principum usurpatur, In te autem Guide minime dici potest. ornas enim ciuitates tuas: non destruis. amplecteris tuos ciues clemẽtia. comitate humanitate quibus lõge præstas cæteris imperitãtibus: non odio persequeris in eos amore geris. non cædes & scelera admittis tua igitur opera hominum cœtu urbes tuæ frequẽtes sunt. nõ autem uacuæ.

¶ In Samo lac gallinæ.

s Amum unam ex. xii. Ioniæ ciuitatib9 condidit Tymbrio: ac deinde Patrocles: de cuius ubertate Strabo ita loquitur li: xiiii. Samius uino non ualde fortunata est. in cæteris uero feracissima: quod ex eo maxime perspici potest. qđ bellis infestatur. Unde laudantes non dubitãt illud ei prouerbium accommodare: quod etiam fert gallinæ lac hæc Stabo: quod licet prouerbium alibi retulerim: nõ tamen alienũ uisũ est repetere: ut quoquo mõ scriptores usurpauerit intelligaẽ.

¶ Hic Coryceus est.

c Orycus mõs ẽ (ut Strabo docet libro xiiii. Geog.) excelsus non procul ab Ertris ciuitate Ionica quæ & port9 Calystes. sub eo. Itẽ alius portus q Erythas appellatur ac deinceps cõplures alii dicunt totã. Coryci pterňauigationem

latronibus plena esse, qui corycei dicunt. hi nouum insidiandi genus adinuenerunt. dispersi enim per portus accedunt ad mercatores qui applicuerint: auscultantes quid rerum ferāt & quo nauigent. postea quum illi soluerint & in altum se recceperint: congregati eos adoriuntur: ac diripiunt. ex quo quicunq curiosus est, & oculta ac secreta auscultare conatur: prouerbialiter dicimus Hic Coryceus est. Vnde etiā illud manauit.

¶ Hunc Coryceus auscultauit.

a Lterum insuper adagiū est. teste Srabone in supra dicto libro. qui ita inqt. Et in prouerbio dicim9 hūc ergo Coryceus auscultabit. quum quis aliquid dicet uel facare secreto uideatur: quod minime uideat propter eos qui speculatur: & scire student: quæ non conuenit. hæc ille: huius itaq prouerbii sensus ē (ut nihil in re facili obscuritatis appareat) quod qui sibi periculum a latronibus timet ueluti huiusmodi hominum insidias expertus & ob id ipsum caute rē suam agit. Hunc Coryceum auscultasse dicamus. cuius etiā Cicero ad Atticum meminit. Quod autem quidam ex Strabone tradant hoc prouerbium esse Coryceos auscultatores aufuge. id quaquam quod ita sit: non eo inficias. sed ubi in Strabone legerint: ipsi uideant.

¶ Mercator nauiga. & expone: iam omnia uenundata sunt.

s Trabo libro quartodecimo Geographiæ: quum describit ut Cilices piratæ fierent: inquit Delus: quæ non admodum procul aberat: emporium magnum & pecuniosum exhibeat. ea enim multa mācipiorum milia: & recipere & emittere eadem die poterat. ex quo prouerbiū

factum est:Mercator nauiga:& expone:iam omnia uenũdata sunt.quo etiam teste causa erat.quia romani post Carthaginis & Corinthi euersionem diuites effecti multis seruis utebantur.Quapropter piratæ & prædandi & uendendi oportunitate oblata.mirum imodum coaluerunt.quo per urbane & eleganter uti possumus:quum alicubi merces raptim uendi significare uolumus.

¶Quando per harma fulgurauerit

h Arma:i.currus teste Strabone libro nono. Geographus est ad mycalettum desolatus:dictus harma:i.currus ab Amphiarai curru:qꝫ(ut aiunt)curruente Amphiarao de curru:ipse currus ad locum illum detractus est.Pythici itaqꝫ uates ad ipsum currum intuentur:& eo tempore sacrificium delphos mittunt:quum fulgura cernunt:obseruabant autem ad menses tris:singulis mensibus dies tres:noctesqꝫ totidem e Iouis fulguralis foco:qui est in muro inter pythium & olympium hinc factum prouerbium:quando ꝑ harma fulgurauerit. Quo uti possumus:quoties significamus;rei agendæ tempus obseruari.

¶Oenones Vallis.

u T huius Adagii sensum melius explicem. Strabonis uerba ex libro octauo geographiæ ponam. quæ sunt hæc:Oenona uero diutius duabus Atticæ trib9 par nomine uocabatur. Vni quæ ad Eleutheras prope iacet:ut illud est.Cãpos Oenones habitare fœnarios.Eleuthere uero una de quadripoli ad Marathonem ẽ.De qua natũ est prouerbiũ.Oemones uallis.ex quibus licet coniecturam facere:quia hæc nomina sunt equiuoca. Quoniam inquit tribum

hoc nomine uocari:& paulo inferius insulam pariter esse demonstrat.quæ eo quoque nomine appelletur:quum dici eam habitauere argiui:Cretentes.Epidaueri:& Dorienses.ut hoc prouerbium illud importet:quod proprie significat illud: qđ de phrygib9 & misis paulo ante rettulim9.ut mea fert opinio

¶ Canis caninam non est:

u Arro de lingua latina(quod sancta)huius prouerbii & diuus Hieronymus in quadam epistola meminerunt.quod significat canem caninam carnem non edere.simile est illud Plinianum in septimo Leonum feritas inter se non dimicat.quod eleganter usurpamus.quum uolumus dicere aliquos inter se maxie cōsentire :licet aliter ostētēt

¶ Communia amicoꝝ esse inter se omnia:

h Oc uetus græcorum adagium quid significat nemo tam mediocriter eruditus est: quea fugiat quod his uerbis Terentius in Adelphis usurpat:quum Mitio ita loquitur.Nam uet9 uerbum hoc quidem est. Communia amicorum esse inter se omnia.de quo etiam Cicero in primo officiorum meminit.& Martia.libro secundo.

¶ Res est in uado:

u Adum teste Seruio super primum æneidos est loc9 in mari.per quem uadere possumus.est proprie tamen fundum fluminis :lacus: maris:& cuiuscunq. aquæ.& quoniam in profundo periculum est,In uado autem ob paruam aquatū altitudinē securitas hinc prouerbiū natū de his q̄ periculū euaserint.auctor Teren.i.Andriā.ubi dau9 aitoīs res est iā in uado:& plaut9 in Aulularia itidem memit.

¶ Sine cerere & Baccho friget Venus:

t Erentiana uerba sunt in Eunucho prouerbialiter dicta. Nã Ceres in hoc loco: quæ cunctarum frugum dea ẽ: pro pane accipitur. Vnde duo ædiles teste Fenestella de romanis magist. qui rei frumentariæ apud Romanos præerant. Cereales dicti sunt: quorum creandorum auctor fuit. C. Iulius Cæsar. Liber aũt pater ꝓ uino. cuius ut poetæ fabulantur inuentor extitit: sed Lactantius firmianus libro secundo capite decimoquarto diuinarum institutionum Noe omnium primum uineã seuisse: ex eaq; fructum cepisse perspicue demõstrat. Venus autem pro belluina uoluptate: id est coitu ponitur. nam homo abstemius segnis ẽ ad idaliam. hoc est Venerem. Cæterum Teren. ad hilaritatem ostendendam hoc adagio usus est. quandoquidem Horatio teste uinum omnem animi tristitiam expellit. prouerbium autem auctor Donato ex eo ortum est: qui ita inquit ꝙ frigere proprie est nõ adhærere. translatum enim hoc prouerbium friget a picatiõe uasorum. quæ frigidam picem non tenent: quũ alia multo meliora sunt ad usum frigida: ut ferrum: argentum & cætera huiuscemodi. quo uti possumus: quum quis fame atq; siti affectus minime excitatur. & tristi animo est.

¶ Ouem Lupo commisisti

l Vpus enim animal est rapacissimum: qui plurimũ ouibus insidiatur: ex quo male eius custodiæ ouis cõmittitur: quum siquidem eam repente uoret. Hic natum prouerbium in eos qui temere aliquid homini minime fido committunt. Auctor Terentius in Eunucho: ubi chais ait Scelesta ouem lupo commisisti.

¶ Currentem incitare.

m Etaphora ab equis sumpta uidetur: quos sponte sua currentes (est.n.ex iumentis uelocissimum animal) frustra equiso ad cursum excitat. hinc uel undecunq; libet: factum est prouerbium currentem incitare: quod significat nos nõ oportere quempiam ad ea hortari: i quæ ipse studiose incumbat. & propensus sit. Vñ Seneca epistola. xxxiiii. ait. Sed iam currentem hortor: inuicem hortantem potest & (ut Pollioni meo placet) in hanc significationem capi a qua nõ abhorreo. Siquis (utputa) alicui detraheret: & iterim alter maledicus illum in detrahendo adiuuaret ut eo magis in maledicta proueheretur. eleganter possumus dicere illum currentẽ excitasse per se q̃uis intentum. Vtra opinio melior: iudicent legentes. mihi utraq; placet.

¶ Vulpes pilos mutat. mores nõ mutat.

u Vlpes animal est uersutum & semper fallax testificante Plauto. qui ait Vulpianus animus nequid moliatur mali. ab huius fallacia igitur quia ingenita uitia tolli non possunt. tractum est prouerbium in eos qui dolis & uersutia abundantes naturam omnino suam mutare nequeunt: ut uulpes mores suos deponit nunq̃: qđ teste Tranquillo. Vespesianus eleganter in bubulcũ senẽ usurpauit.

¶ Hic Ciniugilũ herculaneo nodo uinctum soluit.

c Iniugilũ cinguli genus erat: quo teste Festo Pompeio noua nupta præcigebatur. id uir in lecto soluebat factum ex lana ouis ut sicut illa in domũ sublata coniũcta iter se sit. sic uir ei9 cinctus cũ ea uinctusq; eẽt. hoc Herculeano nodo ligatũ ominis grã uir soluebat: ut sic ipse fœlix eẽt i suscipiẽdis liberis ut fuit Herculanus q. lxx. liberos reliqt ex quo quũ quis numerosam prolem genuerit. puerbi loco di

cimus. Hic Ciniugilum herculaneo modo uinctum soluit: so lutum. enim futuros portēdebat filios. quemadmodum cum tota asia regnaturum antiqua oracula canebant: qui Gordii plaustri nexum soluisset: cuius rei causa magnus alexander ex pugnata gorde quū soluere nequiuisset: loramenta gladio amputauit auctor Iustinus libro undecimo.

¶ Hic In nerum it.

a Pud Terentium in phormione antipho adoloscens inquit: in nerum potius ibit ubi prouerbialiter in neruum ibit: teste Donato pro decipiet: dixit. quod a p uerbio sumptum est a sagitariis tracto. quum uis ois atq; conatus arcum tendentium non inuolatum leli. sed in rupitione nerui expetitur. ex quo de homine fallaci eleganter dicimus: Hic in nerum it. idest alio tendit: q̄ qui fallitur putat.

¶ Salua res est salutante sene.

r Efert Titus Liuius quum ludi circenses apollini aliq̄ do celebrarentur: & Hānibal nūtiatus esset circa colinam portā urbi ingruere. omnes raptis armis eo cōcurrisse. quos deinde reuersos quum piaculum se fecisse formidarent: inuenisse saltantem in circo senem quendam. hunc interogatun dixisse minime a se intermissam esse saltationem: Itaq; ortum exinde esse prouerbium. Salua res est salutante sene. quo ad omnia læta uti licet. de quo etiam Serui9 super. viii. æneidos meminit. a quo illud quoq; non discrepat: saltāt senex nam mater deum quum non prius placari potuisset: quam senex saltauerit. hinc adagium fluxi auctor idem Seruius

¶ Tu es meus Dæmon malus.

a Ppianus alexandrinus ciuilium bellox li. iiii. de Bruto uno de. C. Cæsaris percusoribus loquens hæc tradit ferunt Brutū quū in samo supra mare natale suū

ce'ebraret:nec 'etæ admodum his in rebus se haberet:hunc uersum nulla ratione adductum protulisse.sed me sors misera & latonæ perdidit infans.Ex Asia quoq; in Europam trã[s]missuro cum exercitu nocte deficiente pene lumine horrendam uigilanti astitisse imaginem.quam impauide rogaret ille qs:nam hominũ aut deorum esset.hoc solum respondisse: Tuus o Brute Dæmon malus.In philipis me uidebis:eamq; nouissime in pugna quæ in philipis acta est:iterũ illi apparuisse.Appianus hactenus quum dæmonum duo itaq; sint genera teste Lactantio libro.ii.diuinarum instit: capite.decimoquito unũ cæleste alterum terrenum.& hi dæmones rerũ perti.ac scii:(ita enim interpraetatur)in ima parte terræ deiecti:uel in hoc aere ueluti congruo sibi carcere damnati: nocendi semper cupidi:a iustitia alieni superbia tumidi :inuidia liuidi:fallacia cal idi.humana corpora semper infestent:& quandoq; ingrediantur uel uiuentia uel iam mortua hinc factum est:qđ a uiris utiq; luculentissimis prouerbii loco sæpe dici audio:quũ eos quispiam uel nocendi uel molestandi gratia:lacessit aut irritat.Tu es meus Dæmon malus:ad illum potissimum Bruti demonem alludentibus:uel ad huiusmodi spirituum nocendi potestatem.dicitur autem Demon malus quia secundum Euclidem socraticum duplex omnibus hominibus apponit̃ dæmon.idest genius:hoc est bonus & malus.de quibus Apuleius de Socratis deo etiam meminit dicens Dæmones sunt genere animalia:ingenio rationabilia:animo passiua :corpore aeria.tempore æterna.

¶ Sua cuiq; ars pro uiatico est.

u Iaticum nemo ẽ qui nesciat.appellari quicq̃d iter agẽdi cã necessariũ est.& qm̃ ad uitam substinẽdã atq; alendam necesse ẽ:& ut se qlibet in aliq̃ arte exerceat

hinc ortum est prouerbium suam cuiq; artem pro uiatico eẽ quasi perinde ac ad iter faciẽdum. Viaticũ necessariũ est. ita & ars ad uitam uiuendam. ¶ Saliares cœne

S Alii uocitati sunt sacerdotes Martis: qđ in portãdis ancilibus saltare eos mos eẽt. De quibus Liuius ait Numa salios deuoti duodecim marti gradiuo legit tunicæq; insigne dedit & super tunicã æneum pectori tegm cœlestiaq; arma quæ ãcilia appellant. ferre ac urbẽ p ite canẽtes carmina cum tripudiis solenniq; sal u iussit. q quidem salii quum amplissimo apparatu cœnas facerent. hinc uice ꝓuerbii opipare ac copiose cœnæ Saliares appellatæ sunt.

¶ Satius est subire semel q̃ cauere semper.

C Aesaris Suetonio auctore uerba sunt. qui quum sua dentibns amicis: ut hispanorum custodia sibi undiq; insidias iminentes caueret melius oĩo putauit se semel ad aleam exponere: q̃ assiduo in metu esse: qui teste Cicerone malus est diuturnitatis custos. quod quidem uice ꝓuerbii a doctis usurpari uideo. Nam Seneca itidem significatum ait: nemo est tam timidus. ut malit semper pendere. q̃ semel cadere ꝙ tibi inclyte princeps nunq̃ contingerit. non enim times. qa non timeris. non caues. qa uehementer amaris quũ uolumus igitur significare lõge melius esse: semel tentare qđ sibi fortuna uelit quã metu semp angi. eleganter dicimus. Satius est subire semel: quam cauere semper.

¶ Pares cum paribus.

U Etus prouerbium ẽ. significat enim ꝙ quisq; homo bene cum sui similibus conuenit teste Ciceroẽ in senectute: ubi Cato ait. pares autem cum paribus ueteri prouerbio facilime congregantur ad quod Columella libro septimo respexisse uidetur. Vbi quoniam inquit similia si

militibus familiariora natura fecit. cuius etiam Quintilianus in quinto mentionem facit.

¶ Maturæ fias senex: si diu uelis esse senex.

Oc adagium nos admonet. q̄ dū iuuenes sum⁹ ea h ipsa quæ senem decent: tractemus. & quadam senili grauitate nos ipsos geramus insignes: ita enī diutius senex exterim⁹. sed quia non sua cuiq; ætati eo pacto officia redderentur: huic prouerbio non plane apud Cicerōem in senectute idem Cato assentitur hisce uerbis. Nec. n. unq̄ sum assensus illi ueteri laudatoq; prouerbio quod mōet maturè fieri senem: si diu uelis esse senex. Ego uero me min⁹ diu senem esse mallem: quam esse senem antequam essem.

¶ O Domus antiq̄ heu q̄ dispari domio dn̄aris

Icero lib. i: de of. Odiosum est inqt cū a ptereuntib⁹ c dicitur. O domus antiqua heu quā dispari dn̄o dn̄aris: de quo in secunda quoq; philippica mentionem fecit q; i tritum prouerbium cessit in eos: qui ipsi nequam bonos habuerunt parentes ac maiores suos quod (ut idem ait) his temporibus in multos dicere licet.

¶ Ego sum Pompilii circulo septus:

Aius Pōpilius teste Cice. i octaua antonianarum. & c Liuio li. xlv: ab urbe cō. a senatu legat⁹ ab antiochū missus: ut bello quo se ptolomæum lacesserit: abstineret. quū ad eū uenisset: atq; his prompto animo & amicissimo uultu dexterā ei porrexisset: inuicem ei suam porriger noluit. sed tabellas senatus consultum continentes tradidit quas ut legit Antiochus dixit se cum amicis collocuturum. indignatus Pompilius q; aliquam moram interposuisset uirga solum quo quo in sistebat: denotauit. & prius inquit quā hoc circulo excedas: da responsum quod Senatui referam. Continuo

Rex affirmauit fore:ne amplius de se ptolomeus conquereretur.ac tu demum manũ eius Pompilius tanquam socius aprehendit ex quo nos quum rapti uel quippiã fateri.uel interogãti respondere cogimur prouerbii loco dicere possumus. Ego sum Pōpilii circulo septus.auctor ẽt Valerius max.li.vi.Cæterꝝ apud Ci.in supradicto loco legitur.C.Pōpilius:in codicibus autem Valerii.Cn.Pompilius.ut in alterutris menda sit.

¶Quod factum est:infactum reddi non potest.

b Oc uetus prouerbium ẽ:significat.enim illud quod factum est nemo facere pōt:quin factum sit.nec dii ipsi quidẽ secũdum plinium.q li.ii.ca.vii.inquit nullum deos hr̃e in pterita ius pter quã obliuiõis.cuius Plautꝰ in aulu.meminit.ait.n.factum illud fieri infectum non potest.

¶Mala ad se trahit.ut Cæcias nubes.

c Aecias est uentus.quem Aristotiles ita flare dicit:ut nubes non procul pellat.sed ad se se uocet.ex quo prouerbium factum scribit.

hoc est mala ad se se trahens:ut Cæcias nubes quod in eos eleganter usurpari potest.qui sibi ipsis officiunt auctor gelius libro secundo.

¶Hic de gradu deiicitur

b Oc prouerbium de iis dicit̃:qui metu perculsi incõstantes & nobiles sunt sumpta trãslatiõe ab his qui loco cedunt timore ducti & gradum scalaꝝ i quo cõsistunt al iis cedendo reliquũt & ipsi deiiciunt̃.auctor Cicero libro.i.officioꝝ:ubi inqt fortis uero animi & cõstantis est:nõ perturbari in rebꝰ asperis:ac tumultuantem de gradu deiicii ut dicitur quum nos igit̃ aliquẽ ab incœpto metu absterreri itelligere uolumus.prouerbialiter dicimus hic d̃ gradu deiicit̃ Plus Federicum uno oculo uidit.quã cæteri pricipes duobus

q Vum iam Guide Princ. per omnem italiam prouerbii loco habeatur plus unum Federicum unico oculo uidisse: quam cæteros omnes principes duobus. iure eqdē ego illius immortalis famæ inuisor dicerer. si hoc tā celebre prouerbium præterissem. Sed ne legētibus seruile officium (quod est adulari) præstitisse uidear: hui9 originē adagi explicare agrediar quum Federicus itaq; genitor tuus altero oculo captus Philippos Hanibales. Horatorios: sertorios: quos uirtutis & fortunæ ac unius luminis socios potissimum habuit: & cæteros omnes imperatores factis & rerum gestarum gloria ad æquasset prudētia uero diuioq; quodam ingēii acumine a longe reliquisset. hic prouerbio locum dedit. ut dicamus plus Federicū unico oculo uidisse. quam cæteros prīcipes duobus. quod de hominibus prudentissimis dicitur.

¶ Aliquid mali est: propter uicinum malum.

u Etus prouerbium est: & a Plauto i mercatore sub psona dorippæ conquerētis his uerbis usurpatū heu miseræ mihi nūc ego uerum illud uerbum eē experio uetus aliquid mali esse propter uicinum malum. ad quod ausim affirmare Ver. illo uersu in bucolicis: ubi inqt nec mala uicini pecoris contagia lædent: haud dubie allusisse.

¶ Vtitur testibus.

h Oc erat adagium. quo utebantur in foro iudiciali q; Ci. in secūdo offi. tetigit. ait. enim a Pāetio cōmemorantem: neminem neq; ducem bello: nec pricipē dñi magnas res salutares sine hominum studiis gerere potuisse comemorantur ab eo Temistocles: Pericles: Cyrus: Agesilaus: Alexander: quos negat sine adiumentis hominum tātas res efficere potuisse. Vtitur in re non dubia testibus non

necessariis.hæc ille.

¶ Contemnuntur.qui nec sibi nec alteri prosunt

E nihili homin bus & nulli arti intentis hoc dictum d est quod ab eodem Cicerone:itidem in offici:perspi cue declaratur.q dicit Q uamobrem ut ante dixi cō temnuntur hi:qui nec sibi:nec alteri prosunt.(ut dicitur)in q bus nullus labor:nulla industria:nulla cura est.

¶ Fundum alienum arat.incultum familiarem deserit

V mpta ē ab agricolis metaphora quā alienos agros f colentes suos sterilescere sinunt.quod in eos puer bialiter dici potest.q suis relictis rebus aliena curāt. auctor Plautus in Amphitrione.uel qui alienam uitam dam- nant:suam autem minime corrigūt:ut Persius satyra.iiii.ex- pressit dicens Cædimus inq uicem præbremus crura sagittis V nde etiam illud in hunc sensū dicitur.hic illotis pedibus & uerbis rephendit.auctor Gelius libro decimoquito capite. y.

¶ Altera manu panem ostentat:altera fert lapidē.

V clionis apud Plautum in aulularia uerba sunt in- eum prouerbii loco dicta q sub specie ferendæ opis fraude quēpiā petit:ab his qui canes eo pacto fallūt uti q̄ transl itione facta.

¶ Largitio non habet fūdum

V um largitio:quæ beniuolentiæ comparādæ cā ab q hominibus fit.sepius fontem ipsum benignitatis ex hautiat.ipsiq; homines circa modū dando maxime egere incipiant.hinc in prodigos natum prouerbium dicente Cicerone li.ii.offi.omnino meminisse demus id.qd' a nostris hominibus sæpissime usurpatum.iamq; in prouerbii consue tudinem uenit largitionem fundum(hoc est finem)non ha- bere.i q ouut Seneca prima ad lucilum epistola ait) sera par simonia est.Et enim quis potest esse:modus:quum & hi qui

consueuerunt:& illud idem alii desiderent?

Fames & morabilem in nasum conciunt:

Olent sæpe numero hom ies & fame & moræ tedio
s affecti in bilem hoc est irā insurgere Et.enim bilis
nil aliud est:nisi fellis humor.qui iecori adheret teſti
ficantem Horatio:qui ait feruens difficili bile tumet iecur.ali
tercholera dicitur.ex qua ira mouetur. Vnde factum est pro
uer bium fames & morabilem in nasum conciunt quod dicit
de iis qui famis impatientes & moræ fastidio conciti in iram
deferuntur.teste Plauto in Amphytrione quid enim Vetus
est adagium fames & morabilem i nasum conciunt hoc ē irā
commouent.

Indulgere genio. De fraudare Genium

Enium auctore festo Pompeio ueteres putauerunt
g deum esse:qui uim obtineret omnium rerum gene
randarum.qua propter dei filium & parentem homi
num nuncupabant.ali .Genium naturæ deum esse difiniunt
& ipsam naturam. Vnde factum:quod uice prouerbii idulge
re genio:ē obsequi naturæ.& uoluptati operam dare ut persi
us indulge genio:sicuti contrario De fraudare genium:est in
interrumpere uoluptatem. Vnde Plautus in aul.dit egomet
fraudaui meum genium

Noctuas Athenas porto.

Octua auis quoniam Athenis maxime abundat. fa
n ctum est prouerbium quod la
tine sonat noctuas Athenas & supplendum est uer
bum porro de iis.qui uel inutilem mercatura exercēt uel labo
rant in aliqua re inutili aut ea uerbis exaggerant:quæ notissi
ma sunt audien. de quo Cicero in epistolis. libro quinto ad
aula.torquatum:mentionē facit item aliud simile puerbium

hoc est noctuæ ouum.

❡ Cum Velis & equis.

n Autæ cũ uolunt oĩ conatu ĩ ter raptim pagere dãt ue la uentis: pĩterq; naui trahendæ equos adiungunt: ex quo factum est prouerbium. Cũ uelis & equis. hoc est terra mariq; quoties uolumus ultimum conatum ostende re. quod Cice. in. iii. officiorum usurpauit. Vbi iquit Epicurus eiusdem fere adiutor autorq; sententiæ: cum his uelis equ sq; (ut dicitur) cui si mile est illud Terentianum manibus pedi bus q; enixe omnia facturum.

❡ Lusciniæ non deest cantio.

p Linius li. x. capite. xxix. de luscinia aue inquit. lusci niis diebus ac noctibus continuis quindecim garru lus sine intermissu cantus densante se frondium ger mine non in nouissimum digna miratu aue: primũ tanta uox tam paruo in corpusculo. tam pertinax spũs. deinde in una p fecta musicæ scia modulatus dicit sonus: & nũc cõtinuo spũ trahitur in lõgũ. non uariatur in flexo. nunc distinguit conci so copulatur in torto: breuiterq; omnia tam paruulis in fauci bus. q̃ tot exq̃sitis tibiarum tormẽtis ars hominũ excogitaui hæc ille: hinc igit factum prouerbiũ Lusciniæ nõ est cantio: uel de hominibus eloquẽtissimis quibus nũquã deest oratio: uel de his qui garruli & linguaces adeo loquendi uitio tenen tur. ut nunquã tacẽt q; Plau. in bacchidibus tetigit dicens Pol ego quoq; metuo lusciniolæ defuerit c ntio.

❡ Facta transacta omnia.

h Oc Terentianum auctore Donato super Andria: prouerbiale est in id negocii. de quo nihil superfit, ad agendum.

❡ Dignus est: qui cum in tenebris mices.

Icero li.officiorum.iii.Hoc nõne eſt turpe ĩquit du-
c bitare phõs:quæ ne ruſtici qdem dubitent?a quib9
natum eſt id quod iam tritum eſt uetuſtate prouer-
bium.Quum enim fidem alicuius bõitatemq̨ laudãt:dignũ
eſſe dicunt.qui cum intenebris mices de quo idem in ſecũdo
de finibus bonorum & malorum meminit: Nam uir bonus
noctu & amotis luminibus atq̨ arbitris:quamuis manus ui-
deri non poſſit.Dicet tamen quot digitos explicuerit. micare
enim per metaphoram eſt digitis ſortiri: auctore. Varone:
qui ait Micãdum erit cum græco:utrum ego illius numerum
an ille meum ſequatur quo quidem adagio haut in eleganter
uti poſſumus ad alicuius uiri probitatem ac integritatem oſtẽ
dendam.

¶ Omnes ſibi melius malunt quam alteri.

Vum nemo ſeipſo ſibi charior ſit:ſuæ cuiq̨ ꝑfecto
q ſeruiendum eſt utilitati.modo id ſine alterius incom
modo fiat. Vnde prouerbiũ manauit. Omnes ſibi
melius malle:quam alteri. Auctor Terentius in Andria.

¶ Dei laneos pedes habent.

Aturnus qui hoc eſt tempus dicitur,fal-
s cem ideo gerere fertur.q̨ tempus omnia metit & ſe
cat.ſiue q̨ inſertionem & ſurculorum & pomorũ di
ſciplinã tradiderit.hãc ei in ſiciliã decidiſſe dñt.quia ſi terra il-
la maxime fertilis:pulſuſq̨ a filio de regno quoniã tempora ſe
neſcentia ab his quæ poſtea nata ſunt depellunt:mox & uin-
ctus eſſe:quia certa naturæ lege inter ſe cõexa ſunt tpa.uel q̄
oẽs fruges quibuſdã uiculis nodiſq̨ alternant. Apollodo aũt
ſcri.Saturnũ laneo uiculo ꝑ annũ alligari ſolitũ.& in mẽſe de
cembri i die ſibi feſto ſolui. Vnde ortũ eẽ prouerbium Deos

laneos pedes habere:significari uero per hoc .decimo mense
semen in uetero animatum in uitam augeri. quod donec in lu
cem ueniat:mollibus naturæ uinculis detinetur.

¶ Trium litterarum homo.

Oc Plautinum dictum Trium litterarum homo: in
h aulularia prouerbiale est.ubi congrio coquus strobi
lium ferrum subobscure furem appellauit:hæc enim
dictio fur tribus litteris cõstat:quo nos haud illepide inconsi/
mili re uti possumus

¶ Pirum uulpes comedit.

Vlpes animal sagacissimum rapto uiuens carne ue
u scitur:quæ tamen fame affecta pirum comedit.sed
difficulter. Vnde prouerbium ortũ teste Plauto:q in
Mustellaria ait tam facile uiuens:q̃ pirum uulpes comest:qđ
in eos usurpare possumus.qui rem admodum difficilem ten/
tat.uel aliquid fere inniti grauate agunt:perinde ac uulpes est
pirum

¶ Quod scis:nescis.

Pud Terentium in Heauton. syrus seruus inquit tu
a nescis id:quod scit.Dromo si sapies.quod prouerbia
liter dictum est significat.n. q̃doq; prudentis eẽ dissi
mulare se id ignorare:quod scit perinde ac sict nesciret. Vnde
illud horatianum stultiã misere consilis breuem & aliubi dul/
ce est describere loco:& Plautus quod scies nesciueris:

¶ Aqua hæret.

Qua quum hæret.nõ fluit recto fluxu. Vnde in eos
a prouerbium uenit aqua hæret.qui quemadmodum
quum aqua hæret:non habẽtes ueq; cursum.absur/
da dicunt:& minime couenientia:ac ab omni rationis discur/
su aliena auctore Cicerone in tertio officiorũ: Vbi ait quum de
Epicuro loquitur. Dicit ille quidẽ multa multis locis.sed aqua
hæret.(ut aiunt hoc est allucinatur.

¶ Quanto plus biberint.tanto plus sitiēt parthi

u Inum mentem hominis mutat.exebrietate uero milia scelerum gignuntur.propter quod sapienter equidem lacedæmōii ut iuuenes a temulentia abducerēt seruos mero iugurgitatos in conuiuia ducebant:ut illi cernentes temulentorum turpe dehōestamentum ueluti rem fœdissimam perhorrescerent.sed quum homines temuleti omnia animi secreta proferant:merito teste Plinio iam uulgo attributa ē uino ueritas.hinc etiam mox pallor:& gene pendule.& ulcera oculorum:& tremulæ manus:ac multa quidem dictu fœda sed hoc unum ebrietas uitiū maximū habet.ꝙ bibendi cōsuetudo auget auiditatem.Vnde ē illud prouerbium Quāto plus biberint:tanto plus sitire pathos.

¶ Dei facientes adiuuant.

h Oc prouerbium simile pene est illi.quod inferius referam fortes fortuna iuuat:significat autem:qđ priusq̄ incipiamus:deorum auxilium imploremꝰ.quū illi nobis aliquid agentibus faueant.Vnde Vergilius i primo georgi.ait In primis uenerare deos.Et Martialis luce deos oro qđ Varro de re rustica li. primo usurpat ita scribens:& quoniam(ut aiunt)Dei facientes adiuuant primus iuocabo deos

¶ Scuto pacem petere.

d Iuus Hieronymus epistola.xii.Scuto pacem petere prouerbialiter dixit quod in eos adagii loco usurpari potest:q̄ sub specie pacis petendæ bellum inferunt.

¶ Qui arat oliuetum: rogat fructū qui stercorat exorat:qui cædit cogit

a Gricolarum hoc uetus est prouerbium:quo admonenē:ut oliuetū colere debeant:quod quum a Columella libro.vi. probe declareē;eius ideo uerba po-

Quum etiam inquit compluribus interpositis annis oliuætū putandum est. Nam ueteris prouerbii meminisse conuenit. Eum qui aret oliuetum: rogare fructum qui stercoret: exorare qui cædat cogere.

¶ Iniquum petendum ut æquum feras:

h Oc uetus prouerbium. significat enim q inhonestū aliquando petendum est. ut honestum assequamur ut Cicero pro Milone facit qui insidiatorem primo Clodium ostendit. tamen addit ex abundanti etiam si id non fuisset. talem tamen ciuem (hoc enim haud æquum est) cum summa uirtute interfectoris & gloria necari potuisset. Quod cum a Fabio libro quarto oratoriarum institutionum luculenter declaretur. eius subiiciam uerba. Nec ullum tamen inquit ordinem: de quo prius dixi: damnauerim quia quædam & si ipsa sint dura: id tamen ualent: ut ea molliant: quæ sequuntur. Nec omnino sine ratione est. Quod uulgo dicitur: iniquū petendum. Ut æquum feras: quod tamen nemo sic accipiat: ut omnia credat audienda. recte enim græci præcipiunt non tentanda quæ omnino effici non possint. Unde Terentianum illud. Quoniam non potest fieri id: quod uis: id uelis: qđ possis

¶ Ut pisces hamo: ita hoies bñficio capiunt

a Pud siculos tritum est sermone prouerbium. Ut pisces hamo: ita homines beneficio capiuntur. quo notatur hominum cupiditas. qui beneficiis tanq̄ appositis escationibus capti facile decipiuntur ueluti pisces esca. Unde Terentius in Adelphis ait nescis inescare homines:

¶ In Caria hoc faciendum eet.

c, Ares (ut testis est Strabo libro duodecimo geographiæ) populi sunt in asia minori de quibus Mar. ait. Laudib⁹ imodicis cares in astra ferūt. qui qm̄ ferocis

ſimi & bellicoſiſſimi ſunt dicente Pomponio Mella Caria ſe⸗
quitur habitatur incertæ originis? alii indigenas: ſunt qui pe⸗
laſgos: quidam Cretas exiſtimant. genus uſq; eo quõdam ar⸗
morum pugnæq; amans: ut alienæ etiam bella mercede ageret
Hinc græcum ortum eſt prouerbium In Caria hoc faciendũ
eſſet: quotiens uolumus ſignificare aliquid cum periculo (Si⸗
lent enim leges inter arma: ut Cicero ait) eſſe. ibi enim homi⸗
num genus intractabile eſt: auctor Cicero in oratione pro Lu
cio Flacco inquit quid de tota Caria eſt: nonne hoc ueſtra uo⸗
ce uulgatum eſt? ſiquid cum pericul[o] experiri uelis: in Caria
potiſſimum eſſe faciendum:

¶ Quo nõ peruenit leonis pellis: uulpina aſſuenda ē.

Lyſander lacedæmonius Auctore Plutarcho dicere
ſolebat. quo non perueniret .ideſt leonis
pellis: uulpinam pellem eſſe aſſuendam quo prouer
bialiter dicto ſignificabat. ubi ius non ſatis pollet: adhibendã
eſſe uulpeculæ fraudem: ut græci (ſi fabulis credimus) Tro⸗
ianos multis poſt prœliis: ut Hannibal Marcellum: ut Tarq̃⸗
nius gabios: ut Samnites uiribus haud quaquam pares Du⸗
ce Pontio ad Baudinas furculas romanos Conſules fraude &
inſidiis prauenerunt.

¶ Bene plauſtrum perculit.

Plauſtrum quod currum ſignificat: quum bubulci
ſiue aurige mira quadam dexteritate uertant: hinc [a] c
ſte Donato deriuatum eſt prouerbium: bene plau⸗
ſtrum perculit. hoc eſt peruertit. quod de iis dicitur qui ſuis
uerbis facile quempiam a ſententia abducunt. & a Terentio
in Ennucho his uerbis uſurpatum: quo trudis: quo perculeris
iam tu me.

¶ Anſeres inter olores ſtrepunt.

o Lor latine cygnus. græce auis est candidissima: uocē habens argutam. Ouidius Ad uada meandri concinit albus olor. Anser autem obstrepera. ob hanc igitur imparilitatem factum est in eos prouerbium qui se iis rebus quas ignorant petulantius audent immiscere: uel de reb9 suis nimis præsumunt.

¶ Scis uti foro.

q Vum mercatores ante locum commercii. non præscribant quanto uendant que aduexerint: sed secundum annonam fori. quam deprehenderint: cōsilium de uendendis aut non uendendis mercibus sumant. hinc ortum prouerbium. Scis uti foro Vnde cum aliquis pro loci: p temporis: pro personarum ratione non ignorat. quod se facere oporteat. eleganter dicimus: Tu scis uti foro: de quo mētionem fecit Terentius in Phormione.

¶ Maria montesq; promittere.

p Rouerbialis hyperbole est per superlationem facta nam mare est elementum latissimum montes uero sunt moles quædam maxima: illi igitur qui ea quæ fidem excedunt: temere pollicentur: dicuntur maria montesq; promittere quod Terentius in phormione usurpauit dicens pellexit modo non montes auri pollicens cui non absimile est Horatianum illud parturient montes nascetur ridiculus mus & Persius Saty. iii. Et quid opus cratero mognos promittere montes.

¶ Omnia sub una myconum.

s Trabo libro. x. geo. quū de cycladibus loqtur: supra extat inqt & mycon9. sub q̄ gigantū nouissimos ab Her. mactatos iacere fabulant̄. Eq̄ deriuatu ē prouer

bium. Omnia sub unam amicorum. quandoquidem quæ natura distinguuntur: sub unum titulum: descriptionemq; ducũtur. hæc ille: huius adagii haud dubie sensus adusus est. sed ne hunc locum inexplicatum (si fieri potest) relinquam non nullorum sententiam. sane eruditorum referam. quidam dicunt Strabonem allusisse ad naturam gigantum: qui q̃uis formam humanam excedant: homines tamen sunt: & ita sub una descriptione ducuntur. Quidam autem dicunt prouerbium deriuari ab eo: q̧ omnes gigantes simul iaceant. nam licet natura separati essent: hoc est alius alibi maneret omnes tandẽ unã sedem habuerunt: idest sub myconum iacuerunt. quæ sententia si potior (ut placet) est: quoties ea quæ sparsa diu fuerunt: in unum coadunantur eleganter dicere possum9. Omnia sub unam myconum. Cætera obseruaui apud Vergilium myconem tertii ordinis: non myconum secundi proferri. ait enim in tertio æneidos: errantem mycone celsa gyaroq; reuinxit. ut in alterutro menea sit. Vñ ẽt illud est.

Hic myconius est.

m Yconii omnes Strabone teste eodem lib. calui sunt qui myconios inquit etiam quidam caluos appellant quum illud uitium ea passim exuberet in insula. Vnde auctore Donato super Ecyra ortum est prouerbiũ ut quũ quempiã caluicio laborarẽ uidemus: dicamus: hic myconi9 ẽ.

¶ Singula regio habet suos cantus.

i N singulis regionibus sunt quædam propria. Parthi artem iaculandi callent: ut Vergilius: Gens illa quidem sumptis non tarda pharetris Arcades a natura uim musicæ habebant. Idem ambo florentes ætatibus arcades ambo: & cantare pares. Thracia circa arma tractanda floret. Ouidius Armiferam thracem qui regat al-

ter erit. Vnde uice prouerbii factum est: qd' quum uolumus significare alias gentes aliis moribus uiuere.
Aut artibus excelere: dicim9 singula regio habet suos cātus.

Ⅽ Malum consilium consultori pessimum est.

S Tatua romæ in comicio posita Horatii coclitis fortissimi uiri de cælo iacta est. ob id fulgur piaculis iuuēdum aurispices ex hetruria acciti inimico atq; hostili in populum romanum animo instituerant: eam rem contrariis religionibus procurare. Atq; illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi. quem sol oppsitum circundiq; aliarum ædium nunquam illustraret: quod quum ita fieri persuasissēt: delati ad populum: proditiq; sunt: & quum de perfidia cōfessi essent: necati sunt. Cō stititq; eam statuam perinde ut ueræ rationes post compertæ monebant: in locum editum subducendā: atq; ita in aera Vulcani sublimiori loco statuendam. Eaq; res bene & prospere reipu. cessit. Tunc igitur teste Gelio noctium Atticarum libro quarto capite quinto. quod in heutruscos aurispices male consolentis animaduersum uindicatumq; fuerat uersus hic scite factus: cantatus q; pueris urbe tota fertur. malum consilium consultori pessimum. qui iam in prouerbium cessit in eos: qui quum consulētibus se male consulant: huius subinde dolosi cōsilii pœnas expedunt. de quo etiam. M. Varro libro tertio capite secūdo de re rustica mentionem facit. Vbi illud notatu dignum est. qd' consultor pro eo: qui dat consilium. capitur quum grammatici consultorem appellent eum. qui consilium petit: Horatius in primo sermonum usurpauit scribens: sub Galli cantum cōsultor ubi hostia pulsat.

Ⅽ Latet anguis in herba.

Emistichius Vergilii uersus est .iam prouerbii loco
h uulgatus:hinc utiq; deriuatus.nam Eurydice Or-
phei uxor dum herbas perambularet.calcauit inscia
latentem serpentem:cuius morsu periit.nos itaq; quum uolu-
mus significare esse cauendum nequid inter res lætas noxiũ
nobis incautis eueniat.dicimus latet Anguis in herba.

¶ Dum pluit molendum esse.

Linius libro.xviii. capite sexto ait malum patrem
p familias esse.quisquis interdiu faceret:quod noctu
posset peiorem:qui profectis diebus ageret:quod fe
riatis deberet.pessimum uero:qui seruo die potius sub tecto
operaretur quam in agro.quoniã igitur(ut Vergilius in Geor
gicorum primo docet)pro qualitate temporis munia subeun
da sunt.hinc factum est prouerbium dum pluit molendum
esse.eo enim tempore sub diuo agricolæ se exercere nequeũt
quo uti possumus:quum rei gerendæ tempus idoneum esse:
significare uolumus.

¶ Herbam tibi do.

Erba in hoc loco palmam.idest uictoriam significat
h ut Vergilius in tertio Georgicorũ:Atq; immemor
herbæ uictor equus. Vnde teste Plinio libro uigesi-
mo secundo capite quarto apud antiquos summum uictoriæ
signum erat herbam porrigere uictos.quod perinde uideba-
tur:ac si se se uictos faterentur:& uictoriam cederent. Et.eni(
ut testatur Festus)qui parato cursu aut uiribus contendebãt:
quum superati erant:ex eo solo in quo certamen erat:decer
ptã herbã aduersario dabãt.q̃ pastoralis uitæ iudiciũ erat:Ex
quo auctore Ser. sup.viii.æneidos factũ ẽ ꝓuerbiũ:Herbã
tibi do hoc ẽ fateor me uictũ.Cur autẽ palma uictoriæ signũ

esset. Aristotiles in septmo problematum & Plutarchus in octauo Symphonicorum scribit. Si super palme inquit arboris lignum magna pondera imponas: ac tam grauiter urgeas oneireq; ut magnitudo oneris sustineri non queat: non dorsum palma cedit. nec intro flectitur: sed aduersus pondus insurgit: sursum nititur recuruanturque: propterea ait Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ. quoniam ingenium eiusmodi ligni est: ut urgentibus prementibusq; non cædat. hec ex Gelio. lib. iiii.

¶ Pupilla oculi nobis charius.

P Vpilla est pars oculi parua in media cornea sita. in qua ita absoluta uis speculi redditur. ut tam exiguum spatium totam imaginem hominis reddat: quę causa est auctore Pli. li. xi. ca. xxxvii. ut plæraq; aues e manibus hominum oculos potissimum apetant q; effigiem suam in iis cernentes uelut ad cognata desideria tendāt. Hęc nobis adeo chara est: ut locum prouerbio dederit. quum dicimus aliquid pupilla oculis nobis charius esse: uel illud: quod oculi (ut idē Pli. ait) sunt pars corporis præcisissima. Si quidem ii lucis usu uitam distinguunt a morte. Vnde Macrobi. in fronte li. ii. de Sōnio Scip. Eustachi inquit luce mihi charior. Nec præterea me præteriit. q; Georgius Alexādrinus homo imperse doctus pupulam penultima corepta: non pupillam uocari contendit. Cęterum pupilla: non pupula legitur.

¶ Fas nefas.

F As nefas: uelis nolis: fanda nefanda: digna indigna huiusmodi elocutionem passim prouerbiales inueniuntur: apud scriptores auctor Donatus.

¶ Is se reperit.

h Oc teste Donato uetus prouerbium est.& a Terentio in eunucho usurpatur .dicitur autem de iis: qui ipsi se produnt (ut puta) si quis quereretur in noctu & nusquam inuentus uocem e emittere tunc.ille se reperit.

¶ Hic se furti alligat.

f Olent pleriq; homines ita temere loqui:ut quo magis se defendere contendunt: hoc se se per inscitiam grauius culpæ astringunt. Vnde ortum prouerbium hic se furti alligat in eum:qui (ut uulgo dicitur) sibi pedem securi fuerit. Ergo summa quidem (quemadmodum Cicero præcipit) adhibenda est in loquendo diligentia . & illud:teste Gelio:faciendum est. Silere quum opus est:& tutto loqui: nã quod nemo scit.pene non fit:ut Apuleius ait: quod eni uoces per ignauiam emittũtur:mox per iugulum rediture:quot scelera:quot crimina unico uerbo deteguntur: que paulopost nobis cladem mortẽq; afferunt qd decenter a Teren. usurpatur.

¶ Tua uerba gerræ sunt: Vel gerras clamitas.

g Erræ a gero uel agarrio ut quidam uolunt. dictæ nugas proprie significant. Vnde quum prouerbialiter quempiam nugari significare uolumus: dicimus tua uerba gerræ sunt. quod adagium Plautus in penulo facit ubi ait tuæ blãdiciæ mihi sunt:quod dici solet: Gerræ germanæ. Nos a græco gerras deductas existimamus.qui uocant crater uimineas.quum enim Athenienses auctore Festo syrracusas obsiderent:& crebro gerras poscerent:irridentes siculi herras climitare cœperunt. Vnde factum est gerras clamitare:est nugando irridere.

¶ A egregia Musica quæ sit absconditu a:nullius rei est.

q Vum homini erudito nihil quicq̃ sua uirtus ꝓtosit. si illam ipsam occultat. aut musices calenti artem: itidem canere non uult. hinc ortum teste Gelio prouerbium. qui in xii. noctium Atticarum ait. Nosti inquam magister uerbum illud scilicet uetus ægregiam musicam quæ sit abscondita. eam esse nulli rei. & Tranquillius de Nerone græcũ prouerbium inquit iactans occultæ musicæ nullum esse respectum: Cui non absimile est Horatianum illud parum sepultæ distat inertie onmis celata uirtus.

¶ Viue moribus præteritis. Loq̃re uerbis p̃sentibus.

p Hauorinus phũs auctore Gelio lib. primo capite. x. adolescenti ueterum uerborum cupidissimo: & plerasq; uoces nimis priscas & ignotissimas in quotidianis communibusq; sermonibus expromenti: Curius inquit & fabricius. & Coroncauius antiquissimi nostri. & his antiquiores Horati illi trigemi plane & cillucide cum suis fabulati sunt Neq; Aruncorum aut sicanorum aut pelasgorum qui primi coluisse in italiam dicuntur: sed ætatis suæ uerbi locuti sunt. tu autem perinde quasi cum matre Euandri nunc loquere sermone multis annis iam desito uteris quod scire ad que intelligere neminem uis. quæ dicas. Sed antiquitatem tibi placere ais. quod honesta: & bona: & sobria: & modesta sit Vnde ergo moribus præteritis: loquere uerbis presentibus hæc phauorinus. sed huiusmodi uerba audio passim usurpari: a deo q̃, iam in proueirbium secesserint: in eos qui nimis antiquarii sunt.

¶ Teneto te intra pelliculam.

p Rouerbiũ erat: apud antiquos in eũ. q̃ rem ultra uires tentaret. q̃ dicebãt teneto te intra pelliculam. hoc usurpat Horatius in sermonibus & a Marti. libro. iii. iccirco nem aptissime dicitur his carminibus; lusisti: satis ẽ: sed te (mi

t Heophrastus lib.viii.inquit ad frugum intremẽtum alimentumq; plurimum quidem coeli temperies:atq; intotum anni conditio iuuat imbribus enim sereni tatibusq; oportune secutis.omnia feracia atq; foecunda redduntur quam obrem nõ perperam prouerbio dicitur Annus fructificat non tellus. Vnde Vergilius hoc idem affirmans ait humida soltitia atq; hyemes orare serenas agriculæ.

¶ Multos modios salis cum amicis edendos esse

q Vum nihil sit difficilius:q̃ animum hominum perspicere:est longe quidem cum amicis uiuẽdum tempore ante q̃ ueram amicitiam esse appellemus.sunt.n. q dam:qui ad tempus amant:quidam autem amicitiam utilitate probant.ut Philipphum macedonemfacere consueuisse: Trogus prodidit:propter:q, Solon aiebat amicos cito noli aquirere.quos aquisiueris reprobare caue.hinc factum est prouerbium multos modios salis cum amicis edendos esse (ut quem admodum Cicero in amicitia docet) munus amicitiæ expletum sit hoc est diu simul uiuendum esse.nam quum ex condimentis nihil minus quam salis comedamus.ad multos proinde modios edendos longo tempore opus est.

¶ Non nobis solum nati sumus

d Iuinus plato ad Architam Tarẽtinum scripsit Cuius hæc uerba sunt:Q ui tuas redidere tuas:narrauerunt nobis te moleste ferre:quod a publicis tuæ ciuitatis occupationibus te liberare non ualeas.quod igitur dulcissimnm uitæ genus sit agere sua præsertim si quis talia elegerit facienda:qualia tu:omnibus manifestum est. Sed illud quoque te considerare oportet. nullum nostrum sibi soli natum esse.sed ortus nostri partẽ sibi patriam uendicare partem parẽtes. par em amicos,multa insuper pro temporum diuersitate nobis

hi crede (memento Nunc in pellicula Credo tenere tua.

¶ Animam debet.

Os uetus erat .q qui soluendo non essem pp æris alie ni magnitudinem creditori addicebatur. hoc est tra debatur tanquā uēditus.. Vnde factum est teste Donato puerbium græcū de his q quū grande æs alienū cōflauerit aīam ipsam debēt.i.necesse ē.nō modo res.sed seipsos i cretoris ptātem tradere.quū nos itaq; uolumus quépiā significare esse oberatum. scite quidem dicimus hic animam debet.

¶ Immisi fontibus apros.

Pris quædam in luto uolutādi gratia est.quare puros fontes cœnosos reddunt.ex quo ortum est prouerbium rusticanum Immisi fontibus apros.quo exprimitur stultitia eorum:qui suis rebus perniciem immittunt. quod Vergilius in Bucolicis usurpat.

¶ Obsequium amicos:ueritas odium parit

Olent pleriq; homines aliena flagitia percupide & uidere atq; reprehendere.sua autem nec uidēt.nec oio ab aliis obiurgari patiuntur . hinc igitur Terentianum illud est:quod ab eruditis uice prouerbii usurpari audio Obsequium amicos ueritas odium parit.nam molesta ueritas est si quidem ab ea nascitur odium. quod est uenenum amicitiæ.ex quo seruile est illud apulatorum hominum genus,q malefacta laudantes amicos præcipitant.obsequiū igitur multo perniciosius est quam ueritas.quod peccatis indulgens amicum labi siuit.Scitū ideo teste Cicerone in amicitia illud Catonis est multo melius de quibusdam acerbos inimicos merer quam eos amicos qui dulces uideantur illos uerum sæpe dicere:hos nunquam.

¶ Annus fructificat:non tellus.

acedere quibus nostra uita occupata est. uocante igitur te patria ipsa ad rempu. gubernãdam: absurdum forsitan esset: nõ patere Plato hac tenus. hoc itaq; ut Cicero i officialibus libris ait: præclarum: dictum quum iam loco prouerbii inoleuerit: quoties uolumus significare omnia referenda esse ad commu nem utilitatem & omni officio aliorum animos demereri oportere: omnibusq; ad esse dicimus: non nobis solum nati sumus. præsertim cum nemo tantus sit: quod sibi satis sit quo fit nobis inuicem succurrendum est.

¶ Lentiscum mandentes.

g Ræcorum hoc uetus est adagium: idest lentiscum mandentes aduersus eos: qui nimio se comendi studio superfluunt: quasi dentibus exetis & fricantis tantum incubant præ desidia. Nam lentiscus teste Plinio naturalis historiæ libro. xv. arbor est mastich est sudans gummi modo: ex qua dentifricium poeta Martialis in apophoretis commendat. Lentiscum melius: sed frondea cuspis defuerit dentes pena leuare potest. quos nos in eos uti possumus qui circa curam corporis (ueluti Tranquillius de Cæsare refert) morosiores sunt.

¶ Diuide ficos.

p Rouerbium grecum est idest diuide ficos tractatũ a fratibus diuidẽtibus bona. qui eosq; minia quoq; diuidi postulant. ut ficorum partem diuidi uelint quod Martialis urbanissimus poeta libro quinto in Calidorum usurpauit ubi inquit Quadrigenta secat. qui dicit sicamerize idem diuide ficos: quoties itaq; auarum aut uẽdentẽ emẽ temue aliquid: uel diuidẽtem quod minimum quodq; mangi e stimet. notare uolumus elegãter dicius sicãerize. i. diuide ficos

¶ Honores mutant mores.

Lli qui adipiſcuntur magiſtratus: imperia honores:
i diuitias:opes & ea omnia quæ ſunt in manu fortunæ
debent auctore Cicerone in officialibus libris ſe per-
inde gerere :ac temporis conditio & ipſa dignitas po
ſcit.quia (ut Plutarchus ait) magiſtratus uiros oſtendũt. Vn
de in prouerbio dicitur honores mutant mores:quod ita face-
cere oportere illud Fabii maximi exemplum perbelle docet:q
teſte Liuio lib.iiii.de ſecõdo bello punico in apuliam filio lega
tus ad Sueſſuliam in caſtra uenit quum obuiam filius progre
deretur:lictoreſque uerecundia maieſtatis eius ante irent taci-
ti:præter duodecim faſces equo profectus eſt ſenex.ut Cõſul
animadeuertit:proximum lictorem (is enim mos erat) miſit
& ut is deſcenderet ex equo conclamauit:quum demum deſi
liens experiri inquit:uolui filii ſatim ſcires conſulem te eſſe.cu
ius uel Valerius maximus libro ſecondo meminit.

Silere a bonis.

Ilet cælum luna herba.cælum q ſerenum eſt. Luna
s q coit:herba quæ nondum germinat. Priora duo ex
Plinio ultimum ex columella. Silent & a uẽto loca:a
Plinio Catuloq; dicitur & in ſacris litteris ab Ambroſio pro-
uerbiũ ſilere a bonis:pro eo quod eſt:ad contumelias non hiſ
cere ſed ab ſurdeſcere:obmuteſcereq; uirtutis conſcientia

In ſpongiam incubuit.

Vguſtus Cæſar Auctore Tranquillo quum tragœ-
a diam de Aiace magno impetu exorſus non ſucce-
dente ſtilo aboleuiſſet: quærentibus amicis: quid
nam Aiax ageret:feſtiuiter reſpondit.Aiacem ſuum in ſpon-
giam incubuiſſe : ſignificare uolens ſe ſpongia deletili dele-
uiſſe Aiacem ſuam tragœdiam.quod etiam Macrobi.in ſecũ
o Saturnaliũ teſtatur.hinc itaq; iam uice prouerbii inoleuit

ꝙ quoties uolumus significare aliquid obliuioni mandatum: uel se tanq̃ minus probatum iam interruptum:penitusq; deletum esse eleganter dicamus in spongiam incubuit:hoc est incidit.Scripta enim q̃ improbantur:spongia deleri solet.quam ob hoc deletilem prisci disci uoluerunt. dicente. Martia.utilis hæc quoties scripta nouare uoles. illud obiter anotatu dignũ ducimus.ꝙ Plinius libro.xi.nat.hist.capite.xlv.Spongiis q̃q̃ de his sunt tertium naturam habent: non animalium . neque fruticum sensum inisse tradit. intellectũ enim inquit iis inesse apparet quia ubi a uulsorem sensere:& contractæ multo difficilius abstrahuntur:hoc idẽ fluctu pulsante faciunt:hęc ille.

¶ Vultres cadauer expecta.

s Enecæ in epistola.cv.de cantoribus prouerbium est qui quum mirum immodum (ut Iuuenalis ait) oblectentur aliena uiuere quadra:non cessant blandiciis & illecebris quibusdam ac obsequiis alienas captare cœnas:q merito uultures appellantur: nam ultur perinde ac captator cœnas cadauera sectatur: præter cæteras aues:ut illud Ennii uulturis in siluis miserum mandebat homonem:uel Plinio testificante li.x.capite.vi.qui triduo inquit aut biduo uolare eos ubi cadauera futura sunt.Cęterum hoc idem adagium Martialis libro sexto usurpasse uidetur.ubi ad opianum captatorem scribit Amisit pater unicum silanus.Cessas mittere munera opianæ? Heu crudele nefas:malæq; partæ. Cuius uultoris hoc erit cadauer? hæc ille nos igitur non minus prouerbialiter quemcunque alicui rei per cupide in hiantem uulturem appellare quimus.

¶ Nabis sine cortice.

Ethaphora est ab ignaris natandi sumpta . Qui nemergerentur aquis;alligant humeris corticem siu

(ut hodie fit)aridam cucurbitam.quo sine artificio in superfi cie aquarum substentantur. significat enim aliquid sine difficultate alienoue adminiculo agere:faciunt: quinandi artem callent:quod Flaccus Horatius in primo sermonum prouerbialiter usurpat dicens:membra animum tuum nabis.cortice sic me & cæte:

¶ Te Mattea iuuant

g Eorgius Alexandrinus enarrãs hunc Martialis locũ libro decimo Sed te Mattea sola iuuat:ait hoc græcum eẽ prouerbium de iis qui supra modum delicati sunt mattea.n.quæ tranquilo.Caligula fœminino genere protulit:p̃ciosa edulia sunt.apud græcos matyasin significat mattea:seu macteas conficere:hoc est ganeata cibaria quod in gulosus & delicatos usurpari eleganter potest:

¶ Cupresum scis simularæ.

h Oc auctore Phorphyrione græcum est adagium in malum pictorem & ab Horatio in poetica arte recẽsitum qui quum nesciret bene pigere:quam cupressum:ab hoc naufragus quinam petiit:in tabella fatum suum exprimi.ille autem interrogauit num ex cupresso uelet aliqd adiici.hinc igit̃ in ludicrum prouerbii cessit in eos qui relicta propria materia:quem exequi desperant: importune alios ornatus inducunt.

¶ Leoni mortuo barbam uellis.

l Eo animal ferocissimum facile in irã prouocatus uertitur in quam natura ipsa pronus est. Verũ mortuus(ut cætera oia aialia)q̃uis irritat⁹ minime excitat̃ Unde factũ est prouerbiũ ꝗ quũ qlpiã uult aliquẽ excitare q moueri nõ põt:dicam⁹ Leõi mortuo barbã uellis.quo.Mar.

libro .x'. in ligellam usus esse uidetur: ubi ita inquit Quare si pudor est: ligella noli Barbam uelere mortuo leoni:

Oderunt dum metuunt.

C Aius Caligula Princeps Suentonio Auctore tragicum illud subinde iactabat: oderint dum metuant. ex quo exclamat Seneca dicens Vocē illam diram & abominandam oderint dum metuant: Syllano scias seculo scriptam idem libro .ii. de clementia considero multas uoces magnas sed detestabilis in uitam humanam peruenisse ut illā Oderint dum metuant. Cicero quoquæ in prima antonianaque uidemus etiam inquit in fabulis ipsis illis qui oderint dum metuant dixerit: pernitiosum fuisse. Vox autem hæc tragica est: & ab Atreo crudelissimo apud poetam tragicum usurpata. cuius rei mentio quoque fit ab eodem .M. Tullio in prima de officiis: sed quum metus sit malus custos diuturnitatis. contra que beniuolentia fidelis. uel ad perpetuitatem. debet bonus Princeps potius diligi uel quam timeri preclare. enim Ennius quem metuunt oderunt. quem quisque odit perise expetit: & nesce est multos timeat. quem multi timēt. ad opes autem Prīcipis tuendas nihil aptius beniuolentia subditorum: hæc sunt munimenta firmissima: hæc arces inexpugnabiles & (ut ait uerissime Cyrus apud xenophontem) non est aureum: cæptrum. quod regnū seruet: sed animi ciuium scæptrum sunt regibus uerissimum maximeque securum. & Bias prieneus ciuibus omnibus placere stude. habet id. n. multū gratiæ: contra superbia semper nocuit dicere solebat. Dionysins Tyrannus uincula adamanaina esse metum: uiolentiam: classem: & decem milia armatorum. Sed quis non uidet magis uincula adamantina & esse: & dici debere beniuolentiam: iusticiam:

beneficentiam atq; clæmentiam? quum gloriosum sit diligi. inuidiosum uero atq; caducum metui. perge inclyte Guide. & paternis isiste uestigiis: collige (si uti facis) tuorum ciuium beniuolentiam. dato operam ut sis magis diligendus q̃ timend9 profecto ut citra assentationẽ (uera profitear: nullus unq̃ suis tam charus fuit: q̃ illustrissima gens feltria oibus Vrbinatib9 cæteris suis subditis omni sexui: oibus ætatibus chara est. Certatim tu cum Octauiano patruo amaris: coleris: pbaris. Deniq; Vrbinates sine te uiuere uolũt nec possunt. Feltria domus nostræ Ciuitatis caput. spes. salus est. Cui ocium: salutem. libertatem: tranquillitatem. omnia deniq; quibus iam multos annos fruimur. bona accæpta referim9: per quam iam immutari potest uox illa dira oderint dum metuant. in uocem amabilem. diligant nec metuant. diligimus enim te ac patruum ardentissime: perinde ac patres nostri Federicum parentem tuum amarunt: nec metuimus. colim9 certatim: nec pauescim9 ueremur: nec horrescimus: dii faxint ut ita tu simul cũ patruo diutissime floreas. & enim florebimus nos itidem. sed eo iam reuertatur unde digressa est oratio. Hæc uox itaq; principum est: & in eos loco prouerbii uulgata: quam ideo inter prouerbia referre placuit: ut principibus & regibus dignũ aliquid attigisse uideremur.

¶ Hoc bene sit.

h Oc apud antiquos prouerbium fuit: quemadmodũ dii bene uertant: aut fœlix faustumq; sit: quotiens rẽ admodum magnam & inusitatam aggressuri erant Nam sic Persius Satyra quarta Auarum ueluti rem magni sumptus cœnaturum inducit dicentem hoc bene sit. Liuius itidem ab urbe condita. quum de trecentis fabiis illis inuenientes euntibus loquitur: ut illud inquit agmen faustum

atq; fœlix mittant: & alibi in hanc sententiam sæpius fœlix fau stumq; sit ait. & Apuleius in asino aureo libro secũdo. quo uti maxime decet in omnibus rebus subeundis.

¶ Non oibus tuta inter cyaneas petras cõtingit nauigatio:

C Yaneæ petræ auctore Strabone libro primo & tertio quas symplepagadas uocare nonnulli: per bizantiaci oris angustias asperrimum nauigantibus facerẽ transitum: ut ab Symplegadibus plecte idest errabiles dictæ sint. ipsaq; Iasonis nauigatio per illas fuisse dicitur. Vnde uulgo ortum est prouerbium: non omnib9 tuta inter cyaneas petras contingit nauigatio. quoties significare uolumus a locis periculis esse cauendum. nec eo se temere committendum q illa ipsa quipiam prius incolumes euaserint. possumus etiam in eos usurpare. qui ideo aliquid qđ lege cautum sit: perpetrare audent qui idem qui ante se fecerint: aut pœnas dederint.

¶ De manu in manum.

H Oc quãuis adagium satis omnibus uulgatum sit: tamen quum apud idoneos scriptores reperiam: pͥsertim apud Ciceronem non prætereundum silentio duxi. qui lib. epistolarum familiarium. vii. ad Cæsarem. quum ei Trebatium cõmendat. Neq; inqt impedio. quo minus si tibi placuerit: etiam hisce eum ornes gloriæ insignibus: tutum deniq; hominẽ tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuã hæc ille. Cæterum hoc prouerbium ordinem significat. Est. n. tractum ab his per quoꝝ simul sedentium uel ordinatim stantiũ manus: hoc est de unius in alterius manum traditum aliquid a primis ad extremos. econuerso a calce ad frontẽ defertur. ut fit in acie equitum: etiam hodie. quum ab ultimis aciei quipiã ad primos per singulorum equitum manus deportatur.

¶ Cecropiam contra sus est: tenditq; mineruã

Leander in secundo prouerbiorum ait herculē ado-
c nis statuam cōspicatū dixisse:cecropiam cōtra sus ē:
tēditq; Mineruā q; postea in eos dici cœpit:qui potē
tioribus & sapientioribus aduersari uolunt.qd' phileticus(ut
ipse testatur super quadam Ciceronis epistola lib.vi.ad Aul.
Torquatum)latinum fecit.& hunc uersum ita traduxit cecro
piam contra sus est.tenditq; mineruam.cuius sensus talis est.
qualis illius mineruam docet

¶ Nihil sacrum.

Liud item ab hercule tractum.qd Theocritus i æpo
a lico scripsit is.n.quum in macedoniam transisset ui-
dit multos ex quodam sacello prodeuntes:& uolens
ipse etiam ingredi:cui nam dicatum esset interrogauit.quum
audiuisset Adoni:respondit nihil sacrum:hoc est nulla re di-
gnum:innuens nulli fere deo sacratum:quod mox in prouer-
bium cessit:ut quoties rem nullius ponderis significare uolu-
mus:dicamus nihil sacrum.

¶ Qui Crotōiataꝝ postremus ē:is reliquoꝝ grecoꝝ prim9.

Roton Calabriæ ciuitas ē.de qua Ouidius plene li
c xv.metamor.scripsit:ubi ait.Nec i hospita tecta cro-
tonis:quā auctore Strabone li.vi.geogra.quū Achi
ui a deo oraculum cœpissent:ut conderent:Myscellus ad cō-
siderandum locum accessit:qui quum iam ædificam cerneret
Sybarim a uicino flumino cognomen habentem:hanc præ-
stantiorem esse iudicauit:ea propter reuerso ad oraculum de-
nuo atq; roganti nunquid hanc pro illa condere datum esset.
Deus has reddidit uoces(erat enim Gibbus myscellus)Ter-
ga breuis miselle tuo de pectere omitte. Cætera perquirens
frustra:en uenaris iniqua.At rectum quodcunq; datur tu lau
de probato.reuersus igitur Crotonem construxit.fuit autem

autem ciuitas rei bellicæ peritissima. nec paruam exercendis Athletis operam dedit in unius ita olympiadis ludis septem uiri qui cæteros studio superarunt: crotoniatæ fuere omnes ex quo prouerbium factum est: qui Crotoniatarum postremus estis reliquorum græcorum primus est quod perurbane quidem & eleganter nos usurpare possumus: quum uolum9 populum aliquem aut ciuitatem longe cæteris populis urbibus ue nobiliorem excellentioremq; eē significare. Vnde illud alterum est. propter quod huius ciuitatis originem aliquanto accuratius reddidi: ut iure ab ouo (ut dicitur) cœpisse uidear.

¶ Crotone salubrius asserit.

u Etus hoc quoq; teste Strabone eodem geogra. li. vi. prouerbium est Crotone salubrius asserit: qđ inde ortum esse aiunt. quia locus ipse ad salubritatē & bonas habitudines propter athletarum multitudinem plurimū conferat. d quo Pli. etiam libro tertio meminit. Nos igiť quū uolum9 quempiam locum seu propter aeris temperiem: qua una quidem re idem Strabo hispaniam fœlicem appellat: seu propter amœnitatem: ut Flaccus Horatius de suo tyburi cecinit) saluberrimum esse & sanitati admodum congruum ostēdere, dicimus prouerbialiter Crotone salubrius est: uel asserit supple aliquis: cui contrarium est illud: quod paulo superi9 de Scolopago uulgatum rettulimus.

¶ Hic Mysorum ultimus est.

m Yssia teste Pli. li. qnto. & Dyonisio de situ orbis: Strabo in. xii. Phrygiæ prouincia est. Mysi autem populi quoniam humiles & despicabiles sunt. hic apd græcos fuit tritū sermone prouerbium. Vt quoties q̄spiā ludibrio du-

cebatur:hinc mysorum ultimus esse diceretur. Auctor Cicero in oratione pro Lucio Flacco:ubi inquit:Quid porro græco sermone tam tritum atque celebratum est? quã siquis despicatui ducitur:ut mysorum ultimus esse dicatur? nos quoq; eleganter in ridiculos homines uti possumus.

¶ Atheniensium renouemus uetus exemplum.

Icero in liminari pagina primæ antonianarum prouerbialiter ita locutus est:Nec uero usquam discedebam nec a repu.deiiciẽda oculos:ex eo die:quo i ædẽ Telluris conuocati sumus.in quo templo quantum in me fuit:ieci fundamenta pacis. Atheniensiumq; renouaui uetus exemplum.significare uolens se omnium actarum rerum atq; iniuriarum memoriam penitus delendam esse censuisse.Cuius exempli origo est.Bello peloponensiaco multis atheniẽsiũ nomen censentibus esse delendũ:negãtibusq; spartanis:pax sub conditione data est.ut res publica ex lacedemoniis triginta rectores acciperet.q omnes mox facti tyranni oppresas seruitute tenebant Athenas. Thrasybulus lyci filius philem confugit munitissimum in attica castellum:inde comparata multitudine haud sane magna tyrannos in se euntes turpiter repulit qui protinus in urbem amissis armis refugere. Critias in secundo prœlio cecidit tyrannorum Dux. pax facta pausaniæ lacedæmoniorum Regis interuentu:his condicionibus: ut triginta tantum tyranni & decem prætores exilio afficerentur. Elusinam ii in exilium migrarunt. Tunc autem Thrasibulus libertatis uindex legem tulit:nequis antea actarum rerum accusaretur.lex uero illa uocata est obliuionis iniuriarum.quam Athenienses amnestiam appellauerunt Auctores Valerius libro.quarto de moderatione. Trogus in quinto: Aemilius p bus in uita Trasybuli.Nos igitur quum actarum rerum esse

obliuiſcendum ſignificare uolumus:loco prouerbii ſcite dicere poſſumus:Athenienſium renouemus uetus exemplum.

❡ Vna hirundo non facit uer.

u Entus Fauonius ad.viii.calēdas marcias flare incipit: Horatio dicente.Soluit acris hyemes grata uire ueris & fauoni.quem chelidoniam uocant:ab hirundinis uiſu.græce enim hirundo appellatur. & quoniā eo flare incipiente hirundo auis aduena ad nos traiecto pōto tranſuolat hinc eſt ꝓuerbium illud Vna hirūdo nō facit uer:

❡ Apertum pectus.

q Voniam autē illud hominum genus præſtātiſſimū eſt qui afictis uerbis abhorrentes(prudentis.enim & boni uiri eſt:aut amare:aut odiſſe palam)quicqd i pectore habent:illud ipſum in fronte gerunt.hoc eſt oſtendunt præ ſe ferunt.uel peſſimi ſunt:qui ſecus faciunt.ūde Cecilius ait Nam hi ſunt nimici peſſimi:fronte hilaro:corde triſti auctor eſt Gelius lib.xiiii.capite.ix.Hinc ortū prouerbiū Aptum pectus:cuius Cic.in amicitia meminit.

❡ Boni paſtoris eſt tondere pecus nō deglubere.

t Iberius Cæſar auctore Tranquillo præſidibus onerandas tributo prouincias ſuadentibus reſcripſit.Boni paſtoris eſſe tondere pecus:non deglubere:p hāc bracteatam ſententiam ſignificare uolens prouinciales a præſidibus non eſſe uſq; ad uiuum deſpoliandos.deglubi enī pecus dicitur.cui pellis detrahitur.ſit auctor eſt Feſt.M. Varro in primo de re ruſtica capi.xlviii.tradit glumā dici foliculum grania glubendo.quod eo folliculo deglubatur granum: hoc eſt decorticetur.Cattullus glubit megnanimos remi nepotes quo fit hoc lepidum Tiberii dictum iam prouerbi:loco in malos magiſtratus peruulgatum eſt.Simile illudo eſt ecclesia

fticũ:qui nimis emũgit,elicit sanguinem. Verum longe aliter q̃ Tiberius:flauius Vespasianus factitabat:qui procuratorẽ rapacissimum quẽq; ad ampliora officia ex industria solitus erat ꝓmouere:quo locupletiores mox cõdẽnaret,quibus qui/dem uulgo pro spõgiis dicebatur uti quod quasi & siccos ma/defacere,& exprimere humentes. Auctor idem Suetonius.

¶ Figulus ollis ansas ponit.

q Vum in rebus agundis nobis integrum est:pro ar/bitratu agere: prouerbialiter dicimus figulum ollis ansas ponere.& enim sibi integrum est in qualibet ꝑ te uasis ponere ansam.

¶ Sero sapiunt phryges.

t Roiani ob helene raptum diu graui bello afflicti de/cimo deniq; anno eam uelle:quæ simul rapta erãt pe tentibus græcis reddere cœperant. Sed quia ea sapi/entia troianoꝝ serotina erat:& nimis tarda:quippe qui tum de mum resipiscere cœperant:Q uũ res eorum forent deplora/tæ:& ægritudo irremediabilis:hinc uetus prouerbium incre/buit Sero sapiunt phryges.ad quod alludẽs Cicero libro epi/stolarum.vi ad Trebatium ait:in equo troiano scis esse in ex/tremo sero sapiunt:in extremo dixit:hoc est in extrema parte tragœdiæ:cui titulus erat equus troianus.ubi iterpraetes haud dubie hallucinantes magis sensum implicant:q̃ explicent.nos autẽ hoc prouerbio monemur prius q̃ incipiamus recte cõsu lere.post.n rerum exitum:qui(ut Fabius ille maximus dictita re solebat)stultorum magister est:sero sapimus:&(ut aiunt) acta agimus.

¶ Lachrymæ Crocodili:

c Rocodilum Nilus habet(ut Plinius libro octauo tra dit)quadrupedes animal hominibus terra pariter at que aquis infestum.hebetes oculos in aqua habet ex

tra accerrimi uisus est. conspecto homine emittit lachrymas: mox appropinquantem deuorat. Vnde factum est prouerbium lachrymæ crocodili de iis qui sub specie pietatis homines fallunt.

¶ Perfricui.

m os est eorum: qui quum pudore aliquid agunt: ut faciem perfricent natura ipsa ad impellēte: quasi ad abigendum sanguinem. qui ex præcordiis ad faciei superficiem confluit. propter qd' Aristoteles in problematibus quæritur pudore & uerecundia facies homīs erubescere: timore uero & metu pallescere soleat. quū præsertim pudor (ut testis est Gelius libro decimo octauo capite sexto) nihil aliud sit: quam timor futuræ repræhensionis. ita enim ab eo diffinitur.

hinc ergo ortum est prouerbium: ut quoties dicere uolumus nos pudorem deposuisse: dicamus perfricui faciē hoc est pudorem expuli. Quod plinius in suo prohemio usurpat ita scribens pfricui faciē: nec tamē pfeci Diogenes autem (qd' non alienū est) uidens adolescentulum rubore perfusū cōside ait fili: huiusmodi est uirtutis color. Laerti9 auctor li vi:

¶ Calliga maximini.

p Rouerbium est apud Iulium Capitolinum. qui ait calciamentum maximini fuisse maius hominis uestigio atq; mēsura. Vnde uulgo tractum fuit: ut de longis & ineptis hominibus diceretur Calliga maximini.

¶ Gallinaceū lac facile ibi in uentu est.

a Ntiquum prouerbium est: idem Plinius in præfatione ait uelut lactis gallinacei sparc possis in uolumine haustū: quū significare uolum9 oīa i aliquo loco reperiri: aut dicamus gallinaceū lac facile ibi in uentu est: quam

do nusquam repetitur

❡ Minime sis Canteriū in fossa.

Itus Liuius de bello punico secundo refert: Claudiū Assellum nobilem romanorum equite pro portis Capuæ cum Iubelio cognomine Taurea equite campanus cum ferotius ad pugnam prouocantem congressum esse qui quum libero spacio iter se ludificātes sine uulnere pugnā extraherent: tunc campanus romano equorum inquit hoc nō equitū certamen erit: nisi e campo in cauam hanc uiam dimittimus. ibi nullo ad euagandum spacio commin9 consserentur manus. dicto prope citi9 equum in uiam Claudius eduxit Taurea uerbis ferocior quā re: minime: sis (inquit) canterium: in fossa. quæ: uox eodem liuio auctore in rusticum inde prouerbium prodita est. de cuius sensu multa traduntur: aliqui. enim legunt Cauterium (sed male ut paulo inferius ostendam) idq; nomen cuiusdam equi fuisse dicunt. qui quum ad mille passus extra Vrbem fere progressus repente defecisset: dominus in fossa supersedit. hincq; prouerbium natum uolunt. Verū hæc mihi parum explorata sunt: referam igitur quod uero propius esse ducimus: a quo. Marcus. Antonius noster sabellicus uir unicus memoria nostra eloquētissimus: non abhorret: Cāterium. enim non cauterium scribendum est: idq; quæ pro nota accipitur: qua iumenta signabantur. ut hoc homines ab his lacerandis suorum dominorum reuerentia abstinerent: ab illud ita Taurea alludens conspecto Claudio in fossa: ait minime. sis canterium in fossa. quasi dicat quēadmodū canteriū admonet: ne in iumenta grassemur. ita tu mihi uice cāterii sis. quos eos uti possum9: qbus ne iniuriā faciamus suorum dominorū uel quorū uis reuerentia tamen abstinemus. Cæterū Canteriū

Columella appellat ferrum ad utendum Idem libro, quinto genus quoddam iugi ex particis factum cauterium hisce uerbis uocat Itaq ueteres (ne nouæ radices agant harundines) singulis uitibus applicabimus binas aut si regionis conditio pmittit: deponemus hastilia: quibus adnectuntur singulæ transuersæ particæ in unam parté ordis: quod genus iugi Canterium uocant rustici. Canterios autem equos Cato atque Varro de re rustica nuncupant quibus resticuli adempti sunt:

¶ Hoc manu faciendum est.

q Voties aliquid opera & industria ac difficulter fieri oportere significaũs puerbialiter dicimus Hoc manu faciendum est: qd Adagium Anneus Seneca Epistola. li. quum de tribus generibus hominum ad philosophiã se conferentium loquitur ita scribens usurpat Inuenio quicqd fecit alter: alterius magna pars & difficilior late quedam ingenia facilia & expedita: quædam manu (ut aiunt) facienda sunt & in fundamentis suis occupanda.

¶ Iustitia in se uirtutes continet omnes.

i Vstitia in qua uirtutis splendor (ut. M. Tullius in primo officiorum ait) est maximus: sola est: quæ hominem pfectum reddere: q̃ uitæ mortalibus tradeř possit. Cuius comites sunt liberalitas: magnificentia: pietas gratitudo: sčitas: religio: obedientia. fides: & legum mandato umq obseruatio: æquitas: bonitas: ueritas. Vnde ortum prouerbium Iustitia in se uirtutes continet omnis. auctor Aristotiles: qui in moribus inquit: Nam preclarissima est omnium uirtutum: & neq hesperus: neq lucifer ita admirabilis est & prouerbio dicere consueuimus: Iustitia in se uirtutes continet ois. Maturé sationem sæpe decipere solere: serã nunq̃ qn mala sit

Tetiam illis qui circa rem rusticam plurimum uer-
santur: æque ac cæteris consulamus: haud silentio
hoc uetus agricolarum adagium prætereundum es-
se duxi. quo intelligant quando sementem facere oporteat. q̃
a Columella his uerbis probe declaratur. qui inquit. Sed quũ
omnia in agricultura strenue facienda sint tum maxime semẽ-
tis. Vetus est agricolorũ prouerbium maturam satiõem sæpe
decipere solere: seram nunquam quin mala sit.

Tertius e cælo cecidit Cato.

Atyrici poetæ uerba sunt ironicos dicta. quæ ab eru-
ditis uice prouerbii passim usurpari audio. Eteni duo
fuerunt Catones: Censorinus uidelicet & Vticensis
ambo uirtute isignes ac sapientissimi. Vnde fit. quod quum q̃s-
piam tãquam illis duobus Catonibus similis se cæteris sapien-
tia præstare arbitratur: & uitia corrigere audet perinde ac uter-
q̃ Cato insectatus est: quum reuera ignauissimus sit: tunc pro-
uerbialiter dicere quimus tertius e cælo (quasi diuinitus) ceci-
dit cato: quia eos quorum miramur uirtutem de cælo cecidisse
credimus. Lactantius auctor.

Illis ne decimam quidem siracusanorũ adesse.

Iracusas urbem Siciliæ clarissimam ad mare uersus
Peloponnessũ e Corintho dux Archias auctor Stra-
bo libro Geographiæ sexto nauigans condidit: quæ
itidem tradit: ad tantas diuitias & opes preuenerunt ut in pro-
uerbio dissiminaretur: quum de locupletibus & sumptuosis i-
cidisset sermo illis ne decimam q̃dẽ syracusanorum adesse.

Suo Marte facere.

Prouerbio increbuit: ut quum quispiam proprio in-
genio atque industria sine alterius auxilio aliquid
efficit; illum dicamus suo Marte facere. ut Cice-

ro in officiis libro tertio.q hanc igit̃ inq̃t partẽ relictam explebimus:nullis adminiculis(ut dicitur marte nostro:quod contra illud est.

¶ Non sine Theseo.

q Vum aliq̃s aliena ope adiutus q̃ppiam efficit.elegãter ac prouerbialiter dicim9:non sine theseo fecit:quoniam perithous nullum sine Theseo munus obiuit.

¶ Multi Manii Ariciæ.

I Egere est in codice Festi Põpeii uetusto ex quo epithoma quod passim legitur:circũscriptum fuit:Manium consecrasse Dianæ Aricinæ lucum Aricinum: quem Suetonius in Iulio Cæsare nemorensem uocat a quo. Manio multi & clari orti sunt:& per multos annos fuerunt. Vnde prouerbium uulgatum:Multi manii Aritiæ: quæ est ciuitas Ro.p̃pinquã:ad qđ adagiã clanculum persius alludens Satyra nouissima dixit:Accedo bouillas cliuum ad uirbi p̃sto est mihi manius hæres.nã quum de cliuo aricino loqueretur: manium potius quam alium non temere dixit sibi hæredem præsto futuꝝ.Sed memor prouerbii multi manii Ariciæ:eleganter maniũ nominauit tanquam nomem apud aricios uulgatissimum qđ interpretes poæte minime aiaduertũt.manii prætera auctore eodem festo dicuntur qui mane orti sunt.sicut lucii q luce.Nos autem hic uti adagio possumus.quum significare uolumus aliquam familiam alicubi uulgatissimam esse.& admodum magnam.

¶ Delatores qui non castigat:irritat.

d Omitian9 imperator quũ animaaduerteret nullã pestem pestilentiorem:nullã perniciem p̃niciosiorem delatoꝝ ueneno esse.eos omnes Vrbe expulit: dictitans(auctor Tranquil.)Princeps qui delatores non castigat: irritat. Vox eq̃dem impatore digna in omnibus pricipũ cubi

culis uestibulisq; scribenda: uox aurea, uox oi laudatiōis pconio celebrāda. Vnde Martia. in primo non scite magis q̄ uere de delatoribus dixit. Turba grauis paci placidæq; inimica queti. Quæ sp miseras sollicitabat opes. Tradita getulis. nec cœpit harena nocentes: Et delator habet qđ dabat exilium. Exulat ausonia profugus delator ab urbe. Impensis uitā principis annumeres. Quum prouerbium itaq; dicatur: quasi cōmune oium uerbum. quis principum neget hanc uocem eē prouerbium? quod si quis tamen negabit: Tu Guide princeps iam adagium fecisti. qui hanc subinde repetens uocem haud quaq̄ minori seueritate q̄ Domitianus huiusmodi pestiferum hominum genus insectaris & castigas. q; etiam populus tuus dicere potest. Acceptam uitā Guide tibi refero. i qua quidem re ueluti in cæteris Fœdericum parentem: mox octauianū patruum tuum pari uirtute imitaris.

¶ Asinus magis stramina optat q̄ aurum.

Recum prouerbium est g :idest asinos magis stramina optare q̄ aurum. quod de iis dicit̄: qui quum humiles: & rustici sint: peruenerint licet ad diuitias: & opes. tamē suam semper naturam sapiunt. Quod Flaccus perbelle ostēdit. ait. Nō mutat fortuna genus.

¶ Pedaria Sententia est Caput sine lingua

Enatusconsultum auctore Ge. aut per rogationē fiebat: quū res dubia erat. & tunc rogabat̄ unusquisq; s sentētiā suā: quā uerbis ferebat aut pdiscessionē: hoc est qn̄ aliquis in Senatu sententiā nō dicebat: sed ab alio dictā cōprobat: mouēs se loco: & in partem eius qui duxerat: ambulans. propter quod qui ita faciebat. ire in sententiam pedibus

dicebatur.hinc factum est illud prouerbium caput sine ligua pedaria sententia est:in eos.qui nimium taciturni sunt.

¶ Hic timens Carybdim:incidit in Scyllam.

S Cylla teste Seruio sup tertio æneidos phorci & Creteidos nymphæ filia fuit.hanc amabat Glaucus quē Circe diligebat:sed quoniam i Scyllam pronior erat irata Circe fontē in quoilla lauabatur ueniens infecit:in quem cum illa descēdisset:pube tenus in uarias mutata est formas horrens itaq; suam deformitatem se in mare præcipitauit Homerus dicit hanc immortale monstrum fuisse.Salustius saxū appeliat.canes uero & lupi ex ea natii iccirco fingūtur:quia ipsa loca plena sunt monstris marinis.& saxorum asperitas illic imitatur canum latratus:Charybdis autem fœmina fuit uoracissima quæ quia boues Herculis rapuit:a Ioue fulminata est & in mare præcipitata.ubi seruat naturam.nam sorbet uniuersa:quæ monstra in mare siculo ita manent: Vergilio dicente dextrum Scylla latus:leuum iplicata Charybdis obsidet. ubi difficilem nauigiis faciunt transitum:Idem Vergi.auctor.Inter utranq; uiam læti discrimine paruo:ni teneant cursus:quū igitur transeuntes unum ex his dum uitant:plerunq; in alterū ruant hinc factum est prouerbium hic timēs Carybdim:incidit in Scyllam in eum:qui unum formidans periculum in alterum labitur.quod flacus horatius ita scribens expressit Dū uitant stulti uitia in contraria currunt.de Scylla & Charybdi Seneca.epistola.lxxix.affatim itidem refert.

¶ Hylam uocat.

H Ylas Thyodomantis filius fuit pulchritudinis admirandæ.quem Hercules argonautis comes secum ad libidinem duxisse scribitur. Idem aucto-

te strabone libro.xii.& Dionysio de situ orbis quum Mysiã argo nautæ uenissent:& aquatum ad lacum quendam pergeret raptus a nymphis dicitur.quod Iuuenalis cõfirmasse uidetur.quum dixit Et multũ quæsitus hylas urnamq; secutus: & ab Hercule adeo quæsitus.quod Vergilio dicente in Syleno littus hyla hyla omne sonaret.hinc ortum est prouerbium Hylam uocat:de iis.qui obaudiunt.

¶ Suspendio Arbor elligenda.

p Linius in præfatione quod non nulli aduersus se scribant.Theophorasti exẽplo se ipsum consolatur ait. enim cernimus etiam aduersus Theophrastum hominem in eloquentia tantum ut nomen diuinum inde inuenerit scripsisse etiam fœminam:& prouerbium inde natum suspendio arborem eligendam hoc est prorsus desperandum eẽ quãdo aduersꝰ doctissimos uiros scribere ẽt mulierculæ præsumunt

¶ Sepæ ẽt ẽ olitor ualde opportũa locutus.

n Emo enĩ ita feris est moribus:quin aliquando faciat aut dicat:quod laudari possit.Vnde antiqussimus ille uersus uice prouerbii celebratus:

hoc est sæpe etiam olitor ualde opportuna locutꝰ auctor Gelius libro secundo capite sexto:

¶ Multæ sub tegulis cubant noctuæ:

l Ysander lacædemonius auctor Plutarcho post quã Athenarum imperium composuerat.quicquid pecuniarũ superuacaneũ fuerat.per gylippũ q in sicilia ductaret exercitũ:lacedæmoniam transmisit.Gylippꝰ dissutis(ut aiunt)saculis non mediocrẽ ex singulis pecuniã subducens dẽuo consuit:ignorans inesse unicuiq; literulas numerum significãtes.Spartam itaq; profectus: quum ea quæ sub

duxerat domi subtegulis clam occultasset. Saculos Ephoris tradidit: sygilla commostrãs. At illi quum reclusissent dubitationẽ rei afferebat: quod argenti nũerus diminutus. erat. Seruus interim Gylippi ueniẽs factum simbolicos indicans dicit multas subtegulis cubare noctuas. eo enim tempore quam plurimum athenienſium gratia noctue nummis insignabantur. quod uice prouerbii inoleuit. quum aliquid sub ambigue fatemur: ut dicamus Multæ sub tegulis cubant noctuæ.

¶ Psyrice facta sunt.

Linius libro. v. capite. xxxi. quum de quibusdam insulis loquitur: quæ ãte Asiam sunt: ait in ceramico autem sinu ps. re. ubi hermolaus legit psyria neutro genere pluratiuo numero ex strabone: dicens ignobilis uero insula cessit in prouerbium: ut quæ parum magnifice ac ꝑparce fierent: psyria hoc est psirice facta dicerentur.

¶ Vis illum Calamistis inurere.

Alamistrum auctoꝛ Nonio est fistula breuis qua calefacta tonsores capillos intorquent. qui quoniã magis quandoque urunt: quam ornent capillos. hic metaphoricos Cicero in Bruto (ut testis est etiam Tranquillus in Cæsare) inuens ineptos Scriptores qui audent attingere Cæsaris cõentarios in ustros potius quam decoraturos illius Scripta: Sed tum uoluit alios habere paratam unde sumerent: quellent scribere historia: ineptis gratum fortasse fecit: qui illa uolunt calamistris inurere. unde nos quum quispiam uel ignarus uel omnino ineptus aliquem laudat. haud ineleganter dicere possumus prouerbialiter uis illum calamistris inurere.

¶ Corchorus inter olera.

Orchorum pisciculorum gen9 quidam esse uolunt olus autem (ut neminem mediocriter doctum fugit) uile est.hinc igitur græcum prouerbium:

:idest Corchorus inter olera contra eos manauit.qui honoribus magnis inhiant:quũ ipsi sunt nihili.

Semper aliquid noui affert Affrica.

In affrica teste Plinio li.viii.capite.xvi.quum de leonibus loquitur:inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus se feris multiformes animalium partus fuit:uarii:fœminis cuiusq generis mares aut ui:aut uoluptate miscente.Vnde uulgatum græcie dictum semper aliqd noui Affricam afferre:quod nos prouerbialiter usurpamus: quum alicubi noui semp aliquid esse significare uolumus. & econtra:quum nihil noui esse significamus:haud quaq̃ min9 eleganter dicimus nihil noui habet Affrica.

Fœlix qui nihil debet

Hermolaus barbarus super illud Plinianum in septio: Comitem æris alieni atq litis esse sponsionem refert Georgium Merulam probare.ut loco sponsionem legatur miseriam:eundemq græcum prouerbium prætexuisse quod tale est:fœlix est qui nihil debet.proinde ut miserum eẽ qui debet:necessum sit (ut epigrãmatarius poeta) Ah miser & demens uiginti litigat annos.Quisquã cui uinci Gargaliane licet.

Quæ dubites ne feceris.

Idem Hermolaus hoc in calce suarum castigationũ ita scribens prouerbium facit:sed etiam tutum esset. uel prouerbio dicente quæ dubites ne feceris.

Res est in cardine.

c Ardines quandocūq̧ polos: idest uertices significāt dicti a similitudine eorum cardinum: circa quos ualuæ uoluuntur. Vergilius. Foribus cardo stridebat athenis: q̄ sint quasi ianuæ Cor. cardo etiam pro opportunitate accipitur (ut idem Vergilius) Haud tanto cessabit cardine rerum. Vnde Seruius prouerbium tractum existimat. res est in cardine: hoc est in articulo.

¶ Nasum Rhinocerotis habent.

r Hinoceros animal est unum in nare habens cornu: quod subinde attritum cautibus in mucronem acuit. Vnde prouerbium ē: Nasum Rhinocerotis habēt: de iis qui ad similitudinem cornu rhinocerotis nasum lōgum habentes facile quēuis irrident. q̄ homines quo longiore naso sunt: eo maiores ronchos edant. Auctor Martialis. ait enim maiores nunq̄ ronchi iuuenesq̧ senesq̧.
Et pueri nasum rhinocerotis habent.

¶ Omni pede standum est.

a Ntiquum est prouerbium Omni pede standum ē significat. n. nō esse trepidādū minime cedēdū: sed ope atq̧ conatu ambobus subnixis pedib9 stādū eē

¶ Turdus e transenna lubricum petit.

p Lautus in bacchidibus ita puerbialiter loquit. Nūc e trāscena hic turd9 lūbricū petit. qd' inde adagium ortū uidet. transcenna. n. teste Seruio super. v. æneidos extentā finē significat. & qm̄ ex fune laquei intendunt feris & auibus capiundis: ideo transenna ponitur pro decipulo: & laqueo ad decipiendū cōcinnato. si eidem Plauto credim9 qui in rudente ait. a gryppe gryppe in ætate hominum plurimæ sunt transennæ: ubi decipiunt dolis. atq̧ edepol in eas plerunq̧ esca imponitur: quā si qs auidus poscit escā: auariter de

cipitur in transenna auaritia sua. & quia turdus niuali præser-tim tempore fame affectus e transenna: hoc est laqueo lūbri-cum petens facile capitur. hinc prouerbio locum dedit in eos immensa habēdi cupiditate affecti: nimiumq; auidi: omnis dis criminis immemores ob quamuis paruæ rei acquirendæ cām se se perinde periculis temere exponunt: ut de iis eleganter di-camus turdus e transenna lumbricum petit.

¶ Hic Terræ filius est.

Veteres cum terræ filium appellare consueuerant: qui nullis maiorib9 ortus ignoto genere obscuroq; uide retur: ut Lactantius firmiāus libro diuinarum insti. primo capite. xi. his uerbis testatur minutius fœlix in eo libro qui Octauius inscribitur: sic argumentatus est saturnum qu um fuga us esset a filio in Italiam uenisset cæli filium dictum: quod soleam9 eos quorum uirtutem miramur. aut eos qui re-pente aduenerint: de cælo cecidisse dicere. Terræ autē quod ignotis parentibus natos terræ filios nominēus. cui sententiæ astipulatur Cicero primo epistolarum uolumine ad Atticum ita scribēs. Sed hæc ad te scribam alias subtilius: nam neq; ad-huc mihi satis nota sunt: & huic terræ filio nescio cui commit-tere epistolam tantis de rebus non audeo: & idem in epistola ad Trebatium ait. Gn. octauius an: Cn. Cornelius quidem tu us familiaris summo genere natus terræ filius hæc ille: gigan-tes hac quoq; ratione terræ filii auctore. Ouidio in metamor-phoseos libris dicti sunt. ad quod illud satyricum. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigātis: referendum est. Nam quum senectus in nobilitate: par prodigio esset: sæuientibus in eam Romāis principibus: Vt urbitius merito ait se male fratercu lum esse gigantis: hoc est terræ filium: quod obscurū (ut ostē-dimus) significat: quam nobilem patricium. Vbi interpraetes

omnino allucinantur. Nos igitur quum uolumus significare quempiam obscuro genere ortum prouerbialiter dicere possumus: hic terræ filius est.

¶ Hic quinta natus est luna.

u Ergilius auctore Pli. li. xviii. ca. xxxii. in numeros lunæ quædam digerāda putauit democriti secut⁹ ostētationem. Vnde in primo geo. ait Quintā fuge: pallidus orcus Eumenidesq; satæ. tum partu terra nefando Coeum Iapetumq; creat: sæuūq; thyphœa: Et cōiuratos cælum rescindere fratres. qui quoniā numerus teste Seruio Mineruæ consecratus est: quam sterilem esse constat. hinc ueteri superstitione creditum est quicquid quinta luna nasceretur: sterile atq; dānosum fore. ex quo factum est prouerbium hic quinta natus est luna: quū significare uolum⁹ aliquē ignauū: & inutilē eē: quippe quītā quā ager sterilis nihil ferat: qd sibi aut aliis ꝓdesse possit: quēadmodū faciunt illi q qnta luna nascuntur.

h ¶ Plus apud cāpanos unguē q̄ apd cæteros olei fit.

Oc prouerbiū quoniā a Pli. li. xviii. ca. xi ꝑspicue demōstratur eius iō uerba subscribenda: atq; legentiū oculis subiicieda duxi: q sunt hæc. In campania tamen laudatissimus campus est: montibus subiacet nimbosis totis quidem. xl. milibus passuum planicie. gratia terræ eius ut protinus soli dicatur pulucrea summa: inferior bibula: & pumicis fistulans uice montium quoq; culpa in bonum cedit: crebros. enim imbres percolat atq; transmittit. nec aut madare uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorem nullis fontibus reddit: sed temperat: & cōcoquens intra se uice fusi continet. seritur toto anno: panico semel. bis farre. & tamen ueræ segetes: quæ interquieuere: fundunt rosam odoratiorem satiua: adeo terra non cessat pare. Vnde uulgo dictum

plus apud campanos unguenti:quam apud cæteros olei fieri. Pli. hactenus:ubi nota unguentum a Pli. non (ut uulgus existimat ut tenax illa cōpositio.qua Chirurgi utuntur ad uulnera curanda:sed commixtio appellatur diuersorum odoꝝ:addito oleo & aut balsamo:aut aliquo pigui adunguenda corpora delitiaꝝ & luxuriæ cā inuenta.nos igitur hoc adagio uti possumus: quū significaūs aliqua loca ob optimā soli & aeris naturā delitiaꝝ plēa eē.ut ē circa pestū i agro brutio de quo Vergi. biferiqꝫ rosaria pestiqꝫ agre posidōia dictū ē.

¶ Toto erras cælo.

hOc prouerbium de iis dicitur.q deuii & errātes nusquam consistere queunt: ueluti quedam sydera que totum perrant cælum discurentia. Sed in eos potissimum usurpare possumus qui cum sibi minime constet.allucinari & claudicare in aliqua re explicanda uidentur:ut ignari interpretes poetarum faciunt.

¶ Extremis digitis attingere.

aLiquem extremis digitis:idest extrema parte digitorum quippiam attingere prouerbialiter dicimus.quum leuiter tangit:& quasi prælibat. Sed quum non nulli qui (ut Cicero in primo de finibus bono. & malo. docet) blanditiis præsentium uoluptatum deliniti atqꝫ corupti:quos dolores.quas molestias excepturi sint:occecati cupiditate:quā ut Seneca. ait:q uincit fortior ē.q̄q hostē subiicit:nō prouidēt: nimiū uoluptati morē gerāt:& totā adoloscētiā illi tribuāt. de q̄ intra suos fines cōtinēda ita Tul. i oratiōe ꝑ Marco Cælio p̄cipit scribens detur aliquid ætati.sit adolescentia liberior. non omnia uoluptatibus denegentur.nō semp superet uera illa & directa ratio.uicat aliqn̄ cupiditas uoluptasqꝫ rationem:dummodo illa hoc gn̄e præscriptio moderatioqꝫ teneatur. parcat

iuuentus pudicitię suæ ne spoliet aliena:ne effundat patrimo nium:ne fœnore trucidetur:ne incurrat in alterius damnũ at q fama:ne probrum castris:labem integris:infamiam bõis in ferat.ne quem interimat:nec intersis insidiis: scelere careat: Hinc igitur idem Cice. in eadem oratione hoc prouerbio de center utitur sic dicens Equidem multos & uidi in hac ciuita te & audiui:non mõ qui primoribus labris gustassent hoc ge nus uitæ:& extremis (ut dicitur) digitis attigissent.sed & cet.

¶ Olera olla legit.

O Lera olla legit:prouerbium est in adulteros mechas ac turpes puerorum pedicones:significat autem qd' ut olla quæ Marcello & Varrone testibus uas est ca pacissimum.colligit & compræhendit olera.sic mechus me thas colligit & captat.& Velut olera ollæ conueniunt;ita me cho adulteria conueniunt.quod Catullus in Cæsarem .decen ter usurpat:sic scribens Mentula mecatur:mechatur mentu la certe;Hoc est quod dicunt ipsa olera olla legit.

¶ Oculus domini in agro fertilissimus est:

q Vum (ut Plinus est auctor libro decimo octauo ca pite sexto) agrorum cultura opera:& nõ impẽsa cõ stet ut unicum .C.furii Cresini exemplum docet qui quum e seruitute liberatus in paruo admodum agello lar giores multo fructus perciperet:quã ex amplissimis uicinitas in inuidia magna erat:ceu fuges alienas pelicerei ueneficiis. Quãobrẽ a.Sp.Ablinio. curruli die dicta metuens dãnatio nem quũ in suffragium trib9 oporteret ire.instrumentũ rusti cũ omne.i forũ attulit:& adduxit filiã ualidã atq;(ut piso ait) bene curatam:uestitam feramenta ægregie facta graues ligo nes;uomeres ponderosos;boues saturos:postea dixit:uenefi

cia mea quirites hæ sunt.nec possũ uobis lucubrationes.uigi lias.sudores.referre.sit omnium sententiis absolutus hac ex Plinio:ideo præceptum est ab iis:qui de agricultura scripserũt ꝙ dominus crebro suos agros uisat.procuret:nihil sero i agro fiat.ita enim fœcundiores multo redduntur agri.contra si do minus non uiserit:breui sterilescunt. V nde antiquũ prouerbi um ortum.Oculus domini in agro fertilissimus ẽ:& a scripto ribus sæpe repetitum.Nam Aristoteles libro Economicorum Persa rogam9 inquit quid equum pinguẽ faceret Oculus do mini respondit ꝙ idem a stabulario quodam dictum Plutar chus de liberis educandis prodit.Lybicus itidem Nero pcun ctante quodam ꝙ sterquilinum agro optimum foret. domini inquit uestigia.Columella quoq; libro sexto capite decimono no ait oculum & uestigia domini saluberrima idem Plinius de hoc similiter meminit.quod profecto nil ali9 significat:nisi ꝙ nos ipsi res nostras curare debeamus.& illud ꝙ Gelius refert nequid amicos spectes.quod tu per te agere possis:efficiamus ita.n.noster occulius res nostras augebit.præsertim quum dif ficilis sit rerum alienarum cura auctor Cicero in officiis.

¶ Planus semel crura fregit.

Oratius libro epistolarum primo inquit Nec semel irrisus triuiis attolere curat fracto curare planũ: ubi planum uetus uerbum quod non perpaucos alioqui eruditos fefellit:opinantes nomen esse adiectiuum contra me tricam rationem:nam prima in substantiuo corripitur (ut poe ta posuit)in adiectiuo producitur.accipitur pro scurra & sy cophanta:sicuti Cicero:& Laberius acceperunt. qui solebat multos sic fallere:in quorum uehicula quum uoluisset tolli:ut fingeret se crus fregisse:qui quum postea uere fregisset.& idẽ

postea uere fregisset: & idem rogasset. nō est ei creditum. Vn de auctore Porphirione natum est prouerbium planus semel crura fregit (quia non amplius fides sibi adhibita est) in eos: q bus quum falsis rebus omnia fidei argumenta consumpserit nemo tam & si uera dicentibus credit· qđ proprie mendacis (ut Aristotiles dicere solebat) præmium est qui teste Diogene Laertio libro quinto quum interrogatus esset: quid nam mendaces lucrarent: ut quũ uera inquit dixerint: nō illis credatur.

¶ Multa Syrorum olera

q Voniam Pli. li. xxi. natu. hist. hoc prouerbium refert ut melius intelligatur eius uerba ponam: q̄ sint hæc Orpheus amatorium inesse staphilino dixit fortassis qm̄ uenerē stimulari hoc cibo certū ē. Ideo cōceptus adiuuari aliq ꝓdiderunt. ad reliqua & satiua pollet. Efficacior tñ̄ siluestris magisq; in petrosis nata. Semē satiuæ quoq; contra scorpionem ictus ex uino salutare est. radice eius circunscalptidē tes dolore liberantur. Syria in hortis opositissima. inde quoque est ꝓuerbium græcis: multa syroꝝ olera. Pli. hactenus nos autem hoc adagio in eos uti possumus. apud quos uel olerū uel alicuius alius rei magna uis est.

¶ Lapidem mordere.

c Anis auctor Pli. li. viii. animal q̄q̄ fidelissimum (ut multis constat exemplis (Syrio tamē maxime ardē te in rabiem homini pestiferam uertitur. Terum etiam circa rabiem læthiferā. perinde quandoq; in homines sæuit ut proiectos lapides mordicus capiat. Est enim animal pronum in iram. Vnde deductum est prouerbium lapidē mordere. quo in eos uti possumus qui more canum sæuiunt & ꝑ pe modum in rabiem feruntur. quorum uerba canina dicun-

tur:dicente Ouid.in Ibin.Iactat & in toto uerba canina foro.
Sed quoniam huiuscemõi homies pro summo negocio hent mordere.idest capere hūc & illū.sub spē errata corrigendi. iure eqdē eo℞ eloquentia(si qua est) puerbialiter canina appellari potest.q̄ perinde hoc tpe uiget:q̄ nonnullo℞ demortuo℞ scripto℞ manes nomē:quo℞ sine honoris pfatione noiari non debet:eius acri morsu lacerati nusquā quiescere possunt.

¶ Sapientia uino obumbratur.

u Inum quo non est aliud quicquam uiribus corporis utilius modice sumpto.nec aliud uoluptatibus perniciosius si modus absit:hominis mentem mutat furorem gignit:ita breui ipsum sapientem eius dulcedine captum insanire cogit: quum siquidem ebrietas(ut Cato aiebat)nil aliud sit:quam insania uoluntaria. Vnde ortum est prouerbiū sapientiā uīo obūbrari:auctore Pli.lib.xxiii.capi.ii.ita scribente uinum ieiunos bibere nouitio inuento inutilissimum est.curas uigoremq̄ animi impendit ad procintum tendentibus sōno uero accomodatum ac securitatibus.itaq̄ dudum hoc fuit: quod homerica illa Hellena ante cibum ministrauit.Sic quoq̄ in prouerbium cessit:Sapientiam uino obumbrari.hæc ille quod me hercule uerius uero esse:Magni Alexandri duntaxat exemplum comprobat.non ne ille rex sapientissimus erat ut ei9 rerum gestarum gloria perspicue testatur. Verum illū nihil impedio dehōestauit q̄ uini pestifera auiditas. quippe q quum hostes semper uicisset:a uino perinde uictus est:quod nonnullos intemulētia amicos interemit.ex quo(ut idem Plinius.libro decimoquarto est auctor)Androcides sapientia clarus ad me scripserit intēperantiā ei9 cohibēs. Vinū potatur9 Rex memento te bibere sanguinem terræ cicuta homini uenenum est;Cicutæ uinum;hactenus Andriocides:nec me fu

git:qd quidam hunc locum sic perperā legūt. Sicuti uene-
num est homini cicuta ita & uinum.quod oīum primus olicia
nus monstrauit.nos autem hoc adagio in eos uti possum9:q
uino ingurgita:i penitus discipiuut.

¶ Fortitudo in neruum erumpit.

Solent sagitarii imoderate plerūq; oēs uires adducē
a do:dū arcū tendūt.nō telū incitare:sed neruum rum
perē fortius ferire uolentes:a quibus(auctor Dona.)
natum est prouerbium:Fortitudo in neruum erumpit i os q
nimium suis freti uiribus suscepto oneri succumbunt.ita.eni
hoibus fortitudie nimia sæpe decipi cōtigit: queādmodū apd
Gelū li.xv.cap.xvi.& Iuue.Saty.x.milōi crotoniensi athletæ
illustri in diducenda quercu accidisse legimus.possumus etiā
fortitudinem in neruum erūpere intelligere ex consuetudie ro
mana:qa sæpe in neruum coniiciebantur ex aliquo maleficio
in carcerem missi:in quo significato:ut idem Dona. sentire ui
detᵉ.Terē.in Phor.usurpauit scribēs.Verum hoc sæpe Phor
mio uereor ne ista fortitudo in neruum erumpat denīq;.

¶ Venti gaudia ferunt.

Oc uetus adagium Vēti gaudia ferunt:i eos usurpa
b re possum9 q incassū lætanᵗ quo Vergili.in.x.æneis
teste Ser.his uerbis usus est.nec ferre uidet sua gau-
dia uentos.& alibi.Sed auæ oia discrepunt:Item Partem mē
te dedit.partim uolucres dispersit in auras.

¶ Ex unguibus amare.

Xunguibus amare est pia quadā charitate:& q̄si ab
c ineūte ætate amorē gerere.beniuolētia.n.eo pstanti-
or est quo uetustior. Vnde in prouerbiū cessit:teste
Plutar.tar.de libe.educan.ex unguibus amare.q oportet inq
ut mihi profecto uidetur,ut matres filios educent:eisq; uberai

porrigãt:qm̃ maiori cũ charitate & ipẽsa magis diligẽtia nutri ent:ut q̃ natos ex itim) & (ut dici solet) ex ungibns ament.

¶ Ad frugem bonam se recipere

q Vum nemo (ut Lactantius inquit) in uitia ꝑrus nõ sit: sapientis profecto uiri est a cognito errore discedere. & se se in tutum: hoc est ad meliorem uitam recipere. Vnde Sene. de moribus ait: bona consuetudo excutere debet quod mala instruxit. & alibi grauis animi pœna est: quẽ post factũ pœnitet. Hinc igit̃ prouerbiũ fluxit ad frugẽ bonã se recipe. q̃. M. Tulius in orat̃one pro. M. Cælio ita scribens usurpat. Sed qui totã adolescentiã uoluptatibus dedissẽ mersisse aliquando: & se ad frugem bonã (ut dicitur) recepisse, grauisq; homines atq; illustris fuisse.

¶ Stultum est uia deficiente uiaticũm quærere.

ũ Iaticum appellatur qcqd ad iter faciundũ necessariũ est. qd exacto iã itiere nõ est op9 pare. Vnde scm̃ ꝓuerbiũ: stultũ est: uia deficiẽte uiaticũ q̃rere: i auaros senes: q̃ quo seniores sunt: eo pl9 cupiũt: quoꝝ auarit̃a merito mõstro similis dr̃: quo Sene. de mori. utitur dicẽs: Quid. eni stultĩ9 ẽ (q̃ dici solet (q̃ uia deficiẽte uiaticũ q̃rere aut: augere.

¶ Homo frugi omnia recte facit.

f Vnt homines frugi. quos græci nocant: qui in oĩ remotib9 aĩ moderant̃. & moderatã noscũt seruare cõstantiam. Ex quo uice prouerbii uulgatũ est: Hõinẽ frugi oĩa recte facere: dicente Cice. li. v. tusculanaꝝ frugalitas nomẽ tanq̃ ad caput ferre uolumus qd' nisi eo nomie uirtutes cõtinerent̃: nũq̃ ad illud tã pre uulgatũ esset: iã ꝓuerbii locũ obtineret: Hõines frugi oĩa recte facer̃ & Quin. i quinto proprium est inquit boni recte facere.

¶ Homo factus ad unguem.

h Omo fcūs ad unguē prouerbialiter dicitur ad perfectionem.eſt.n.tranſlatio a marmoriis.qui lapidum iuncturas unguibus probāt.hic Hora:ait ad unguē factus homo.i.oi ex parte pfectus:& Tuli.li.vii.epiſto.familiriū ad Gallū Vrgeo igiť trāſuerſū ungē(quod aiunt)a ſtilo

¶ Phrygem plagis fieri ſolere meliorem:

c Ice.in orone p lucio fla.refutās aſiaticos teſtes tanq̄ turpiſſios & infāes minieq; fidos:ait aſia uřa cōſtat ex phrygia.miſia:caria:lydia utꝝ igť noſtrā ē an ueſtrū hoc puerbiū:phrygē palagis fieri ſolere meliorē:inuens hmōi hoies nulla æq̄ corrigi poſſe.q̄ uerberib9 qppe q plagis digni ſūt.qꝫ i eos uſurpař poſſum9 q niſi uapulēt:nūq̄ emēdatur. Qui i oi re:atqꝫ omni tempore omni laude uacat9 illaudatus eſt:iſqꝫ omnium peſſimus deterimuſqꝫ eſt.

q Voniam nemo quiſq̄ afflictis ē moribus:quin faciat aut dicat nōnunq̄ aliqd:quod laudari queat: Inde hic antiquiſſimus uerſus auctore Macrobio lib.Sat.ſexto uice prouerbii celebratus eſt.Sed.enimq̄ in omni re atqꝫ in omni tempore omni laude uacatus illaudatus eſt.iſqꝫ oium peſſimus deterimuſqꝫ eſt Vbi illaudatus a(attende)ferre eſt.ac ſi diceretur:nunquam nominandus.Iuadare enim priſca lingua ſignificat nominare:appellareqꝫ. Vnde Maro periſſime ait Quis aut Euryſthea duꝝ:aut illaudati neſcit buſiri dis aras:auctor etiam Gelius:

¶ Hic duos parietes de eadem fidelia dealbat.

m Arcus curius ad Ci.ſcribens Sed Amice magne inq̄t noli hāc Epi.Attico oñdere:ſine eū errare:putare me bonū uirū eē.nec ſolere duos parietes de eadē fidelia dealbař:p q̄uerba puerbialiter dicta,C.p iocū ſignificat ſe ſo

lere idem duobus ꝓmittere:ſicut qui uno colore duos muros dealbat.fidelia autem auctore Marcello ſamiũ uas ē ad uſus plurimos:plautus in Aulularia mulſi congialem plenam faciam tibi fideliam:& Satyra.iii.diſce neq; inuideas:quod multa fidelia putet.hoc autē loco fidelia pro colorum uaſe accipitur nos itidem hāc prouerbiali elocutione Hic duos pites de eadē fidelia dalbat.i eũ uti poſſum⁹ q idē duob⁹ plurib⁹ue ꝓmittit

¶ Q d dedi datum nollem.ꝙ reliquũ ē nō dabo.

q Vũ in eum noua non ſint beneficia cōferēda(ut Cicero docet(qui ueterum Imemor eſt:hinc celebre ꝓuerbium teſte plauto in Ciſtellaria factum eſt ubi inquit inter nouā rē uerbũ uerum uſurpabo uet⁹:quod dedi datum non uellem quod reliquum eſt dabo:quo monemur:ut i eos beneficia conferre non amplius debeamus:in quos prima male collata cognoſcimus.

¶ Nullum cibi genus ſaccaro non conditur.

s Accaron nihil aliud eſt:q̄ mel in arundinibus collectum:gumium modo candidum ac fragile.mittebat hoc quondam Arabia.& India:u uſq; eius tantũ in medicina erat.Nunc paſſim ēt reperitur non medicinæ modo ſed cibis omnis generis expetitum.ita ut locum prouerbio dederit.quod de his dicitur quæ multis rebus uſui ſunt.

¶ Fallacia alia aliam trudit.

t Erentii in Andria uerba ſunt Teſte Donato prouerbialiter dicta.eſt illud quoq; ſimile Clauus clauo truditur:& dies die ſignificat enim hoc adagium ꝙ dolus bene dolo detruditur hoc eſt ꝙ homines inſidias alii molientes merito ipſi dolis præueniuntur.cui ſubiacet illud qd alibi rettulimus:mendacem oportet eſſe memorem.

¶ Gladiator in herena Conſilium capit.

Ladiatori in herenam ad pugnandum exeunti nihil
c praemeditati ictus ꝓ sunt.sed potius aduersarii uul
tus & mota manus aliquid etiam corporis inclinatio
intuentem monent. Vnde prouerbium nascitur Gladiator in
harena consilium capite quo significatur in re praesenti con-
sultandum.& enim in pleriqꝫ rebus praemeditatum consilium
subitae rei casus irritum facit. proinde Vrbanissimus poeta
uerissime ait o q̃tum est subitis casibus ingenium.quod decē-
ter Seneca epistola.xxii.usurpat.

¶ Hic Caput digito scapulit.

Eneca epistola.li.ait oia rerum omnium si obseruen-
s tur:indicia sunt:& argumentũ morũ ex mimis quo-
qꝫ licet capere.Impudicũ & incessus ōndit & manus
mota:& unum interdum responsum:& relatus ad caput digi-
tus:& flexus oculorum. Improbum interdum risus:insanum
uultus habitusqꝫ demonstrat:haec ille: Vnde quum uolumus
quempiam taxare:ꝙ mollis & impudicus sit. Symbolicos. &
prouerbialiter dicimus. Hic caput digito scalpit.quod decen-
ter Iuuenalis Satyra nona ita scribens usurpauit:Qui digito
scalpunt uno caput.hoc idem(ut Ammianus Marcellinus li.
xyii.est testis)pompei obtrectatores in eo ludibriosum & irri
tum obseruarunt.

¶ Si claudo uicinus habitaueris:& ipse Claud9 ābulare disces.

Oc uetus Adagium:& a Plutarcho de liberis educā-
h dis his uerbis eleganter usurpatur. Haud est inquit
ab re illud usitatũ sermone ꝓuerbiũ Si claudo uici-
nus habitaueris & ipse claud9 ābulare disces ꝙ illd ferme si-
gnificat.ꝙ Seneca ait sumunt a cōuersationib9 mores.& idē
epi.y.i.malignus comes q̃uis cādido & simplici rubiginē suā

affricuit:& alibi alter alterum in uitia trudimus:& Iuēnalis sa tyra. Secunda Vuaq͡ꝫ conspecta liuorem ducit ab uua.

¶ Posterioris cogitatiōis & sapiētiæ plēæ sunt Dom9:

h Oc prouerbio significatur quod post rerū euētum omnes facile sapientes sunt. quod. M. Tulli9 in. xii. phiplipica ita scribēs affirmat: posteriores. n. cogitationes ut (aiūt) sapientiores solent esse. Verum id parum prodest. sæpe enim sero (ut dicitur) sapiunt phryges.

¶ Taurum tollere potest: qui uitulum sustulerit.

a Pud Petronium arbitrum Quartilla ita loquitur: Iunonem meam iratam habeā. si nūquā meminerim uirginē fuisse. Nā infās cū paribus inqnata sū. & subinde ꝓdeūtibus ānis maioribus me pueris applicui donec ad hanc ætatē pueni. Hic natū ꝓuerbium (ut Politião placet) ꝙ dicit̄ posse taurum tollere: q uitulū subtulerit. significat aūt ꝙ q a teneris annis aliqd egerit. eo (ut ipsa poscit mox ætas) iam adultus facile qppiā maius efficere poterit. Vbi qd' Quartilla Iunonem suam dixit. id scitu dignum est Seneca. n. epistola tertia li. xix. ita tantum ait hoc seponas uolo. ut memieris maiores nostros q̄ crediderunt stoicos fuisse. singulis enim & gēium & iunonem dederunt. & Plinius. li. ii. cap. vii. cum singuli quoq͡ꝫ semetipsis totidem deos faciant. Vnde Iunenalis. Saty. secūda reprǽhendens quod minister nō per genium. sed ꝑ iunonem domini iuraret. uidelicet more muliebri. scribit Et per iunouem iurante ministro.

¶ Extremus actus abest:

c Omœdia auctore Donato quinque actibus absoluitur. quo fit si unus deesset actus. fabula imperfecta foret. Vnde in prouerbiū exiit. ut abesse extremum actum dicerent quū res ıꝑfecta esset. ē conuerso nō minus prouerbialiter dici pōt Extremus act9 non abest. quū res con

sumata eẽ significatur. ꝙ Cice. in secunda philippica his uer-
bis usur passe uidetur: Et si meus stilus ille fuisset: (ut dicit) mi
hi crede non solũ unum actum: sed totam fabulam confecissẽ
& alibi extremum inqt actum ab inerti poeta esse neglectũ.

¶ *Sisypheum portas Saxum.*

Sisyphus æoli fili9 istmum est stricturã illã terr̃ q̃ iter duo maria ioniũ & Aegeum cõsistit: latrociniis occupauit. ita ut Autholiam Autholii filiam Laertæ despõsatam quum ad maritum duceretur: uel (ut quidam uolunt) quum ad oraculum Apollinis consultura proficisceretur: insidiis cœperit: atq; grauidauerit. ex qua (ut multi credunt) tunc Vlyxes natus est quod illi Aiax apud ouidium libro decimotertio. Metamorphoseos. exprobat. tandem occisus Sysiph9 a Theseo apud iferos hac pœna afficit̃. ut grande saxũ supra montem portare conatus: quum ad apicem deduxerit: continuo ad ima relaxetur. dicente. Ouidio in prænotato libro Aut petis: aut urges rediturum sisyphe saxum. & Seneca in Herculæ furente Ceruice saxũ grande sisyphea iacet. Horatius itidem in secundo Carminum damnatusq; longi Sisyphus Aeolides laboris. Vnde quũ aliquem in extricabili labore afflictũ esse innuere uolumus: prouerbii loco dicimus Sisypheũ portas saxum. ad hoc: & illud Terentianum in Eunucho iam diu hoc saxum uoluis: usurpamus: ut in diuitem aurum dici potest eleganter. Hic tantalea laborat siti: q̃ ideo auarum siti: quoniam eo maxie abũdat. Et. n. (ut Horati9 ait) crescẽtẽ seqtur cura pecuniã. quẽ admodũ Tãtalus apd̃ inferos in lympidissima q̃uis diuerset̃ aq̃: siti tamen perpetua afficitur uelut ẽt in eum qui in magna copia iopia laborat. hoc ꝑpertianũ insanus medio flumine queris aquam: loco: ꝓuerbii usurpare quim9

Fortes fortuna adiuuat.

S O et pleruncq pericula atcq labores reipublice causa magno elato cq animo (id enim proprie fortis uiri est ut Marcus Tullius in officiorum primo docet subeuntibus fortuna quæ Lactantio libro diuinarum institutionũ tertio accidentium rerum subitus atcq inopinatus diffinit euetus: fauere ut Horatio Cocliti, ut: C. Claudio Neroni: ut Scipioni Africam oppugnanti: ut plerisq aliis romanorum imperatoribus contigisse legimus: Vnde uetus ortum est prouerbium fortes fortuna adiuuat. ut testis est Cicero in primo tusculanarum qui ita scribit fortes enim non modo fortuna adiuuat (ut est in uetere prouerbio) sed multo magis ratio: quæ quibusdam quasi præceptis confirmat uim fortitudinis. ad quod poetam de in decimo æneidos respexisse facile affirmare ausim. ubi ait Audentes fortuna iuuat. usurpat Terentius etiam in phormione dicens fortis fortuna adiuuat.

A uertice usq ad calcem.

U Ertex siue uortex est quicqu d uentorum rotatione effractũ item contorta in se aqua uertitur: uel aliud simile Vnde Fabio. li. octauo orat. institutionum: pars summa capitis propter flexũ capillorum dicitur uertex (ut et c pro grãmatico placet (qui ait uortex fluminis est: uertex uero capitis. Ex quo natum est prouerbium: a uertice usq ad calcem (calx enim postrema pars pedis ẽ hoc ẽ a principio usq ad finem: illud quocq haud enim ualde ab hoc discrepat) non minus prouerbialiter Flaccus expressit in primo sermonũ Satyra tertia ita scribens. Si collibuisset ab ouo usq ad mala citaret. hoc est a principio cœnæ usq ad finem. nam ouum initium cœnæ erat: poma autem in fine ponebantur: idest in secũ

dis mẽsis:q̃ bellaria uocitant. Acrõ & porphirion auctores.

¶ Discendum est quãdiu uiuas.

h Oc prouerbialiter usurpatur a Seneca in epistola libri decimi sexta ad Lucilium dicente tam diu discendum est q̃diu nescias:& si prouerbio credimus: quã diu uiuas.quo in totum præcipitur litteris esse incũbendum. quum ad id uix tota etas sit.

¶ Sirenum cantu demulceris.

s Irenes scilicet pthenope.Leucosia.ligia Acheloi fluminis & Calliopes musæ filiæ fuerũt.he insulas quasdam iuxta pelorum inter Siciliam & Italiã teste Ouidio libro decimo quarto metamorphoseus habitarunt. harũ una auctore Seruio super quinto æneidos: uoce altera tibiis alia lyra canebat.Sed tanta dulcedine cantus transeuntes nautas afficiebant:ut sopirentur:quos statim sopitos submergebant.Q uare ulixes illac transiturus a circe admonitus sociorum aures cæra obturauit.dicente Iuuenale. Affigit cæras illa de naue petitas.Q uæ siculos cantus effugit remige surdo.Et Seneca ad Lucillium epistola trigesima prima idem testificante. & ipse se ad nauis malũ ligari iussit:& sic illesus transiuit.Ex quo iam uice prouerbii uulgatum est:Sirenum cantu demulceris in eum qui saluti uoluptatem præponit auctore Fabio in quinto.ubi qui argumenta inquit uelut horrida & cõfragosa uitãtes amœnioribus locis desident:neq; aliter q̃ ii qui traduntur a poetis gustu cuiusdam apud lotophagos graminis & Sirenũ cantu deliniti uoluptatem saluti prætulisse.

¶ Aequalem tibi mulierem inquire.

u Etus est (& ut ita dicam) aureum prouerbium : quo Plutarchus de liberis educandis decenter uti-

tur:hoc pacto scribens. Eas autem despõdere filiis uxores cõuenit:quæ nec multo nobiliores:nec ditiores sint. Sapiẽtia refertum utiq; prouerbium. Aequalem tibi mulierem inquire. Significat ãt qđ unusq̃sq; sibi coniugem genere parem amicosq; pares querere:& parare debeat. Vnde Deyanira apud Oui. in Episto. precipit: Siqua uoles apte nubere:nube pari. & idem Naso in. iiii. de tristi. Viue tibi:& longe nomia magna fuge. Viue tibi. quãtumq; potes prælustria uita Sæuum prælustri flumen ab arce uenit. Nam quanquam soli possunt prodesse potentes. Non prosunt potius plurimum obesse solent: Et paulo inferiꝰ in eundem sensum ait Crede mihi: bene qui latuit uixit Et intra fortunam debet quisq; manere suam.

¶ Coruus relictis ab aqla cadaueribus uescẽt.

a Quilæ alii rapacissimæ. utpote quæ ad populandum (quemadmodum Pli. li. x docet magno tractu ut faciatur indiget quicquid ex raptu in uorandis cadaueribus superest: imbelles aues (ueluti coruus) edunt. Vñ prouerbium Coruus relictis ab aquila cadaueribus uescitur. in eos qui ignaui & desides alienis laboribus famam sibi aucupantur. ut illi potissimum sibi faciunt:q aliena sibi scripta uendicant. perinde ac ille fidentinus Martialis consueuerat.

¶ Hic coruus est.

h Ic Coruus est. prouerbium fuit impudicos atq; uitiosos. quoniam corui ore coire dicũtur. teste Plinio libro decimo capite decimosecundo ita scribẽte Corui pariunt: quum plurimum qui nos; ore eos parere aut coire uulgus arbitratur. Quod Iuuenalis satyra secunda usui passe uidetur: dicens Dat ueniam coruis: uexat censura columbas.

¶ Aut bibat: aut abeat.

Ex in græcorum conuiuiis erat:aut bibat: aut abeat

I Qua iubebatur:ut aliquis aut simul cum aliis pocu- pide potantibus genio indulgeret.aut omnino abiret quæ dum ab aliis scriptorib9 tum a Cicerone luculenter loco prouerbii in fine ultimi Tuscula.libri.usurpatur Cuius uerba ponam:Mihi quidem inquit in uita seruanda uidetur illa lex: quæ in græcorum cõuiuiis obtinetur.aut bibat inquit aut abe at.& recte aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis uoluptate potandi:aut ne sobrius in uiolẽtiam uiolẽtum incidat:ante di- scedat.sic iniurias fortunæ quas ferre nequeas: diffugiendo re linquas:

¶ Non cursu lampada tibi trado.

Iana religiosissime in aricino nemore ubi ei sacratũ

d erat templũ colebatur:quod Artemisium uocat Stra bo libro quinto geogra.quoniã:græ. artemis Diana nuncupatur.Sacerdos istius templi Rex neorensis dicitur a Tranquillo in caio Caligula:qui erat fugitiuus seruus.mulie res uota nuncupabant huic deæ:& uoti compotes ibant in ne mus aricinum gestantes faces accensas:qua superstitione de- am se uenerari putabant:quod Ouidius in fastis docet sic scri bens sæpe potens uoti frontem redimita coronis Fœmina lu- cente portat ab urbe faces.& Proper.libro secũdo Quum ui- det accensis deuotam currerẽ tædis In nemus:& triuiæ lumina ferre deæ.Certamẽ autẽ in eo qđ Bar. noster Me.uir litteratis simos auctorẽ Pausãia ab Atheniẽsib9 sũptũ arbitrat̃:positũ erat i cursu tedã seruarẽ accẽsam.q̃ si prio extinguebat̃ :uicto- ria ad secundum transferabatur.Si secundo quoq; extingue- batur:tertius uictor erat Si uero omnibus:nullus uictoriam assequebatur. Vnde Varro libro de re rustica tertio capi-

tulo.xv. puerbialiter inqt q de fructibus nihil dixi:non cur su lampada tibi trado. Quod significat tibi uictoriam nō concedo. Hinc Persius Satyra. sexta. Qui priore: cur me inde cursu lampada poscis quod nos prouerbii loco usurpaē possum9 quū dicere uolumus tibi non cedo. i. uictoriam non trado.

❡ Viuorum memento.

Vetus prouerbium Viuorum memento. quo significatur de uiuis esse loquendū: & de præsentibus agitandum. teste Cicerone in. v. de finibus bonorum & malorum. qui inquit Tum Pomponius at ego quem uos ut deditum Epicuro insectari soletis: 'um multum equidem cum phedro: quē unice diligo (ut scitis) in Epicuri hortis: quos modo præteriebamus: sed ueteris prouerbii admonitu uiuorum memini. nec tamen epicuri licet obliuisci.

❡ Sardonius risus.

Sardonia herba quæ auctore Solino in sardinia insula in fontium defluuiis puenit largius iusto apiastro similis ea si quis uescatur: neruos contrahit: & rictu deducit ora. ut qui moriuntur: ueluti ridentiū facie intereant. Vnde in prouerbio dicitur Sardonius risus. quo cum uti possumus. q (ut Vergilius ait) spē uultu simulat: premit altū cor de dolorē. i. hilaritatē præ se fert aspectu: intrinsecus āt tristi afficitur dolore. quod scite Cicero lib. Epistolarum familiari. septimo ad Gallum usurpat. ita scribens Rideamus.

hoc est risum Sardonium. Quod etiam nonnulli licet Sardoniam herbam non ederint: animam ridendo afflauerint: testatur Plinius libro undecimo capite trigesimoseptimo quum de præcordiis loquitur: ita inquiēs Ob hoc in præliis gladiatorumq spectaculis mortem cum risu traiecta præcordia attulerunt.

¶ Mulsum quod probe temperes: miscendum esse nouo hymetio. falerno & uetulo

Oc ganeonum: pompinonum: lucconum: gulonũ: h puerbiũ est qui uariis ciborum generibus excogitatis. studiosissime gulæ indulgent. q a Ma. lib. Saturnaliorum septimo sic scribenti usurpatur. Cur disari mel & uinum diuersis ætatibus habentur optima? Melq recentissimũ uinũ q uetustissimũ: Vnde est & illud prouerbiũ. Quo utũtur gulones: mulsum qd probe temperes: miscendum esse nouo hymetio: falerno & uetulo hymetium autem hoc loco mel Atticum significat: dictum hymetium ab hymeto monte iucundissimo atticæ regionis.

¶ Acti labores iucundi sunt.

Ræteriti labores sæpe plurimũ solent gaudii afferre. p Vnde uulgatum sermone prouerbium. Acti labores iucundi sunt. ut Marcus Tullius in secundo de finib⁹ bonorum & malorum testatur: ubi ita inquit Quid si ẽt iucũda memoria est p̃teritorum malorum? Vt puerbia non nulla ueriora sint: quã uestra dogmata. Vulgo enim dicit iucundi acti labores. Nec male Euripides: cõcludã si potero latine: græcũ hunc uersũ nostri omnes suauis est bonorum p̃teritorũ memoria Cicero hactenus. ad qd illud poetæ referendũ est: O socii (neq enim ignari sumus ante malorum) O passi grauiora: dabit deus his quoq finem. Vos & scyllæam rabiẽ penitusq sonantes accesti scopulos. uos & cyclopea saxa expti: reuocate animos: mœstumq timorẽ mittite. Forsan: & hæc olim meminisse iuuabit.

¶ Colophonem addidit.

c Olophon Ionica ciuitas est. Colophonii autem aliquando nauales opes satis amplas habuere: & eque

ſtri certamine tantum excelluerunt.ut ubicūq; difficulter bello componi poterant:Colophonii equitatus auxilio dirimebātur.qua ex re teſte Strabōe libro decimoquarto geographiæ ductum eſt prouerbium Colophonem addidit.quum ſūma operi manus imponitur.

¶ Ad Vmbicum peruenire:uel Coronimponere.

q Voniam Vmbilici ornamenti genus in fine libri ſolent poni.Hinc mos ille uetus eſt.quod elegantiſſimi poetæ prouerbii loco quum exactum opus ſignificarent:ad umbilicum ſe ueniſſe dicerent.Horatius in Epodo.promiſſum carmen iambos ad umbilicum adducere : qđ ſic exponit Porphyrio ad umbilicum adducere: pro finire & conſumare opus:poſuit Horatius.Q uia in fine libri ex ligno aut oſſe umbilici ſolent poni:in quem ſenſum & Martialis finem quarti libri clauſit:Ohe iam ſatis eſt.Ohe libella:iam ꝑuenimus uſq; ad umbilicos.Tu procedere adhuc & ire quæris.Et alibi idem poeta Nunquam grandia nec moleſta poſcit Q uæ cedro decorata purpuraque nigris pagina creuit umbilicis.Georgius autem Merula Vir impenſe doctus id eſſe ad umbilicum peruenire autumat. Q uod græci dicunt.

hoc eſt coronim impoſuiſſe.Soliti enī inquit fuerant græci conſumatis operibus coronim apponere Vnde prouerbium natum.

ad quod Martialis reſpexiſſe uidetur : nimitatem decimi libri quodammodo arguens.Si nimi9 uideor ſeraque Coronide lōgus eſſe liber:legito pauca:libellus ero. Q uoties igitur ſignificare uolumus quempiam opus conſumare ꝓuerbialiter dicimus illum ad umbilicum peruenire:aut imitatione græcorum Coronim imponere.quo potiſſimum ada-

gio huius libelli finem claudere uisum est:ut hoc(qualecunq; sit) pfecto iam opusculo:nos itidem ad umbilicum peruenisse:uel Coronim imposuisse diceremur.

FINIS.

Pollio Gerus Vadius Præsbyter Domicio Palladio Sorano.S.D.

Id e quæso mi Palladi suauissime qui te facere mihi ne u cessum sit.Q uũ non possim nõ uæhemẽter singularem animũ tuũ suscipere non mirificam industriũ laudare nõ egregium ingenium demirari:nõ te deniq; ipsum maximis laudibus efferre.magnoq; amore pseq.Q uippe qui ex oĩbus unus quoꝶ ipse mecũ artes quibus tenent: sæpe aio colligere soleo tantopere litteraꝶ studiis partim p te partim p amicos pdesse:ac cõsulere eniteris:utpote q sciẽtiã quẽ modũ socrates dictare solit9 erat) unicũ scis eẽ bonũ:cõtra inscitiam malum.Et.n quũ nupertime intellexeris Polydorum meum Vergi.uiꝶ utiq; doctissimum & mutua mihi necessitudie deuinctum puerbiorũ libellũ qui haud paruo latinæ linguæ uel nouitate ipsa rerum uel uarietate non illepida:lectionis e molumento futurus est:Ad illustrissimum Principẽ Guidũ Vbaldũ Vrbinatem ducẽ scripsisse:ut in hoc quoq; litteraꝶ studiosissimis opitulare:me(id q̃q̃ Liberalis Thomasius medic9 sane nõ in celebris ac phũs excellentissimus antea itidem petierat) sæpe numero efflagitasti:ut polydoꝶ penes quem ueluti te non præterit) plurimũ mea ualet auctoritas:hortari & rogarẽ nõ desisterẽ:ut hũc libellũ q̃ primũ emitteret.Ego itaque sũma tua me beniuolentia & hũanitate mot9 postulatis tuis satisfaciẽdũ eẽ rat9 talẽ huiusce rei operã enauaui.ꝙ polydorus(uti ipse in præfatione testatur) hoc aliquãto celerius quã consilium fuerat.nostris precibus opus publicauerit.Q uod

nos profecto eo etiam minime grauate prestitimus. primum uidelicet ut tibi in hac parte mos gereretur: subinde ut. M. Antonii nostri Sabellici unici latinarum litterarum facundiæ parentis Academiam nostris quando monumentis illustraremus; quo potissimum deinceps uindice freti facile admodum contra maliuolentissimorum quorundã impetus resistemus qui nullius ingenii ac uitæ turpissimæ homines nocendi pcupidi, fallacia callidi: inuidia liuidi: liuore tumidi: illaudati deniq; (non possum. n. propriori uerbo uti) tam & si cãina quadam rabie lacerandi torquentur. uix tamẽ ueluti desides cannes tãtum oblatrare audẽt: quorum mox latratus (ut poeta inquit) sæuit in auras: ipsiq; maximam sui ueneni partem perbibunt. Tu uero mi Palladi, quoniam tuo præsertim rogatu omnes litterarum: litteratorumq; studiosissimi qui lectitabunt: hoc aliq̃to maturius opusculum esse æditum intelligent. in quo siquid desiderabitur: id nobis quotidiãoq; nostro conuitio ascribetur uelut siqui immutatione litterarum sylla barumue deprauatum fuerit: impræsoribus imputari debet. Has Polydori mei lucubrationes ualde probes: aduersusq; maledicta omnia tuea re: uehementer obtestor .Vale.

¶ Impressum Venetiis per Ioannem de Cereto de Tridino alias Tacuinum. D. III. die primo mensis Iulii.

